

F.M.V
İŐIK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MUHASEBE VE DENETİM ANA BİLİM DALI

FAİZSİZ FİNANSAL MUHASEBE STANDARTLARININ
TÜRKİYE FİNANSAL RAPORLAMA STANDARTLARINA
UYUMU VE FARKLARI

10254818

EREN BÜYÜKTEMİZ

Tez Danışmanı DR.ÖZGÜR TERAMAN

İSTANBUL
2019

IŞIK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

FAİZSİZ FİNANSAL MUHASEBE STANDARTLARININ TÜRKİYE
FİNANSAL RAPORLAMA STANDARTLARINA UYUMU VE FARKLARI

EREN BÜYÜKTEMİZ

ONAYLAYANLAR:

Dr.Özgür TERAMAN
(Tez Danışmanı)

Serbest

Dr.Öğretim Üyesi Levent POLAT Işık Üniversitesi

Dr.Öğretim Üyesi Ali KABLAN Trakya Üniversitesi

ONAY TARİHİ: 22.05.2019

FAİZSİZ FİNANSAL MUHASEBE STANDARTLARININ TÜRKİYE FİNANSAL RAPORLAMA STANDARTLARINA UYUMU VE FARKLARI

Özet

Faizsiz finansal bankacılık, yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren dünya üzerinde gittikçe yayılan ve piyasa üzerindeki etkisini arttıran bir oluşumdur. Özellikle Arap dünyasındaki petrol rezervlerinin bulunması ve buralardaki maddi gelirlerin artması, faizsiz bankacılığın bulunmasında önemli rol oynamıştır. Temel prensip olarak İslami hukuka ve geleneklere uygun bir model olan faizsiz bankacılık son yıllarda Türkiye’de de kendisine yer bulmaya başlamıştır. Mevcut piyasa üzerinde oldukça etkili bir paya sahip olan faizsiz bankacılık ve muhasebe standartlarının, önümüzdeki yıllarda gittikçe artan değerler arasında yer alacağı hakim öngörüler arasındadır. Konu ile ilgili yapılacak sonraki araştırmalara ve çalışmalara ışık tutması bakımından bu kavramların karşılaştırmaları konumuzda derinlemesine incelenecektir.

Anahtar kelimeler: Faizsiz bankacılık, İslami muhasebe, TFRS

FAİZSİZ FİNANSAL MUHASEBE STANDARTLARININ TÜRKİYE FİNANSAL RAPORLAMA STANDARTLARINA UYUMU VE FARKLARI

Abstract

Interest free financial banking has increased its impact over the world, specifically after the second half of the 21st century. Especially the discovery of petrol reserves in Arabia and the increases in incomes in these regions opened the way for interest free banking. Interest free banking, which is a banking model which fits to Islamic law and traditions, has also increased its area of impact and application within Turkey. Interest free banking and accounting standards that have a considerable share in the current market today is expected to further increase its value in the close future. In the scope of the present research, concepts within interest free marketing are analyzed and compared in details, for this work to shed light on and open the way for future studies.

Key words: Interest free banking, Islamic accounting, TFRS

İçindekiler Tablosu

Özet	ii
Abstract	iii
İçindekiler Tablosu	iv
Tablolar Listesi	vi
1. Giriş	1
2. Faizsiz Finansal Bankacılık	3
2.1 Faizsiz Finansal Bankacılığın Tarihi	3
2.2. Türkiye’de Faizsiz Finansal Bankacılığın Gelişimi	8
2.3. Faizsiz Finansal Muhasebe Standartları	12
2.3.1. Faizsiz Finans Kuruluşlarının Finansal Raporlamasına İlişkin Kavramsal Çerçeve	13
2.3.2. Kavramsal Çerçevenin Gerekçesi	13
2.3.3. Kavramsal Çerçevenin Önemi	14
2.3.4. Katılım Bankaları ve Faizsiz Finans Kuruluşlarının Finansal Tablolarında Genel Sunum ve Açıklama	14
2.3.5. Mudarebe	15
2.3.6. Müşâreke Finansmanı	16
2.3.7. Selem ve Paralel Selem	17
2.3.8. Zekat	17
2.3.9. İstisna ve Paralel İstisna	18
2.3.10. Murabaha ve Diğer Vadeli Satışlar	18
2.4. Bankacılık Kanunu	18
2.5. Türkiye’deki Faizsiz Bankacılık Uygulamalarıyla İlgili Düzenlemeler	22
2.5.1. Mukayeseli Tablolar	26
2.6. Faizsiz Finans Kuruluşlarının Finansal Raporlamasına İlişkin Kavramsal Çerçeve	30
2.7. Kamu Gözetim Kurumunun Yayınladığı Kavramsal Çerçeve	31
3. Türkiye Finansal Raporlama Standartları	33
3.1. Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve	33
3.2. Finansal Tabloların Sunuluşu	36
3.3. Türkiye Finansal Raporlama Standartlarının Kapsamı	38

3.4. Türkiye Muhasebe Standartları	42
3.4.1. TMS 1 Finansal Tabloların Sunuluşu	45
3.4.2. TMS 7 Nakit Akış Tabloları	46
4. TFRS ile Faizsiz Finansal Muhasebe Standartlarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi	49
4.1. Faizsiz Finansal Muhasebe Standartlarının Sunuluşu	49
4.2. TMS 1 ve FFRS 1'in Karşılaştırmalı İncelenmesi	55
4.2.1. Amaç ve Kapsam Bakımından	55
4.2.2. Tablolar Setinde Bulunması Gerekenler Açısından	56
4.3. Faizsiz Finansal Sisteme Özel Yatırım Araçları	62
4.3.1. FFRS 3 Mudârebe	63
4.3.2. FFRS 4 Müşareke Finansmanı	65
4.3.3. FFRS 7: Selem ve Paralel Selem	67
4.3.4. FFRS 9: Zekât	69
4.3.5. FFRS 10: İstisna' ve Paralel İstisna'	70
4.3.6. FFRS 28: Murâbaha ve Diğer Vadeli Satışlar	72
5. Sonuç	76
Kaynaklar	79
Özgeçmiş	88

Tablolar Listesi

Tablo 2.1. Türkiye’de katılım bankacılığının (İslami bankacılık) tarihsel gelişimi.	11
Tablo 2.2. Finansal Tüketicilerden Alınacak Ücretlere İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik Kapsamında Ücretlendirilebilecek Ürün ve Hizmetlere İlişkin İzahname.	23
Tablo 2.3. Katılım Bankalarının Bankacılık Sektöründeki Payları – En Önemli 9 Ülke	29
Tablo 3.1. Finansal Tabloların Sunuluşu Kaynak: Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve, 2018 Sayfa 16	38
Tablo 4.1. TMS 1 ve FFRS Karşılaştırması	38
Tablo 4.2. TMS 2 ve FFRS 28 Karşılaştırması	69
Tablo 4.3. FFRS 7 ve TMS 37 Karşılaştırması	75

1. Giriş

En genel tanımıyla bankalar, çeşitli yöntemler kullanarak sermaye, para ve kredi işlemlerini yapan, maddi varlıkların korunmasını sağlayan, para ya da diğer maddi varlıkları kolaylıkla ve güvenlik içinde kısa ya da uzun mesafelere taşıyan organizasyonlar olarak kabul edilmektedir. Uygulamalarda farklılıklar göstermekle birlikte bankaların ana faaliyet amaçlarının bu şekilde olduğu söylenebilir. Tarihin en eski uygulama ve mesleklerinden olan bankacılığın, faizsiz şekilde ilk uygulamasının, aynı zamanda dünyanın ilk yazılı kanunlarını ortaya koyan ünlü Babil Kralı Hammurabi döneminde uygulanmaya başlanmıştır. O dönemden bu yana çeşitli kültür ve dinlerde, yönetim şekillerinde ihtiyaçlara, anlayışlara, ideolojilere ve inançlara göre şekillenerek çeşitlilik kazanan bankacılık uygulamaları, özellikle 20. yüzyılın ortalarından itibaren modern anlamda ele alınabilecek İslami Bankacılık modeliyle çok farklı bir uygulama yöntemine kavuşmuştur. Özellikle petrol piyasasında söz sahibi hale gelen ve Körfez ülkelerinin başı çektiği İslami referanslı yönetimler, bir yandan İslam coğrafyasıyla daha güçlü ve özel ekonomik bağlar kurabilmek, bir yandan da yapılan yatırımların dine uygunluğunu sağlamak amacıyla İslami Bankacılık modelinin oluşturulması için çaba harcamışlardır (Çanakçı, 2014; 45). Bu kapsamda, özellikle klasik bankacılığın temel özelliklerinden ve getirilerinden olan faiz türü bankacılık getirilerinin İslam dininde haram olarak sayılması ve gayrimeşru olarak tanımlanması, İslami referanslı yönetimler ve vatandaşlarını dini inançlarla uyumlu farklı finans yöntemleri aramaya itmiştir.

İslami bankacılığın temellerinin 20. yüzyılın ikinci yarısında İslam toplumlarının ihtiyaçlarına yanıt vermek amacıyla ortaya konulan ve bankacılıkla beraber, ticari ortaklık, sigortacılık, leasing gibi uygulamaları da bünyesinde barındıran bir özgün model olduğunu söylemek gerekmektedir. Ayrıntılarına ilerleyen bölümlerde değineceğimiz üzere, Akgüç'e (1987: 138) göre, İslami bankacılık ya da faizsiz bankacılık modeliyle faaliyet gösteren dünya çapında yaklaşık 200 finans grubu bulunmakta ve bunlar 200 milyar dolardan fazla bir finansal gücü kontrol etmektedir. Yine İslami bankacılık yöntemiyle yatırımlarını değerlendiren insanların sayısı milyonlarla ifade edilebilmektedir.

İslami bankacılık ya da faizsiz bankacılık olarak adlandırılan ve uygulamaya konulması itibariyle en çok yarım yüzyıl geçmişe sahip olan bu model, şimdiden faize dayanan geleneksel bankacılık modeliyle ciddi bir rekabete girmiş görünmektedir. Özellikle, nüfusunun çoğunluğunu İslam dinine mensup vatandaşların oluşturduğu ülkelerde, insanların çeşitli ayni ve nakdi yatırımlarını, inançlarının öngördüğü sistemle değerlendirmek ya da koruma altına almak istediği, dinsel ve sosyolojik bir gerçeklik olarak karşımızda durmaktadır. Bu nedenle Türkiye gibi faiz ile ilgili yasalar önünde yasaklayıcı herhangi bir hüküm bulunmamasına karşın, kendisini İslam dinine mensup olarak tanımlayan kişilerin İslami bankacılığı seçtiği ve özellikle son 20 yılda bu bankacılık yönteminin oldukça yaygın hale gelerek, büyük ölçekte parasal değerlere ulaştığı somut bir şekilde görülmektedir (Arslan, 2015)

Tezin giriş bölümünde, tezin literatürdeki yeri ve önemi üzerine bir kısa bilgilendirme yapılmıştır. Tezin ikinci bölümü, genel olarak “Faizsiz Finansal Bankacılığın” tarihinden başlayarak tüm gelişimlerine ayrılmıştır. Bu başlık, aynı zamanda faizsiz bankacılığın literatür bakımından önemi ve türlerini de içerisinde barındırmaktadır. Faizsiz bankacılığın, uygulanabilir olduğu tüm alanlar incelenerek bölümün içerisine eklenmiştir. Özellikle kamu ve özel işletmelerin uygulamaya yönelik pratikler bulacağı bir çalışma haline getirilmiştir. Üçüncü bölüme gelindiğinde ise, “Türkiye Finansal Raporlama Sistemi” ayrıntılı olarak incelenmiş ve anlatılmıştır. Öncelikle başlığın kavramsal çerçevesinden bahsedilmiş olup daha sonra sırasıyla; sunuluş şekli, standart kapsamı ve türleri anlatılmıştır. Son bölüm olan dördüncü bölüme gelindiğinde de işin teorik kısmı biraz daha pratiğe dökülmüş olup karşılaştırmalar yapılmıştır. Bu bölümde özellikle faizsiz bankacılığın karşılaştırmaları yapılarak, olan-olmayan, bulunan-bulunmayan özellikler tablolar yardımıyla da ortaya konmuştur.

2. Faizsiz Finansal Bankacılık

Faizsiz finansal bankacılık, müşterileri ile belirli bir prensip değerleri üzerine ilişki kuran bankacılık sistemidir. Bu sistem, müşterilerle kar ve zarara katılma prensibiyle çalışmaktadır. Kar-zarar prensibinde, kredi olarak kullanılan paranın kâr payı, yine müşterilere dağıtılmaktadır. Banka, burada biriken paradan gelir sağlamaz. Bu tip bankaların kuruluş amaçları, İslami hukuka uygun bir şekilde fon toplamak ve bu fonlarla ticaret yapmaktır. Faizsiz finansal bankacılığın bir diğer adı katılım bankacılığıdır. Katılım bankacılığının normal bankacılık türlerinden en büyük farkı, kar-zarar oranlarının müşterilerle paylaşılmasıdır (Usulcan, 2013: 27).

2.1 Faizsiz Finansal Bankacılığın Tarihi

Faiz geliri, bugün dünyanın birçok bölgesinde reddedilmektedir. İnsanların ciddi bir bölümü, faiz gelirine karşı çıkmaktadır. Bunun arkasındaki nedenlerin arasında dini değerler de bulunmaktadır. Bu nedenden ötürü insanlar, normal bankaların faiz sistemlerinden uzak durmaktadırlar. Normal bankalarda birikmeyen paralar bir süre sonra piyasalarda bazı sorunların meydana gelmesine yol açmıştır. Sıcak para dönüşünün olmaması bu sorunların başında gelmektedir. Faiz işleyen sistemde parasını bulundurmamak istemeyen insanların paraları, başka şekilde değerlendirilmekteydi. Sistemin bu açığını faizsiz finansal bankalar doldurmuştur (Sümer ve Onan, 2016: 297).

Sistem içinde dönüş sorunu yaşandığı dönemlerde, faizsiz bankacılık büyük bir yenilik olarak ortaya çıkmıştır. İnsanlar, faiz sistemi içinde yer almadığından ötürü de bu bankalara ilgi göstermeye başlamışlardır. Faiz kullanımına karşı olan kitlelerde bu bankalar iyi bir yatırım aracı olarak görülmüştür. Bir yandan faiz kullanmamak diğer yandan da yatırım yapmak özellikle dini kesimlere daha da cazip hale gelmeye başlamıştır. Faizsiz bankacılık, piyasa dışında kalan fonları tekrardan ekonomi içerisine sokmuşlardır. Bu bankaların kuruluş aşamasında sektörün nitelikli uzmanları çalışmış ve dünyadaki diğer örnekleri baz olarak alınmıştır. Değerlendirme yöntemleri olarak deneysel bir yol izlenmiş olsa da gelinen noktada bu bankaların çok büyük bir geri dönüşüme hizmet ettiklerini söylemek mümkündür.

Faiz dışında bir gelir oluşturduğu ise artık tüm kurumlar tarafından kabul görmüş alternatif bir uygulamadır (Sümer ve Onan, 2016: 307).

Faizsiz finansal bankacılık sistemi, topladığı fonlar üzerinde açık faizi kullanmamaktadır. Bunun önüne ise, sıcak paranın kullanım alanını değiştirerek geçmiştir. Biriken fonları, kar-zarar formülüne göre dağıtması, kullanılan yöntemlerin bir tanesidir. Aynı zamanda oluşan artı-değerleri, doğrudan nakit verme yerine başka yollarla dağıtması da kullanılan başka yöntemlerin arasındadır. Normal bankacılıkta kullanılan faiz sisteminde, müşterilerin kazanacakları paralar önceden belirlidir. Bu da faiz bankacılığının temel prensiplerinin başında gelmektedir. Ancak katılım bankaları için aynı şeyi söylemek mümkün değildir. Bu bankalarda müşterilere önceden bir taahhütte bulunulmamaktadır. Aynı zamanda anaparanın da bir garantisi bulunmamaktadır. Bu durum, ticaretin başkası eliyle yapılması anlamına gelmektedir (Aktepe, 2014: 31).

Faizsiz bankacılığın temel prensibi, kredi kullanırken müşteriye doğrudan nakit ödeme yapmamalarıdır. Ödemeleri fatura karşılığında, müşterinin satın almak istediği ürünün satıcısına yaparlar. Ödemeyi yaptıktan sonra da üzerine bankanın kar oranını koyarlar. Bu şekilde müşteri borçlandırılır. Sonrasında da yeterli miktarda bir taksit bölünerek tahsilatı yapılır. Bu durumun açılımını şu şekilde yapmak da mümkündür. Müşterinin ihtiyacı olan ürün, banka tarafından peşin alınır ve taksitli bir şekilde müşteriye satılır. Bu şekilde de kredilerin ihtiyaç dışında kullanılmasının önüne geçilmiş olunur. Bir diğer pencereden bakmak gerekirse, gereksiz tüketimin önüne geçilmiş olunur. Faiz bankaları müşterilerini daha fazla tüketime iterken, katılım bankaları aslında müşterilerini daha az tüketime yönlendirmektedir (Özcan ve Hazıroğlu, 2000: 9).

Faizsiz finansal bankacılık, katılım ortaklarıyla birlikte oluşturdukları fonları piyasa içinde işleme koyarlar. Oluşan fonlarla içerisine faiz girmeyecek şekilde ve kurallara uygun olarak alım-satım işlemleri yapılır ve fonlar değerlendirilir. Bunun sonucunda oluşan kar-zarar oranı yine ortaklarla paylara uygun olarak bölüştürülür. Bu sistemin “katılım” bankacılığı olmasının nedeni tam olarak budur. Türk Lirası, Amerikan Doları ve Euro cinsinden toplanan fonlar, Kurumsal Finansman Desteği, Bireysel Finansman Desteği, Finansal Kiralama, ortak yatırımlar ve kâr/zarar ortaklığı yatırımı yöntemleriyle değerlendirilmektedir (Takan, 200: 16). Katılım bankalarının temel var oluş sebebi faiz kullanmadan fon değerlendirmesi yapmak

olsa da diğerk bankaların vermiş olduğu bankacılık hizmetlerini de görmekte-dirler. Halkın ihtiyaçlarını her şekilde görmek, bu bankaların da hizmet anlayışı içerisinde-dir.

Kar ve zarara katılmanın üzerine kurulu olan faizsiz bankacılığın tarihi, 1970’li yıllarda özellikle Arap Yarımadası’ndaki petrolün artışıyla oluşmaya başlamıştır. Günümüze uygun bir şekilde oluşturulan faizsiz bankacılık sistemi, islam ülkelerindeki bankacılık ihtiyacını karşılamaya yönelik oluşturulmuştur. Katılım bankalarının ortaya çıkması ve gelişmesi 20. Yüzyılın bir olayıdır.

Katılım bankacılığı, dünya üzerinde ilk olarak Mısır’da ortaya çıkmıştır. Ahmed en-Naccar, 1963 yılında bu türdeki ilk bankayı kurmuştur. Kurulan banka, islami modele uygun ilk banka olarak gösterilmektedir. Modern ve aynı zamanda uluslararası kabul edilen ilk banka ise 1973 yılında kurulmuştur. Dünyadaki Müslüman ülkelerin ilgili bakanlarının ortak bildirgesiyle kurulan ilk banka Cidde’de bulunmaktadır. İslam Kalkınma Bankası adıyla kurulan bu banka, öncelikle Müslüman ülkelerdeki insanların dayanışmasını amaçlamıştır. Bu dayanışmaların en temel özelliği tüm işlemlerini islami hukuka uygun olarak yapmasıdır. İslami hukukla birlikte geliştirilen bir ekonomi üzerine kurulu sosyal kalkınma, bu bankanın belirttiği görevler arasındadır (Sümer ve Onan, 2016; 298), (Ez-zerka ve En-Neccar, 2009:26).

İslam Kalkınma Bankası’nın bugün dünya üzerinde 56 üye ülkeyle çalıştığı bilinmektedir. Toplam piyasa hacmi 6 milyar İslam Dinarı’dır. Yaklaşık 600 bin paydaşa sahip olan bankanın birim fiyatı ise 10 bin İslam Dinarı’dır. Bu hisselerden yaklaşık %8 gibi bir oran Türkiye’nin elinde bulunmaktadır. En büyük hisse sahibi ise kurulduğu yer olan Suudi Arabistan’dır (www.isdb.org, 2019).

Dünya üzerindeki bir diğerk katılım bankası da 1971 yılında Mısır’da kurulmuştur. İslam Kalkınma Bankası gibi Nasır Sosyal Bankası da faizsiz yatırım bankacılığı hizmeti vermektedir. Ancak bu banka Kahire’de kurulduğundan ötürü, ulusallaşamamış ve yerel bir banka olarak hizmetini sürdürmüştür. Mısır’da İslam hukukuna uygun başka bir banka daha kurulmuştur. Ancak bu banka devlet desteği almış olması bakımından daha geniş kitlelere hitap edebilmiştir ve ulusal düzeyde hizmet veren banka unvanı almıştır. Bu bankanın adı ise, Mısır Sosyal Bankası

olmuştur. Mısır'da gerçek anlamda faizsiz bankacılığın ilk örneği bu bankadır denilebilir (Odabaşı 2011: 6-7).

İslam bankacılığında bir diğer gelişmiş ülke de Malezya'dır. Malezya örneği, diğer ülkelerden farklı olarak iki bankacılık türünü de bünyesinde barındırmaktadır. Hem klasik bankacılık hem de faizsiz bankacılık buradaki hâkim olan bankacılık anlayışıdır. Malezya'daki bankacılık faaliyetleri, ülke piyasasındaki finans sektörünün %20 gibi bir payını kapsamaktadır. Aynı zamanda Malezya, faizsiz bankacılığın oluşturdukları fonları, en yaygın ve işlevsel kullanan bankacılığa sahip ülkelerin başında gelmektedir. Bu fonlar Malezya'da yaklaşık olarak 130 milyar dolara tekabül etmektedir. Aynı zamanda bu rakamın 100 milyar dolarlık kısmını da yurt dışına ihraç ederek, katılım bankacılığında ciddi bir başarıya imza atmaktadır (Bahru, 2013).

İslam Cumhuriyeti ile yönetilmekte olan İran da ülkedeki mevcut siyasal sistem gereği, İslami bankacılık modelinin önemli merkezlerinden birisi olarak kabul edilmektedir. İran'ı bu açıdan diğer İslam ülkelerinden ayıran özelliği ise ülkedeki bankacılık faaliyetlerinin tümünün İslami kurallara göre yapılandırılmış olmasıdır. 2011 yılı verilerine göre İslami bankacılığın İran İslam Cumhuriyeti'ndeki büyüklüğü 390 milyon dolara ulaşmaktadır. Bu da İran İslam Cumhuriyeti'ni, İslam ülkeleri arasında İslami bankacılık açısından birinci sıraya taşımaktadır. İran İslam Cumhuriyeti'nin sahip olduğu İslami finans varlıklarının, dünyadaki toplam varlığın yüzde 40'ı olduğu görülmektedir. Bu büyüklükle doğru orantılı şekilde İran İslam Cumhuriyeti, dünyanın en büyük on İslami bankasından yedisine ev sahipliği yapmaktadır. Bank Melli İran, Bank Mellat ve Bank Sederat İran adlı bankalar başta gelmektedir (Küçük, 2012).

İslami bankacılık modelinin en çok geliştiği bölgeler arasında hiç kuşkusuz Körfez Arap ülkeleri gelmektedir. Körfez ülkeleri, petrol gelirlerinin belirleyici etkisi nedeniyle, son yıllarda bu alanda daha fazla söz sahibi olmaya başlamakta ve İslami bankacılığın merkezi olma yolunda çaba göstermektedirler. Körfez Arap ülkelerinde, İslami bankacılığın genel bankacılık hizmetleri içerisindeki payı son yıllarda yüzde 20'yi aşmıştır. Bu ülkeler arasında ise başı Suudi Arabistan çekmektedir. Suudi Arabistan, İslami bankacılığın toplam içindeki payını yüzde 35'e kadar çıkartmıştır. Bu oran ile Suudi Arabistan, bölgede İslami bankacılığın lideri konumundadır. Dünyanın ikinci büyük İslami finans kuruluşu olan Suuri Al Rajhi Bank, Suudi

Arabistan merkezli olarak faaliyetlerine devam etmektedir. 2010 yılı rakamlarına göre, İslami bankacılık yönünden Körfez Arap ülkeleri toplamı içindeki payları itibariyle Suudi Arabistan'ı yüzde 30 oranıyla Yemen, yüzde 31 ile Kuveyt, yüzde 27 ile Bahreyn takip etmektedir. Körfez İşbirliği Konseyi ülkelerinde ise İslami bankacılığın genel bankacılık faaliyetleri içerisindeki yeri yüzde 25'in üzerindedir (Küçük, 2012: 25).

İslami bankacılık yöntemlerinin yaygın şekilde kullanıldığı ülkelerden birisi de İngiltere'dir. İngiltere'nin İslami bankacılık faaliyetlerinin Batı'daki merkezi olma hedefini taşıdığı bilinmektedir. Ülkede tarihi yarım yüzyıla yaklaşan İslami bankacılık faaliyetlerinin yaygınlaşması ise 1990'ların başında gerçekleşmiştir. Bank of England'ın başına geçen Lord Eddie George, bankanın İslami bankacılık yöntemlerini de etkin şekilde kullanır hale gelmesinde önemli rol oynamıştır. İngiltere'nin İslami finans alanındaki ilgisinin iki önemli nedeni bulunmaktadır. Bu nedenlerden birincisi, ülkede yerleşik durumda bulunan 1 milyon 750 bin Müslüman'ın İslami finans ürünlerini kullanmak istemeleridir. İkinci önemli neden ise İngiltere'nin genel politik çıkarları gereği yüzyıllardır İslam dünyasına olan ilgisi şeklinde ortaya çıkmaktadır. İngiltere'de gerçekleştirilen yasal düzenlemelerle birlikte, adada 21 banka İslami finans hizmetlerini müşterilerine sunmaya başlamıştır. 2013 yılı Mart ayında ise İngiltere Ekonomi Bakanlığı bünyesinde İslami bankacılık konusunda özel bir ekip oluşturulmuş ve bu alandaki faaliyetlere hız verilmiştir. 2013 verilerine göre Londra Borsası'nda 34 milyar dolar değerinde sukuk işlem görmektedir. Ayrıca, Qatar Islamic Bank'ın sahibi konumundaki Islamic Bank of Britain'in, 2004 yılından itibaren İngiltere'de İslami bankacılık alanında hizmet verdiğini eklemek gerekmektedir. Bu veriler ve gelişmeler ışığında İngiltere'de İslami bankacılığın gelecek 20 yılda her yıl yüzde 3,4 oranında büyüme kaydedeceği öngörüsünde bulunmaktadır (Chowdhury, 2010: 19).

Faizsiz bankacılığın dünya genelindeki güncel finans durumu dikkate alındığında 2010 yılı verilerine göre 1.223.000.000.000 Amerikan Doları olarak belirlenen faizsiz bankacılık genel varlıkları miktarı her geçen gün artmıştır. Eylül 2018 verilerine göre faizsiz finans kuruluşlarının dünya genelindeki büyüklüğü 2,3 trilyon Amerikan Doları'nı aşmış durumdadır. Faizsiz finans sistemi, 92 ülkede, 350'den fazla kuruluş ile faaliyet göstermektedir. Verilen hizmetler arasında; bankacılık, tekafül, sukuk ve İslami fon yönetimi hizmetleri bulunmaktadır. Faizsiz

finans kuruluşlarının ekonomik büyüklüğünün 2020 yılında 3,2 trilyon Amerikan Doları'nı aşması beklenmektedir (katilimfinansdergisi.com.tr, 2018)

Faizsiz finans kavramı genel olarak her türlü finansal faaliyet ve işlemlerin İslami kurallar çerçevesinde uygulandığı sistem olarak tanımlanmaktadır. Bu sitemin kurucusu kabul edilen kişilerin temel hedefi, kapitalist ekonomik kalkınma stratejisinin başarısızlığına karşı insanı ve ahlaki değerleri önemseyen bir yaklaşım ile yeni bir ekonomik model oluşturmaktır (Büyükkakın & Önyılmaz, 2012). Günümüzde 92 ülkede 350'den fazla tam teşekküllü Faizsiz finans kuruluşu, 300'den fazla da İslami bankacılık penceresi adı altında işlem yapan konvansiyonel banka faaliyettedir. 2017 yılı sonu itibarıyla faizsiz finans aktifleri toplamı 2,3 trilyon USD'yi bulmuştur. Faizsiz finans sadece Müslüman ülkelerde faaliyet göstermemektedir. İngiltere, Güney Afrika, Lüksemburg ve Hong Kong gibi gayri-Müslim ülkelerde de faizsiz finans yaygın bir iş kolu olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle İngiltere'nin, Londra'yı Faizsiz finansın en önemli merkezi yapma yönündeki stratejisi dikkat çekmektedir. Dünyada başlıca üç Faizsiz finans merkezi olduğu kabul edilmektedir. Bunlar, Malezya eksenli Güneydoğu Asya, Körfez Bölgesi (Gulf Cooperation Council) ve Londra'dır. Faizsiz finansın sahip olduğu potansiyel, nüfus ve demografi, etnik ve dini yapı, hükümetlerin kararlılığı ve insiyatifi gibi parametreler çerçevesinde çok yakın bir gelecekte yeni katılım finans merkezlerinin oluşacağı düşünülmektedir. İstanbul, Pakistan ve Sahra altı Afrika ülkesi olan Nijerya en muhtemel faizsiz finans merkezleridir (Derigs & Marzban, 2008:16).

2.2. Türkiye'de Faizsiz Finansal Bankacılığın Gelişimi

Türkiye Cumhuriyeti'nde yerleşik durumda bulunan laiklik sistemi nedeniyle faizsiz finansal bankacılık kavramının ülkemizdeki uygulamasının, katılım bankacılığı ismiyle başlatıldığı söylenebilir. Resmiyette, katılım bankacılığı olarak kullanılan faizsiz bankacılığın günlük kullanımdaki karşılığı ise İslami bankacılık olarak bilinmektedir. İslami bankacılık ya da katılım bankacılığı olarak adlandırılan sistemlerin tümü, aynı anlamda kullanılmaktadır. Türkiye'de İslami bankacılığın ortaya çıkışı ve klasik bankacılığa alternatif faizsiz sermaye piyasası enstrümanlarının sunumu, ilk olarak 1984 yılında gündeme gelmiştir. 1984 yılında

çıkartılan 2983 sayılı Tasarrufların Teşviki ve Kamu Yatırımlarının Hızlandırılması Hakkında Kanuna (mevzuat.gov.tr), istinaden Türkiye Cumhuriyeti Hazine Müsteşarlığı tarafından otoyollar ve köprü inşaatları gibi çeşitli altyapı yatırımlarının gelirlerinin satılması amacıyla gelir ortaklığı senetleri (GOS) şeklinde gerçekleştirilmiştir (Küçükçolak 2008: 44 ve Yılmaz 2012: 29). Tok'a (2009: 35) göre gelir ortaklığı senetleri, senet sahiplerine belirli olan bir vadede, senede konu olan kuruluşun gelirlerinden pay alabilme hakkı tanımakta ve yatırımcılar, ortaklık hakkına sahip olamamaktadır.

Ülkemizde ilk kez 1984 yılında Boğaziçi Köprüsü ve 1985 yılında Keban Barajı için gelir ortaklığı senedi ihracı yapılmıştır (Türker 2010: 41). İlk ortaya çıktığı dönemde yoğun ilgi gören gelir ortaklığı senetleri, 1996 yılından sonra gerek likiditesinin düşük oluşu ve getiri miktarının piyasa koşullarında olmayışı, gerekse ihracının düzenli bir şekilde yapılamayışı nedenleriyle uygulanmamaya başlamıştır. Yaklaşık 12 yıllık bir faaliyetin ardından ihracına son verilen gelir ortaklığı senetlerinin, buna rağmen yatırımcılara varlığa dayalı şekilde gelir elde edebilme imkanı tanınması, ülkemizde İslami bankacılık açısından bir başlangıca yol açmıştır. Gelir ortaklığı senetleri, aynı zamanda sukuk sisteminin de ülkemizdeki ilk küçük örneğini oluşturmuştur (Yılmaz 2012: 30).

Gelir ortaklığı senetlerinin yanı sıra Sermaye Piyasası Kurulu'nun, 14 Temmuz 1992 tarih ve 21284 sayılı mükerrer Resmi Gazete'de yayımlanmış olan Katılma İntifa Senetleri İhracına İlişkin Esaslar Tebliği'yle (basarmevzuat.com); nakit olarak karşılığı satılmak üzere, anonim ortaklıklar tarafından çıkartılan ve sahibine ortaklık hakkı tanımadan kar, tasfiye ve yeni paylar edinmede rüçhan hakkı tanıyan bir yasal düzenleme yapılmıştır. Tebliğ'de sağlanan imkanların bir bölümü ya da tamamından yararlanma hakkı veren isme ya da hamiline yazılı düzenlenen menkul kıymet ihraçlarına yönelik de düzenlemelere yer verilmiştir (Tok, 2009: 35). Katılma intifa senedi (KİS) olarak adlandırılan bu araçlar, mudaraba sukukuyla benzerlik göstermektedir. Mudaraba sukuku sahipleri de intifa senedi sahipleri gibi yönetimde söz sahibi olmamakta ve sadece oluşacak kâr üzerinde belli oranda hak sahibi olmaktadır. 1990'lı yılların başında gelir ortaklığı senetleri ve katılım irtifa senetleriyle birlikte, kâr zarar ortaklığı belgesi adı altında sahibine kâr ve zarara katılma hakkı ve sorumluluğu tanıyan ve zarar edilmesi halinde sermayenin azalması riskini de içinde barındıran bazı menkul kıymetlerin ihraç edildiği görülmektedir.

Ancak bu araçlar da ikincil piyasalarının gelişmemesi nedeniyle çok kısıtlı miktarlarda ihraç edilebilmiştir (Yılmaz 2012: 30). Kâr zarar ortaklığı belgesi, müşaraka sukuka benzemekle beraber, müşaraka sukuk, işletmenin ortağı olunması noktasında kâr zarar ortaklığı belgesinden ayrılmaktadır (Tok 2009: 35). Türkiye’de 1990’ların başında uyulamaya konulan bir diğer İslam bankacılığı aracı da varlığa dayalı menkul kıymet (VDMK) olarak ortaya çıkmaktadır. Varlığa Dayalı Menkul Kıymet sistemi, finans kuruluşlarının tüketici, konut ve ihracat kredileri; finansman şirketlerince kendi mevzuatları kapsamında açılan krediler; finansal kiralama yapmaya yetkili kılınan kuruluşların bu amaçla imzaladıkları sözleşmelerden doğan alacakları; gayrimenkul yatırım ortaklıklarının ve ellerindeki taşınmazların satış ya da satış vaadi gibi sözleşmelerinden doğan senetli alacakları karşılığında doğrudan doğruya ihraç edebilecekleri bir kıymetli evrak olarak ortaya çıkmaktadır (Küçükçolak, 2008: 45).

Türkiye’de 1994, 2000-2001 ve 2008 yıllarında baş gösteren mali krizler, ülkedeki enflasyonda yaşanan hareketlilikler, kamunun borçlanma ihtiyacının sürekli olarak artması gibi nedenler yüzünden 2009 yılına kadar, yatırımcılara gelir ortaklık senetlerinden sonra gelire endekslenen bir bankacılık enstrümanı arz edilmemiştir. Ancak ekonomideki gelişmeyle beraber, 2009 yılının başlarında, Hazine Müsteşarlığı tarafından Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (TPAO), Devlet Malzeme Ofisi (DMO), Devlet Hava Meydanları İşletmeleri (DHMI) ve Kıyı Emniyeti Genel Müdürlüğü (KEGEM) gibi kamu iktisadi teşebbüslerinin, genel bütçeye aktarılan hasılat paylarına endekslenmiş olan gelire endeksli senetler (GES) ihraç edilmeye başlanmıştır (Yılmaz 2012: 30). GES’ler katılım bankaları tarafından alternatif likidite yönetim araçları olarak kullanılarak, Türkiye ekonomisine ve Türk sermaye piyasasına önemli bir derinlik katmışlardır (Özsoy & Yabancı 2011: 2).

Tablo 2.1. Türkiye’de katılım bankacılığının (İslami bankacılık) tarihsel gelişimi.

Türkiye’de Katılım Bankacılığının Tarihsel Gelişimi	
Tarih	Açıklama
1983	Bakanlar Kurulu' nun "Özel Finans Kurumları' nın" kurulması kararı
1984	Albaraka Türk Özel Finans Kurumu A.Ş.' nin kurulması
1985	Faisal Finans Kurumu A.Ş.' nin kurulması
1989	Kuveyt Türk Evkaf Finans Kurumu A.Ş.' nin kurulması
1991	Anadolu Finans Kurumu A.Ş.' nin kurulması
1995	İhlas Finans Kurumu A.Ş.' nin kurulması
1996	Asya Finans Kurumu A.Ş.' niin kurulması
	Özel Finans Kurumları Birliği' nin kurulması
2001	İhlas Finans Kurumu' nun tasfiyesi Faisal Finans Kurumu' nun Family Finans adını alması
	Özel Finans Kurumlarının Bankalar Kanunu' na dahil edilerek Katılım Bankaları ismini alması
2005	Özel Finans Kurumları Birliği' nin Türkiye Katılım Bankaları Birliği ünvanını alması

Kaynak: http://www.tkbb.org.tr/documents/tezler/yukseklisans/KATILIM_BANKALARI_ILE_KONVANSİYONEL_BANKALARIN_ETKİNLİKLERİNİN_VZA_VE_MALMQUIST_TFV_ENDEKSI_ILE_KARSILASTIRILMASI.pdf

Türkiye’deki İslami bankacılık ya da katılım bankacılığı faaliyetlerinde 2010 – 2014 yılları arasında görülen büyüme hızı, dünya ülkeleri arasında üçüncü sırada yer almaktadır. İslami bankacılıkta ilk sırada yer alan Suudi Arabistan’da geleneksel bankacılık yüzde 7 büyürken, İslami bankacılık yüzde 20 büyüme kaydetmiştir. Malezya’da geleneksel bankacılık yüzde 9 İslami bankacılık yüzde 17, BAE’de geleneksel bankacılık yüzde 19 büyüme kaydederken, İslami bankacılık yüzde 13 büyümüştür. Kuveyt’te geleneksel bankacılık yüzde 4, İslami bankacılık yüzde 10 büyüme göstermiştir. Katar’da geleneksel bankacılık yüzde 7 büyürken bu oran İslami bankacılıkta yüzde 22 olarak kaydedilmiştir. Türkiye ise geleneksel bankacılıkta yüzde 16, İslami bankacılıkta ise yüzde 25 büyümeyle ön plana çıktığı ülkeler arasındadır. Türkiye, 2010-2014 yılları arasında İslami bankacılık alanında gösterdiği yüzde 22 büyüme ile Endonezya (yüzde 29) ve Pakistan’ın (yüzde 27) ardından üçüncü sırada yer almıştır. Türkiye aynı dönemde aynı ülkeler arasında BAE’den sonra geleneksel bankacılığın en çok geliştiği ikinci ülke olmuştur. Bu veriler ışığında hem İslami bankacılık hem de geleneksel bankacılığın Türkiye’de beraber geliştiğini söylemek mümkündür (ou& Hazar, 2016: 24).

İslam ulemasının fetvayla onay verdiği hisse senetleriyle bunların bir araya getirilmesi sonucunda oluşturulan endeksler üzerine çıkarılmış olan Borsa Yatırım Fonları (BYF) ise, Türkiye’de 16 Ağustos 2005 tarihinde uygulamaya konulmuştur. 27 Aralık 2005 tarihinde ise Sermaye Piyasası Kurulu tarafından kayda alınarak, 26 Ocak 2006 tarihinde ilk kez bu fonların halka arzı gerçekleştirilmiştir (Büyükkakın & Önyılmaz 2012: 34-35).

Borsa Yatırım Fonu işlem hacminin her geçen gün arttığını ifade etmek gerekmektedir. BYF yatırımcı sayısı Eylül 2017’de 2 bin 619 iken, Eylül 2018’de 2 bin 882’ye yükselmiştir. BYF işlem hacmi de aynı dönemde 161 milyon TL’den, 180 milyon TL’ye ulaşmıştır. BYF, Eylül 2018 tarihi itibarıyla menkul kıymet bazındaki piyasa değerinin yüzde 0,014’ünü oluşturmaktadır. (TÜYİD, 2018: 14). Bu veriler, Borsa Yatırım Fonu uygulamasının her geçen gün daha da genişlediğini göstermektedir.

2019 yılı verileri itibarıyla Türkiye Cumhuriyeti’nde faaliyet göstermekte olan toplam 52 bankadan 5’i katılım bankası, 13’ü kalkınma ve yatırım, 34’ü ise mevduat bankası olarak faaliyet göstermektedir (Yazıcıoğlu&Kazak, 2019: 101).

2.3. Faizsiz Finansal Muhasebe Standartları

Faizsiz Finansal Muhasebe Standartları, 13 Ocak 2011 tarihli 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun 88’inci maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca; “Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, değişik işletme büyüklükleri, sektörler ve kâr amacı gütmeyen kuruluşlar için özel ve istisnai standartlar koymaya ve farklı düzenlemeler yapmaya yetkilidir. Bu standart ve düzenlemeler, Türkiye Muhasebe Standartlarının cüz’ü addolunur” hükmü ile yer almaktadır. Bu bağlamda ilgili muhasebe standartları şu şekildedir;

1. Faizsiz Finans Kuruluşlarının Finansal Raporlamasına İlişkin Kavramsal Çerçeve
2. Katılım Bankaları ve Faizsiz Finans Kuruluşlarının Finansal Tablolarında Genel Sunum ve Açıklama
3. Mudarebe
4. Müşareke Finansmanı

5. Selem ve Paralel Selem
6. Zekat
7. İstisna ve Paralel İstisna
8. Murabaha ve Diğer Vadeli Satışlar.

2.3.1. Faizsiz Finans Kuruluşlarının Finansal Raporlamasına İlişkin Kavramsal Çerçeve

Faizsiz finans kuruluşlarının kavramsal çerçevesi öncelikle finansal raporlamaların temel amaç ve sınırlılıklarını belirlemektedir. Finansal muhasebe ve raporlama işlemleri kavramsal çerçevenin iki temel ayağını oluşturmaktadır.

2.3.2. Kavramsal Çerçevenin Gerekçesi

Faizsiz finans muhasebe standartlarının temelini Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGGK) yayımladığı bir yayımla belirlemiştir. Buna göre faizsiz finans kurumları için farklı bir muhasebe standardı geliştirilmiştir. Bunun üç temel sebebi bulunmaktadır. Bunlar (Durmuş, 2010);

- a. İşletme ve yatırımcıların, faizsiz finansal kurum ilkelerine uymalarını sağlamak ve katkı sunmak,
- b. Faizsiz finans kuruluşlarıyla yatırımcıların arasındaki ilişkilerin boyutlarını belirlemek ve farklı iş türündeki işletmelerin birbirlerine olan farklılıklarını ortadan kaldırmak. Örneğin faiz kullanan konvansiyonel şirketlerle diğer şirketlerin farklı bir tüzüğe bağlı olmaları,
- c. FFK'ya bağlı kurumlar, önceden belirlenmiş faizsiz finans ilke ve kurallarına uymak durumundadır. Bu sebepten ötürü finansal raporların niteliğinin sınırlarının belirlenmesi gerekmektedir.

Kavramsal Çerçeve ortaya koyulan ilkeler faizsiz finans ilke ve kurallarıyla tutarlıdır.

2.3.3. Kavramsal Çerçevenin Önemi

Finansal raporların daha iyi anlaşılması ve bilgilerin düzeni açısından Kavramsal Çerçeve oldukça önemlidir. Bu düzen ve kurallar, Faizsiz Finans Kurumlarına olan güveni daha da arttırmaktadır. Bunla birlikte maddesel olarak sıralanacak olursa (Elitaş, Karakoç, & Özdemir, 2011);

1. Kavramsal Çerçeve, FFK ile diğer finansal kuruluşların aralarındaki uyumu sağlamaya yönelik çalışır,
2. Geliştirilmesi gereken muhasebe standartlarına uygun zeminler sağlar,
3. KGK ile olan münasebetlerde, FFK muhasebe standartlarında olmayan maddelerin uygunluğunu sağlamaya yarar,
4. Finansal raporların daha iyi incelenmesi ve yorumlanmasına yardımcı olur,
5. Ulusal standartların korunmasını ve geliştirilmesine katkı sağlar,
6. İşletme yönetimleri için FFK'ya yönelik bir tüzük görevi görür ve daha iyi kavranmasına yardımcı olur,
7. Her türlü bilgi alışverişine yardımcı olur.

2.3.4. Katılım Bankaları ve Faizsiz Finans Kuruluşlarının Finansal Tablolarında Genel Sunum ve Açıklama

Bu standart, islami ilkelere uygun bankacılık anlayışına tabi olan bankaların, kendi aralarındaki finansal raporlarını, ortak kullanıma açmaları amacını taşımaktadır. Aynı zamanda bu standart, bankaların kurulduğu ülkelerdeki durumlarından bağımsız olarak, tüm katılım bankalarını içermektedir. Katılım bankaları bu standardı, ana sözleşmede kabul etmektedirler. Bu standartlar sıralanacak olursa (Elitaş, Karakoç, & Özdemir, a.g.e);

1. Finansal tablolar seti,
 - a. Finansal durum tablosu,
 - b. Gelir tablosu
 - c. Nakit giriş-çıkış tablosu
 - d. Ortakların sermaye değişim tablosu

- e. Kısıtlı yatırım tablosu
- f. Zekat fonu kaynakları ve dağıtım tablosu
- g. Karz fonu kaynağı ve kullanım yerleri tablosu
- h. Finansal tablo
- i. FFK'nin finansal raporlamalarına dair ihtiyaç duyulacak tüm bilgilerin tablosu

2. Karşılaştırmalı finansal tablo

Katılım bankaları, bir önceki dönemle karşılaştırılabilir finansal tablolar yayınlamaktadırlar. Bu tablolar, bankaların tüm faaliyetleri hakkında asgari ve genel olarak bir bilgi verir. Verilen bilgiler ışığında bir önceki dönemle bu dönem arasındaki tüm finans akışları karşılaştırılabilmektedir.

3. Finansal tablolardaki tutarlar

Finansal tablolarda verilen tutarlar uluslararası düzlemde anlaşılabilmesi bakımından uygun para birimlerine yuvarlanır.

4. Finansal tabloların biçimsel özellikleri

Finansal tabloların incelendiğinde açıkta bir durum kalmasının önüne geçmek önemli bir olgudur. Bu sebepten ötürü özellikle kullanılan dilin evrenselliği önemlidir.

5. Sayfaların uygun numaralandırılması

Finansal tablolar ve dipnotlar, kurallara uygun ve ardışık bir şekilde numaralandırılmalıdır.

6. Finansal tablolardaki dipnotlar

Finansal tablolardaki her sayfada dipnotlar; “Finansal tabloların - ila - sayılı dipnotları, finansal tabloların ayrılmaz bir parçasıdır.” şeklinde belirtilmelidir.

2.3.5. Mudarebe

Mudarebe, Arapça kökenli bir finans terimidir. Sermaye ve işletme taraflarından oluşan ortaklık anlamına gelmektedir. 25 Mayıs 1993 tarihinde, İslam Katılım Bankaları kendi aralarında bir mudarebe standardı belirleme kararı

almışlardır. Bu standarda göre, komite üyelerinin görüşleri alınarak fıkıh ve muhasebeye uygun bir düzenleme geliştirilmiştir. Komitede bulunan bankalar (Durmuş, 2010);

1. Bahreyn Katılım Bankası
2. Faysal Katılım Bankası- Bahreyn
3. Al Baraka Katılım ve Yatırım Bankası- Bahreyn
4. Tadamon Katılım Bankası- Sudan
5. Omdurman Ulusal Bankası- Sudan
6. Khartoum Bank- Sudan
7. Al Shmal Katılım Bankası- Sudan
8. Faisal Katılım Bankası- Mısır
9. Uluslararası Yatırım ve Kalkınma Katılım Bankası- Mısır
10. Mısır Suudi Finans Evi
11. Katar Katılım Bankası
12. Al Rajhi Bankacılık ve Yatırım Şirketi
13. Ürdün Katılım Bankası
14. Dubai Katılım Banka'larıdır.

Komite üyeleri tarafından, standartlar ve hedefler belirlenmiştir. Buna göre

- a) Murâbaha ve Satın Alma Emriyle Murâbaha.
- b) Müşâreke Finansmanı.
- c) Mudârebe Finansmanı acil olarak oluşturulması kararı alınmıştır.

2.3.6. Müşâreke Finansmanı

Müşareke finansmanı standardı, kısa ya da uzun vadeli, sabit veya değişen sahipliğin belirlenmesi gerektiği bir finansman standardıdır. Bu standart genel olarak, katılım bankalarındaki sermaye paylarının nasıl ve neye göre yapıldığının sabitlenmesinde kullanılmaktadır. Aynı zamanda işletmelerin kar ve zarar paylarına da uygulanan bu standart, bağlı olunan ülkelerin yasalarına muhatap olarak ilgili

dipnotlarda belirtilmelidir. Ancak bu standardın kapsamına girmeyen maddeler bulunmaktadır. Bu maddeler (Erdoğan & Dinç, 2009);

- a) Mudârebe,
- b) Katılım,
- c) Müşâreke fonlarının Zekâtı
- d) Müşterinin ve müşarekenin kayıtlardaki işlemlere yönelik muhasebe uygulanması.

2.3.7. Selem ve Paralel Selem

Selem işleminde Banka'nın alıcı olduğu durumlarda; müşteri malını bankaya satar parayı peşin alır ve malını belirtilen tarihte bankaya teslim eder. Banka bu malı daha önce belirlenmiş bir tarihte farklı bir fiyattan piyasada satarak kar elde eder. Yukarıda anlatılan selem standartlarına göre selem ve paralel selem işlemleri, muhasebe kuralları etrafında belirlenmektedir. Buna göre, selem işlemlerinde katılım bankaları ne kadar ödemelidir ve paralel selem işlemlerinde ne kadar ücret almalıdır gibi durumlar kontrol altına alınır. Bu standardın bir başka işlevi de finansman ve hasılat giderlerinin standarda uygun bir şekilde tablo edilmesini sağlamaktır. Bu uygunluk durumu, ana sözleşmelerde garanti altına alınmaktadır. Aynı zamanda faaliyet gösterilen ülkelerin yasalarına uygunluk durumuna göre de belirtilmesi gereken hususlar, yine karşılıklı olarak açıklamalı bir şekilde belirtilmelidir (Ersoy, Çatıkkaş, & Yatbaz, 2018).

2.3.8. Zekat

Müşterilerin hac/umre görevlerini yerine getirmek için herhangi bir kar payı alınmadan verilen zekat hesabında zekat tutarlarının asgari fiyatlandırması bu standart basamağında belirlenmektedir. Aynı zamanda zekat matrahına eklenecek ilave ücretler kalemi de yine bu standardın görev tanımının içinde yer almaktadır. Muhasebe uygulamaları, katılım bankalarının ana sözleşmelerinde yer almakla birlikte, ek ücretlendirmeler bu standardın işlevselliğini değerli kılmaktadır. Zekat standardı, katılım bankalarının ana sözleşmesiyle veya bağlı bulunan ülkenin yasalarıyla çeliştiği durumlarda, ilgili çelişmenin belirtilmesi ve açıklanması gerekmektedir (Durmuş, 2010).

2.3.9. İstisna ve Paralel İstisna

İstisna işlemi, müşteriye ileri bir tarihte malın veya hizmetin teslim edilmesine yönelik yapılan anlaşmadır. Banka müşteri ile anlaşma yaparak belirli bir işin yapılmasını taahhüt eder ve işi de çoğu zaman alt taşeronu vermektir. Belirtilen tarihte işi/taahhütü yerine getirir (Ersoy, Çatıkkaş, & Yatbaz, 2018).

Yukarıda anlatım bulan istisna standartında katılım bankalarının istisna ya da paralel istisnadan kaynaklı gelir, gider, maliyet, kazanç ya da kayıpların belirlenmesi ve bu durumların finansal tablolarla rapor altına alınmasına olanak sağlamaktadır. Tüm bu değer durumlarının katılım bankalarına etkileri yine raporlanarak kayıt altına alınması, uygulanması gereken muhasebe standartlarının uygulanıp uygulanmadığını kontrol etmek adına önemsenmektedir. Yine bu standartta da katılım bankalarının yükümlülükleri, faaliyet gösterilen ülkelerin yasalarıyla çelişmesi durumunda açıklanmalı ve tablolarda belirtilmelidir (Eskicioğlu, 2009).

2.3.10. Murabaha ve Diğer Vadeli Satışlar

Katılım Bankalarının en çok kullandığı işlem olan murabahada mal peşin alınır ve müşteriye taksitlendirilerek vadeli olarak satılır. Satış işlemi esnasında kar payı konularak alım ve satım arasında bankanın karı ortaya çıkmış olur. Bu standart, yeni finansal stratejilerin geliştirilmesi bakımından oldukça önemlidir. AAOIFI Muhasebe Kurulu, bu standardın ihtiyaç duyulması doğrultusunda yeni revizyonlar başlatmış ve yayınlamıştır. Bu revizyon süreçleri genel olarak geri dönütler üzerinden başlatılmıştır. Genel olarak Murabaha ve Diğer Vadeli Satışlar standardı, satış işlemlerindeki uygulanması gereken finansal kural ve raporlama ilkelerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu ilkeler sürekli güncellenen piyasa koşullarını göz önünde bulundurarak hazırlanmaktadır. Mevcut olan bütün standartlar bu basamakta detaylı bir şekilde incelenerek uyum sağlanması imkanı hale getirilmektedir (Ersoy, Çatıkkaş, & Yatbaz, 2018).

2.4. Bankacılık Kanunu

Faizsiz finansal bankacılık modelinin ortaya çıkışı itibariyle klasik bankacılık sisteminden ayrılan en önemli yanı faizin olmamasıdır. Ancak, ortaya çıkışı yarım

yüzyıla yakın bir süreyi geçen İslami bankacılık sistemi, bu dönemde kendi bankacılık yöntemlerini ve ürünlerini geliştirmeyi de ihmal etmemiştir. İslami bankacılık işlemleri arasında mudarebe olarak adlandırılan ve bir yandan sermaye, bir yandan da işletme olmak üzere oluşturulan emek-sermaye ortaklığı; murabaha olarak adlandırılan ve sermaye sahibi yatırımcının bir malı satın alıp belli oranda kar ekleyerek müşterisine vadeli olarak satması; müşareke olarak adlandırılan ve bir işletmenin sermayesine katılma; icare olarak adlandırılan bir mülkün veya donanımın kiraya verilmesi ile icare ve iktina yani İslami leasing yöntemleri sıralanabilmektedir. İslami bankacılıkta kullanılan yöntemler şöyle sıralanmaktadır (Florence & Tsang, 2013):

İcara sistemi klasik bankalara benzer yöntemlerle çalmaktadır. İslami bankalar, icara yöntemiyle gayrimenkul, makine gibi gerçek ekonomik varlıkların finansmanı için kaynak oluşturmaktadırlar. Yaygın olarak kullanılmakta olan türü ise, mülkiyetin devriyle sona eren kira sözleşmesi olarak karşımıza çıkmaktadır (Florence & Tsang, a.g.e).

İsticrar yöntemi ise, bir malın alıcı tarafından satıcıya belli zamanlarda alınacağını vaat edilmesini içeren sözleşme şeklindedir. Bazı bankalar, müşterilerinin doğalgaz, elektrik, su faturası gibi ödemelerini finanse etmede kullanmaktadır (Florence & Tsang, a.g.e).

İstisna yöntemi ise mevcut olmayıp, bir malın üretilmesi ya da satılması gibi gelecekte meydana gelen projeler ve sektörlerde uygulanmaktadır. Tarım ve inşaat sektörü istisna yönteminin en sık şekilde uygulandığı alanlardan ikisidir. Bu sistemde müşteri, belli bir miktar peşinat ödedikten sonra kalan miktarı taksitler hâlinde bankaya geri ödemektedir (Florence & Tsang, a.g.e).

Karz-ı hasen yöntemi ise bir gün süreyle verilen faizsiz kredilere denilmektedir. Bu sistem, maddi sıkıntıya düşmüş olan bir kişiye mali yardım yapılması amacıyla ihtiyaç duyduğu tutar temin edilerek hiçbir menfaat temin etmeme üzerine kuruludur. Bu sistemde borç, bir gün sonra aynı miktarla geri alınır (Florence & Tsang, a.g.e).

Menafaa, bankaların telekomünikasyon ve ulaşım gibi alanlarda faaliyet gösteren şirketlere ait hakların mülkiyetini bu şirketlerden peşin para ödeyerek satın aldığı bir finansman modeli olarak tanımlanmaktadır (Florence & Tsang, a.g.e).

Mudarabe yöntemi ise emek-sermaye ortaklığı anlamına gelmektedir. Burada banka, yatırım için ihtiyaç duyduğu mali kaynakların tamamını sağlar ve müşteri emeğini ortaya koyar. Yapılan işlem sonucunda elde edilen kar, başlangıçta mutabakat sağlanan oranlarda banka ile müşteri arasında paylaşılır. Zarar durumunda müşterinin bir kusuru bulunmuyorsa zararı banka üslenmektedir. Bu sistem, genellikle ticaretin finansmanında kullanılmaktadır (Florence & Tsang, a.g.e).

Murabaha yöntemi, en sık kullanılan İslami bankacılık yöntemlerinden bir tanesidir. Bu yöntemde banka, müşterinin istediği malı bizzat satın almakta ve belirlenen oranlarla vade farkı ekleyerek müşterisine satmaktadır. Bu sistemde müşteri, malın peşin fiyatı hakkında ve bankaya ödeyeceği kar payı hakkında bilgilendirilir. Pratik ve getirisi yüksek murabaha yöntemi, Türkiye’de en sık kullanılan İslami bankacılık yöntemidir. Murabaha, küçük ölçekli işletmelerin finansmanının sağlanmasında önemli bir rol oynamaktadır (Florence & Tsang, a.g.e).

Bir diğer İslami bankacılık yöntemi ise **müsaveme** olarak adlandırılır. Bir eşyaya değer biçilerek pahalandırılması ve pazarlanması anlamına gelen müsaveme yöntemi, bir ticari malın maliyet ve kar oranı açıklanmaksızın pazarlıkla satılması demektir. Murabaha yöntemine benzeyen bu yöntemin farkı, fiyat ve kar payının müşteri tarafından bilinmemesidir (Florence & Tsang, a.g.e).

Müşareke ise banka ve müşterinin ihtiyaç duyulan sermayeyi belli oranlarda ortak şekilde karşılaşmasıdır. Bu ortaklık sonucu yapılan kar, ilk başta anlaşılan oranlarda bölüşülür. Bu yöntemde oran, ilk baştaki sermaye payıyla aynı olmayabilir. Müşteri, bu sistemle yapılan işe sermaye ve emeğini kattığı için kardan daha yüksek oranda pay alabilmektedir. Zarar durumunda banka ve müşteri sermayeleri oranında zarardan etkilenir. Bu yöntem, genellikle sanayi kuruluşlarının finansmanında kullanılmaktadır (Florence & Tsang, a.g.e).

Muzaraa yöntemi ziraat ortaklığı anlamına gelmektedir. Yöntem en az iki kişinin tarım sektöründe ortak iş yapması demek olup, bir yandan arazi alınırken bir yandan da çalışma ve emek konulması şeklinde uygulanır. Ortaya çıkacak olan ürün belirli bir oran dahilinde paylaşılmaktadır. Müsakat ise muzaraanın benzeridir ve meyve ağaçları konu alınır (Florence & Tsang, a.g.e).

Sukuk yönteminin sadece faizsiz bono olarak adlandırıldığını ve menkul olarak kıymetleştirilen malları müşterilere satan bir yöntem olarak 2005 yılından bu

yana kullanılmakta olduğunu belirtmek gerekir. Sukuk, herhangi bir mal, hizmet, çıkar, yatırım ya da proje üzerindeki eşit değerde hisseleri temsil eden belge şeklinde tanımlanmaktadır (Durmuş, 2010: 143). AAOIFI tarafından yapılan tanımda; ihraç edilmesinin ardından eşit değerde temsil edilmesi, ihraçta elde edilen tutarların önceden planlandığı gibi yatırıma konu olması, yapılan yatırımın şekline göre duran varlık vb haklar ve payların temsil edilmesi, bir proje ve özel yatırımda ortaklık hakkı vermesi gibi unsurlarına dikkat çekilmektedir. Sukuk, konvansiyonel bankacılıktaki borçlanma araçları anlamına gelen tahvillerin İslam dininin emir ve yasaklarına uygun şekilde düzenlenmesi sonucunda ortaya çıkmıştır. Sukuk, İslam'da haram kabul edilen faizden kazanca alternatif olarak yatırımcısına helal kabul edilen kazancı sunmakta olan menkul kıymetleri ifade etmektedir (Derigs ve Marzban, 2008: 286).

Bono ve hisse senedine benzetilmekle birlikte sukuk, her ikisinden de farklıdır. Farklılıkları ve benzerlikleri ele almak gerekirse, sukuk bir borç senedi değildir. İhracı bakımından ele alındığında, sukukta, belirlenmiş bir varlık veya projenin üzerindeki bölünmemiş sahiplik hakkını ifade eder. Bonoda ise ihraç edenin borcu bulunmaktadır. Hisse senedinde ise, söz konusu şirketin hisseleri aracılığıyla sahiplik hakkının söz konusu olduğu görülmektedir. Bir varlığa dayalı olup olmama durumu bakımından karşılaştırılırsa, sukuk en az belirlenen oran nispetinde maddi varlığa sahip olmayı zorunlu kılmaktadır. İcara sukuk için ise bu oran en az yüzde 51 olmalıdır. Bonoda varlığa dayalı olma şartı genellikle aranmamaktadır. Hisse senedinde ise gerekli görülmemektedir. Teminat dayanağı bakımından incelendiğinde, sukuk dayandığı varlık veya projedeki sahiplik hakkıyla teminat oluşturmakta ve teminat artırımı yoluyla da teminat sağlamaktadır. Bono sisteminde ipotekli tahviller ve teminatlı borç senetleri gibi uygulamalar dışında genellikle teminat içermemektedir. Hisse senetleri de teminat içermemektedir. Sermaye ve gelir bakımından incelendiğinde, sukukta sermaye ve gelir elde etmek konusunda ihraç eden tarafından garanti verilmediği görülmektedir. Bonoda sermaye ve gelir ihraççı tarafından garanti edilmektedir (Florence & Tsang, 2013). Hisse senedinde de sermayenin korunması ve gelir elde edilmesi garantisi bulunmamaktadır. Amaç bakımından karşılaştırıldığında sukuk, sadece İslam dininin amaçlarına uygun olarak kullanılabilir. Bono ve hisse senedi ise her türlü amaca uygun olarak kullanılabilir. Senetlerin satılabilmesi açısından bakıldığında, sukukta

belirlenen varlık veya projedeki sermaye payının satılabilmesi mümkündür. Bonoda borç senedinin satılabilmesi söz konusu olmaktadır. Şirket hisselerinin de satışı mümkündür. Sorumluluk bakımından incelendiğinde, sukukta senet hamillerinin senet ya da senetlere katılımları oranında sukukun dayalı olduğu varlık veya teşebbüse bağlı tanımlanan sorumluluk söz konusu olmaktadır. Bono sisteminde, bono sahiplerinin ihraççı hakkında herhangi bir sorumluluğu yoktur. Hisse senedinde ise sahibi olunan şirketin işleriyle ilgili sorumluluk bulunmaktadır (Nathif & Abdulkader, 2004).

Tekafül ise İslami sigorta olarak da adlandırılmaktadır. Tekafül, mesuliyetin paylaşılması esasına dayalı olarak riskin belirli gruplar arasında dağıtılması demektir (Florence & Tsang, a.g.e).

Teverruk yöntemi ise bir malın taksitle alınıp satıcıdan başka birine peşin olarak satılmasına denilmektedir. Bu yöntemde nakit paraya ihtiyacı olan kişinin ihtiyacının ması amaçlanmaktadır. Bu sistem, ödeme gücünü çeken müşterilerin borçlarını yeniden yapılandırmada kullanılabilir. Ancak bu yöntem, Hanbeli mezhebi dışında yasaklanmıştır (Florence & Tsang, a.g.e).

2.5. Türkiye'deki Faizsiz Bankacılık Uygulamalarıyla İlgili Düzenlemeler

Türkiye Katılım Bankalar Birliği, yürürlükteki düzenlemeler için kurul kararları almıştır. “Finansal Tüketicilerden Alınacak Ücretlere İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik Kapsamında Ücretlendirilebilecek Ürün ve Hizmetlere İlişkin İzahname başlıklı bu kararlar şu şekildedir (Faizsiz Finansal Muhasebe Standardı, 2018):

Tablo 2.2. Finansal Tüketicilerden Alınacak Ücretlere İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik Kapsamında Ücretlendirilebilecek Ürün ve Hizmetlere İlişkin İzahname.

NO	ÜRÜN / İŞLEM	AÇIKLAMA VE SINIRLAMALAR
1	BİREYSEL FİNANSMAN (TL/YP)	
1.1	TAHSİS ÜCRETİ	Tahsis ücreti Yönetmelikte belirtilen sınırı aşamaz.
1.1.1 ¹	Konut Finansmanı	
1.1.2	Taşıt Finansman	
1.1.3	İhtiyaç Finansman	
1.2	EKSPERTİZ ÜCRETİ	Tahsis edilen veya reddedilen finansman taleplerinde üçüncü kuruluşlara veya şahıslara ödenen tutarlar dışında finansal tüketiciden herhangi bir ücret tahsil edilemez.
1.3	TAŞINIR VE TAŞINMAZ REHİN ÜCRETİ	Tahsis edilen veya reddedilen finansman taleplerinde üçüncü kuruluşlara veya şahıslara ödenen tutarlar dışında herhangi bir ücret tahsil edilemez.
1.3.1 ²	Konut Finansmanı	
1.3.2	Taşıt Finansmanı	
1.3.3	İhtiyaç Finansmanı	
2	KATILIM FONU (TL/YP)	
2.1	HESAP İŞLETİM ÜCRETİ	Finansal tüketici bazında hesap sayısına bakılmaksızın tek bir ücret tahsil edilebilir. Münhasıran finansman ödemeleri için kullanılan hesaplar, kredi kartına bağlı olarak açılan ve başka işlemler için kullanılmayan hesaplar, finansman veya kredi kartına bağlı sigorta bedellerinin ödenmesi için kullanılan hesaplar ile katılım fonu hesabına bağlı olan ve münhasıran vade yenilemeleri için kullanılan özel cari hesaplardan hesap işletim ücreti tahsil edilemez.
2.2	PARA ÇEKME ÜCRETİ	Finansal tüketicinin hesabının bulunduğu kuruluşa ait ATM'lerden kendi hesabı için para yatırma, bakiye sorgulama ve ilgili kuruluş tarafından belirlenen limit dâhilinde yapılan para çekme işlemlerinden ücret tahsil edilemez.
2.2.1 ³	Diğer Şubeden Para Çekme	
2.2.2 ⁴	ATM Para Çekme ve Bakiye Görüntüleme	
3	PARA TRANSFERLERİ (TL/YP)	
3.1	EFT	
3.1.1 ⁵	EFT Gönderilmesi	
3.1.2 ⁶	İsme Gelen EFT Ödenmesi	
3.1.3	EFT İadesi/Devri	Finansal tüketicinin hatası nedeniyle para iadesi gereken durumlarda TCMB veya üçüncü kuruluşlara ödenen tutarlar dışında finansal tüketiciden herhangi bir ücret tahsil edilemez.

Tablo 2. (Devam).

NO	ÜRÜN / İŞLEM	AÇIKLAMA VE SINIRLAMALAR
3.2	HAVALE	Finansal tüketicinin kendi banka ATM'sinden şifre veya kimlik doğrulama vb. yöntemleri kullanmak suretiyle kendi hesabına para yatırması halinde ücret tahsil edilemez. İşlem, finansal tüketicinin, kimlik tespiti yapılması halinde kendi hesabına para yatırma işlemini ücretsiz olarak gerçekleştireceği yönünde önceden bilgilendirilmesi şartıyla gerçekleştirilir. Finansal tüketicinin hesabının bulunduğu şubeden tüketici adına yapılan para yatırma ve kasadan havale işlemlerinden ücret tahsil edilemez. Finansal tüketicinin kendi kredi kartına yapacağı havalelerden ücret alınmaz.
3.2.1 ⁷	Havale Gönderilmesi	
3.2.2 ⁸	İsme Gelen Havale Ödenmesi	
3.2.3	Havale İadesi/Devri	Finansal tüketicinin hatası nedeniyle para iadesi gereken durumlarda TCMB veya üçüncü kuruluşlara ödenen tutarlar dışında finansal tüketiciden herhangi bir ücret tahsil edilemez.
3.3	SWIFT	
3.3.1 ⁹	SWIFT Gönderilmesi	
3.3.2 ¹⁰	SWIFT Ödenmesi	
3.3.3	SWIFT İadesi/Devri	Finansal tüketicinin hatası nedeniyle para iadesi gereken durumlarda TCMB veya üçüncü kuruluşlara ödenen tutarlar dışında finansal tüketiciden herhangi bir ücret tahsil edilemez.
4	KREDİ KARTLARI (TL/YP)	
4.1 / 4.2	YILLIK ÜYELİK ÜCRETİ / EK KART YILLIK ÜYELİK ÜCRETİ	
4.1.1 / 4.1.1 ¹¹	Standart Kartlar	Ek kartlarda tahsil edilecek olan ücret asıl kart ücretinin yüzde ellisini geçemez.
4.1.2 / 4.2.2 ¹¹	Logolu Kartlar	
4.1.3 / 4.2.3 ¹¹	Ortak Markalı Kartlar	
4.1.4 / 4.2.4 ¹¹	Temasız/NFC Kartlar	
4.3 ¹²	KART YENİLEME ÜCRETİ	Bir takvim yılı (1 Ocak-31 Aralık) içerisinde iki adete kadar kayıp, çalıntı, manyetik hasar, ad-soyad değişikliği ve benzeri nedenler dolayısıyla kart yenileme işlemlerinden ücret tahsil edilemez. Süresi biten kartın banka tarafından yenilenmesi işlemi bu sayıya dâhil edilmeyecektir.
4.4 ¹³	NAKİT AVANS ÜCRETİ	Kredi kartlarından alışveriş sonrası yapılan taksitlendirme işlemlerinden ücret tahsil edilemez.
5	DİĞER (TL/YP)	
5.1 ¹⁴	KİRALIK KASA ÜCRETİ	Kıralık kasa ziyaretine ilişkin herhangi bir ücret alınmaz.
5.2	KAMPANYALI ÜRÜN VEYA HİZMETLER ÜCRETİ	

Tablo 2. (Devam).

NO	ÜRÜN / İŞLEM	AÇIKLAMA VE SINIRLAMALAR
5.2.1 ¹⁵	Ürün ve Hizmet Paketleri	
5.2.2 ¹⁶	Kampanyalar	Kampanya dâhilinde birikmiş mil/para puanların harcanmasına ve avans mil kullanımına ilişkin finansal tüketicilerden herhangi bir kullanım ücreti/komisyonu tahsil edilemez. Kuruluşların finansal tüketicinin harcama, talimat gibi taahhütler karşılığı belirli bir ürün veya hizmetten faydalanmasını sağlayan uygulamalarında, ilgili taahhüdün yerine getirilmemesi halinde peşin olarak verilen puan veya faydalanılan ürün veya hizmet bedelinin taahhülle karşılanamayan kısmı dışında herhangi bir ceza bedeli veya ceza bedeli yerine geçecek kar payı tahsil edilemez.
5.2.3 ¹⁷	Özel Hizmetler	
5.3 ¹⁸	FATURA ÖDEME ÜCRETİ	Otomatik ödeme talimatı ile yapılan fatura ödemelerinden ücret alınmaz.
5.4	ARŞİV - ARAŞTIRMA ÜCRETİ	
5.4.1 ¹⁹	Arşiv Araştırması Gerektiren Belge ve Dekont Verilmesi	Finansal tüketici tarafından yapılan başvurularda, talep edilen dokümanın düzenlenme tarihinden sonraki ilk yıl için ücret tahsil edilemez.
5.4.2 ²⁰	Katılım Fonu Araştırma	Anlık hesap özeti taleplerinde ilk yıl için ücret tahsil edilemez.
5.4.3	Borcu Yoktur Yazısı Verilmesi	Finansal tüketicinin ilk talep ettiği yazıdan ücret tahsil edilemez.
5.5	ONAYA BAĞLI BİLDİRİM	Onaya bağlı bildirim işlemlerinde üçüncü kişi ve kuruluşlara ödenen ücretler dışında ücret tahsil edilemez. Finansal tüketicinin açık talep ve onayı olmaksızın yapılan ve ilgili mevzuat gereği belirli bir şekilde yapılması zorunlu olan bildirimler dışındaki hiçbir bildirimden ücret alınmaz.
5.5.1	Katılım Fonu Hesap Özeti Gönderilmesi	
5.5.2	Bildirim Ücretleri	
5.6 ²¹	BAŞKA KURULUŞ ATM'SİNDEN YAPILAN İŞLEM ÜCRETİ	
5.6.1	Bakiye Sorgulama Ücreti	
5.6.2	Para Çekme Ücreti	
5.7 ²²	KAMU KURUM VE KURULUŞLARINA YAPILAN ÖDEMELER	
5.8	ÜÇÜNCÜ KİŞİLERE YAPILAN ÖDEMELER	
5.8.1	Tahsilat / Ödeme ve Katılım Hizmetleri	
5.8.2	Tüm Yasal Bildirim ve Hesap Kat İhtarları	Yasa gereği yapılması gereken bildirim ve ihbarlarda üçüncü kişilere yapılan ödemeler karşılığında finansal tüketiciden işlemin maliyetinin üzerinde ücret tahsil edilemez.

Kaynak: https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/7321/TBB_Izahnamesi.docx

2.5.1. Mukayeseli Tablolar

Katılım bankalarının sektördeki payı, toplanan fonlar açısından Ocak 2019 döneminde, Aralık 2018'e göre yüzde 0,1 azalarak, yüzde 6,6 olarak gerçekleşmiştir. Kullandırılan fonlar açısından da benzer bir durumun söz konusu olduğu görülmektedir. Katılım bankaları, kullandırılan fon bakımından, Ocak 2019 döneminde bir önceki aya göre yüzde 0,1 azalma göstermiştir. Bu bakımdan sektördeki pay yüzde 5 olarak gerçekleşmiştir. TKBB verilerine göre aynı dönemde toplam aktif açısından yüzde 0,1 oranında artış dikkati çekmektedir. Katılım bankalarının öz varlıklar açısından sektördeki payı değişmemiş ve yüzde 4 olarak kalmıştır. Katılım bankaları net kâr açısından ise önemli bir başarı göstermiştir. Aralık 2018 döneminde net kâr açısından sektördeki payı yüzde -1,9 olan katılım bankaları, Ocak 2019 döneminde bu oranı yüzde 2,9'a çıkartmayı başarmıştır (tkbb.org.tr, 2019)

Türkiye finans sektörü içinde katılım bankalarının durumunu ele alan mukayeseli tablolar incelendiğinde, katılım bankalarının Aralık 2018 - Ocak 2019 arası dönemde topladığı fonlar, TP bakımından düşüş göstermiştir. Yüzde 3,7 oranında görülen bu düşüşün parasal ifadesi ise 2,23 milyar TL ile ifade edilmektedir. Sektörün genelinde de TP cinsinden toplanan fonlarda düşüş görülmekle birlikte, oran katılım bankalarına göre daha azdır. Sektör genelinde anılan dönemde görülen düşüş yüzde 0,6 olarak ifade edilmektedir. Düşüşün rakamsal ifadesi ise 6,27 milyar TL olarak ortaya çıkmaktadır. Katılım bankalarının TP nakit fonlarındaki düşüş, sektörün genelindeki düşüşe oranla bakıldığında oldukça yüksektir ve genel içinde yüzde 35,59'luk bir paya sahiptir.

Katılım bankaları, aynı dönemde YP cinsinden topladığı fonlarda ise TP'nin aksine önemli bir artış göstermiştir. Katılım bankalarının YP cinsinden topladığı fonlarda, Ocak 2019 döneminde Aralık 2018'e göre yüzde 6,9 artış görülmektedir. Artışın rakamsal ifadesi ise 4,68 milyar TL olarak ifade edilmektedir. Aynı dönemde sektörün genelindeki artış ise katılım bankalarına göre daha yüksektir. Sektör genelinde YP cinsinden toplanan fonlardaki artış, yüzde 8,2 olarak ortaya çıkmıştır. Rakamsal ifadeyle artış, 78,6 milyar TL'dir. Katılım bankalarının TP cinsinden toplamış olduğu fonların düşüş göstermesinin en önemli sebebi ülkemizde son 1 yıllık dönemde döviz kurundaki artış olarak yorumlanabilir.

Katılım bankaları YP-MADEN açısından toplanan fonlarda da önemli bir artış göstermektedir. Aralık 2018-Ocak 2019 arası dönemdeki artış oranı yüzde 8,3'tür. Artışın rakamsal ifadesi ise 729 milyon TL'dir. YP-MADEN fonları açısından aynı dönemde sektör genelindeki artış yüzde 9,8'dir. Rakamsal artış ise 4,09 milyar TL olarak ölçülmüştür.

Katılım bankaları, Ocak 2019 itibariyle toplanan fonların toplam değeri açısından 140,4 milyar doları aşmıştır. Toplanan fonların tamamı açısından Aralık 2018 verileriyle karşılaştırıldığında yüzde 2,3'lük bir artış söz konusudur. Artışın parasal ifadesi ise 3,18 milyar doları aşmaktadır. Sektördeki genel duruma bakıldığında, aynı dönemdeki artış oranı katılım bankalarına göre daha da yüksek gerçekleşerek yüzde 3,7 artış olmuştur. Toplam artış 76,42 milyar TL olarak kaydedilmiştir. Toplanan fonlar bakımından yapılan bu karşılaştırmada, bankalardan toplanan fonların dikkate alınmadığını belirtmek gerekmektedir.

Kullandırılan fonlar açısından ele alındığında Aralık 2018-Ocak 2019 döneminde hem sektör genelinde hem de katılım bankalarında bir daralma göze çarpmaktadır. Sektör genelindeki düşüş yüzde 0,6, katılım bankalarındaki düşüş ise yüzde 0,9'dur. Katılım bankaları anılan dönemde 123,4 milyar TL fon kullandırırken, bu rakam sektör genelinde 2,45 trilyon TL'ye ulaşmaktadır. Kullandırılan fonlar açısından katılım bankalarının sektördeki büyüklüğü yüzde 5,03 oranındadır.

TKBB'ye göre katılım bankalarının takipteki brüt alacakları, Aralık 2018-Ocak 2019 döneminde yüzde 6 artmaktadır. Sektördeki artış ise yüzde 3,4 olarak gerçekleşmektedir. Ocak 2009 itibariyle katılım bankalarının takipteki brüt alacakları 5,35 milyar TL iken, sektör genelinde bu rakam 96,61 milyar TL olarak gerçekleşmiştir.

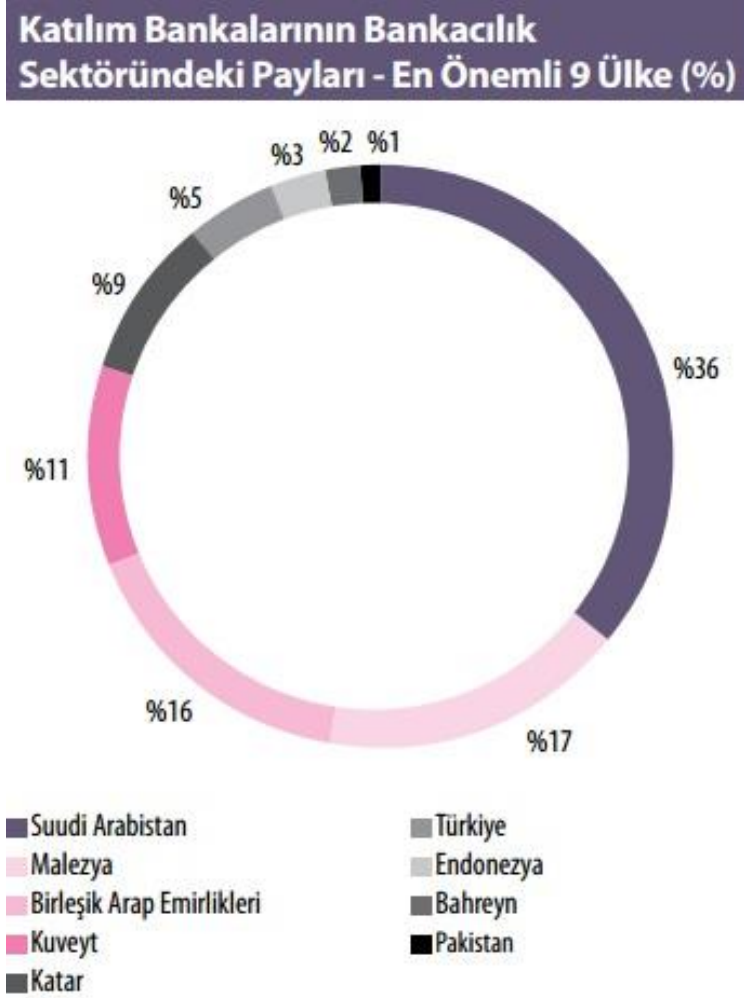
Katılım bankalarının toplam aktifleri Aralık 2018-Ocak 2019 döneminde yüzde 0,9 artış gösterirken, sektör genelinde yüzde 0,2 azalma dikkati çekmektedir. Katılım bankalarının toplam aktifler açısından sektördeki payı, 208,750 milyar TL ile yüzde 5,4 oranındadır. Anılan dönem açısından katılım bankaları özvarlıklarındaki artışta da sektör geneline göre daha iyi durumdadır. Katılım bankalarının özvarlıklarındaki artış yüzde 1,3 artarken, sektör genelindeki artışın yüzde 1,1'de kaldığı görülmektedir. 16,99 milyar TL özvarlığıyla katılım bankaları, sektör içindeki payını

yüzde 3,98'den 0,01 puan artışla yüzde 3,99'a yükseltmiştir. Söz konusu dönemde toplam aktiflerin yükselmesinde sisteme yeni katılan ve faizli bankaların kurmuş oldukları katılım bankaların sistemde etkin rol oynamasının önemli etkisi olduğu bilinmektedir.

Katılım bankalarının net kârlarında ise önemli oranda düşüş görülmektedir. TKBB verilerine göre katılım bankalarının net kâr oranı, geçen yılın aynı ayına göre yüzde 210,7 düşüş göstermektedir. Sektör genelinde de aynı dönemde düşüş görülmekle birlikte, bu oran yüzde 29,3'te kalmaktadır.

TKBB verilerinin başladığı Aralık 2011 ile kıyaslandığında net kâr 29 milyon TL'den, Ocak 2019'da 93 milyon TL'ye yükselmiştir. Aralık 2011'de toplam toplanan fonlar 39,37 milyar TL iken, Ocak 2019'da 140,40 milyar TL'ye çıkmıştır. Aynı dönemde toplam aktif 56,14 milyar dolardan 208,75 milyar TL'ye yükselmiştir. Öz varlık bakımından incelendiğinde Aralık 2011'de 6,19 milyar TL olan özvarlığın, Ocak 2019'da 16,99 milyar TL'ye yükseldiği görülmektedir. Bu bakımdan, TKBB verilerine göre giderek artan bir gelişmenin söz konusu olduğu söylenebilir. Bahsi geçen artışta yukarıda anlatım bulduğu üzere konvansiyonel bankaların kurmuş olduğu katılım bankalarının sistemde etkin hale gelmesinin de önemli bir payı olduğu bilinmekle birlikte, ülkedeki insanların katılım bankacılığı anlayışını daha da özümlediği bunda önemli bir etkidir.

Tablo 2.3. Katılım Bankalarının Bankacılık Sektöründeki Payları – En Önemli 9 Ülke

Türkiye’deki İslami bankacılık ya da katılım bankacılığı faaliyetlerinde 2010 – 2014 yılları arasında görülen büyüme hızı, dünya ülkeleri arasında üçüncü sırada yer almaktadır. İslami bankacılıkta ilk sırada yer alan Suudi Arabistan’da geleneksel bankacılık yüzde 7 büyürken, İslami bankacılık yüzde 20 büyümeye kaydetmiştir. Malezya’da geleneksel bankacılık yüzde 9 İslami bankacılık yüzde 17, BAE’de geleneksel bankacılık yüzde 19 büyümeye kaydederken, İslami bankacılık yüzde 13 büyümüştür. Kuveyt’te geleneksel bankacılık yüzde 4, İslami bankacılık yüzde 10 büyümeye göstermiştir. Katar’da geleneksel bankacılık yüzde 7 büyürken bu oran İslami bankacılıkta yüzde 22 olarak kaydedilmiştir. Türkiye ise geleneksel bankacılıkta yüzde 16, İslami bankacılıkta ise yüzde 25 büyümeye ön plana çıktığı ülkeler arasındadır. Türkiye, 2010-2014 yılları arasında İslami bankacılık alanında gösterdiği yüzde 22 büyümeye ile Endonezya (yüzde 29) ve Pakistan’ın (yüzde 27)

ardından üçüncü sırada yer almıştır. Türkiye aynı dönemde aynı ülkeler arasında BAE'den sonra geleneksel bankacılığın en çok geliştiği ikinci ülke olmuştur. Bu veriler ışığında hem İslami bankacılık hem de geleneksel bankacılığın Türkiye'de beraber geliştiğini söylemek mümkündür.

2.6. Faizsiz Finans Kuruluşlarının Finansal Raporlamasına İlişkin Kavramsal Çerçeve

Faizsiz finansal bankacılık modeli, günümüzde konvansiyonel bankacılık uygulamalarının yanında oldukça güçlü bir bankacılık alternatifi olarak yer almaktadır. Yüz milyarlarca dolarlık bir işlem hacmine sahip olan İslami bankacılık dünyanın yaklaşık 80 ülkesinde faaliyet göstermektedir. Kar-zarar ortaklığı yöntemiyle toplamış olduğu tasarrufları reel sektöre, emtia ve hizmet üretimine aktaran katılım bankacılığı modeli, dolaşımda olmayan paranın piyasaları tembelleştireceği ve üretimi baltalayacağı savını öne sürerek, bu anlayış ve çerçevesindeki bankacılık yöntemlerini dünyada geçerli hale getirmiştir (Kalaycı 2013: 52).

İslami bankacılık sisteminin, faize dayanan klasik bankacılıkla karşılaştırıldığında bir seçenek olduğu, bankacılığın geçirdiği gelişime bakılarak tartışılmalıdır. Çünkü klasik bankacılık sadece para alışverişi yapılan değil, aynı zamanda paranın naklinin yapıldığı güvenli bir sistem haline gelmiştir. Bu süreçte, faizden gelir elde etmenin dini, felsefi ya da etik olarak yanlış olduğuna inanan kesimler, banka başta olmak üzere kapitalist sistemin dışında kalmıştır. Ancak, faiz gelirlerine karşı olsalar da para saklama ve para transferi amacıyla bankacılık sistemini kullanmak zorunda kalan söz konusu kesim, bankaların müşterileri haline gelmiştir. Banka işlemlerini yapsa da faiz gelirlerini reddeden kesimler aleyhine gelişen bir durum oluşması, katılım bankaları ya da İslami bankaların hızlı bir şekilde gelişmesini sağlamıştır (Battal 2009: 6).

Dünyada ve ülkemizde önemli bir gelişim süreci geçiren İslami bankacılık, klasik bankacılık ile özel sermaye, rekabet, serbest piyasa, mali ürünlerin ihraç edilmesi gibi noktalarda benzerlik göstermektedir. İkisi arasındaki temel fark ise, İslami bankaların faaliyetlerini faiz olmadan yapmasıdır. Kalaycı (2013: 52), bu durumun mali kesime bir renk, canlılık ve zenginliğin yanı sıra niteliksel ve simgesel

bir seçenek sağladıklarını belirtmektedir. İslami bankacılığın faizsiz bankacılık olduğunu ve bu açıdan katılım bankacılığı olarak da adlandırıldığına yer verilmişti. Ancak Akın'ın da (1986: 110) belirttiği gibi her İslam bankası faizsiz banka olarak kabul edilmektedir ancak her faizsiz banka İslam bankası demek anlamına gelmemektedir.

İslam Kalkınma Bankası ve İslam Bankaları Birliği'nin ardından kurulduktan sonra faizsiz bankacılık sisteminde İslami esaslara dayalı ve faizsiz mali kurumların kurulmasını destekleyen iki tür hareket gelişmiştir. Birinci hareket, İslami kurallara dayalı bir toplum modeline geçilirken, İslam dinine uygun ekonomik model içinde bankacılık sektörünün yeniden yapılanması olarak tanımlanabilir. Bu model İran, Pakistan ve kısmen Sudan'da uygulanmıştır. İkinci hareket ise dünyaya egemen durumda olan serbest piyasa ekonomisi içinde bazı faizsiz mali bankaların kurulup rekabete açılmasını savunmaktadır. İran, Pakistan ve Sudan dışındaki tüm ülkelerde ikinci hareket tarzı uygulanmıştır. Ancak hangi hareket tarzı esas alınırsa alınsın, faizsiz bankacılık sisteminin, kendi işlevini yerine getirmesini sağlayacak bir toplumsal çevre ve ekonomik-hukuki çevrenin olmaması nedeniyle faizsiz bankacılık sisteminin dünyada istenilen seviyeye gelmediğini söylemek yanlış olmayacaktır (Zaim 2000: 250).

2.7. Kamu Gözetim Kurumunun Yayınladığı Kavramsal Çerçeve

Kamu Gözetim Kurumu, Faizsiz Finans Kuruluşlarının muhasebe faaliyetleri ile anılan kuruluşların yaptığı finansal raporlamanın temel amaç ve kavramlarını belirlemek üzere taslak metini 2018 tarihi itibarıyla kamuoyu görüşüne açılan Kavramsal çerçeve yayımlanmıştır. Kavramsal çerçevenin temelini finansal muhasebe ve raporlamanın amacı oluşturmaktadır.

Kavramsal çerçevenin hazırlanmasında üç önemli neden sıralanmaktadır. Bunlardan birincisi, faizsiz finans kuruluşlarının muhasebe ve finansal raporlama işlemleri için ortak bir çerçeve çizilmesidir. İkinci önemli amaç faizsiz finans kuruluşlarının geleneksel kuruluşlardan farklı olarak İslam dininin yasakladığı uygulamaları kullanmasını engellemek ve bunu bir takım kurallara bağlamaktır. Son olarak kavramsal çerçevenin bir amacı da faizsiz finans kuruluşlarının finansal rapor kullanıcılarının kendine özgü bilgi ve ihtiyaçlarını karşılamaktır. Bu bağlamda

kavramsal çerçeve finansal raporlama ve muhasebe işlemlerinin kural ve sınırlarının belirlenmesini sağlamaktadır (Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve, 2019).

Kavramsal çerçeve, genel amaçlı finansal raporların, kullanıcılar tarafından daha net şekilde anlaşılmasına yardımcı olur. Bu nedenle de faizsiz finans kurumlarına duyulmakta olan güveni daha da artırmaktadır. Faizsiz finansal muhasebe standartlarının cevaz verdiği en uygun muhasebe işlemlerinin seçilmesine yol açarak uyum sorununu ortadan kaldıran kavramsal çerçeve, aynı zamanda yeni muhasebecilik standartları oluşturulmasına da rehberlik etmektedir. Kavramsal çerçevenin bir diğer görevi de faizsiz finans muhasebe standartlarında doğrudan ele alınmamış olan olaylar ve şartların ele alınabilmesini sağlamaktır. Kavramsal çerçeve, ulusal anlamda standartları belirlemekle yükümlü kuruluşların ulusal muhasebe standartlarının belirlemesi sırasında bir rehber işlevi görmektedir. Aynı zamanda, kamu gözetim kurumunun çalışmalarını takip eden kesimlere, kurumun standartları hazırlarken sahip olduğu yaklaşım hakkında bilgi sağlamaktadır (Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve, 2019).

Kavramsal çerçevenin hazırlanmasında, ilk olarak daha önceden ortaya konulan standartların İslam dininin emir ve yasaklarıyla tutarlı olanlarının belirlenmesi sağlanmıştır. Faizsiz finansın ilke ve hedeflerine uyumun sağlanması için açıklama ya da daha çok şeffaflık gerektiren konuların belirlenmesi ikinci aşamada sağlanmıştır. Daha önce konulan standartların İslam diniyle çelişenlerinin belirlenmesi ve ihtiyaca uygun yeni kavramların geliştirilmesi işlemi yapılmıştır. Ayrıca faizsiz finans kuruluşlarının kendine has uygulamalarıyla ilgili kavramların geliştirilmesi sağlanmıştır. Faizsiz finansal raporların kullanıcılarının belirlenmesi de kavramsal çerçevenin hazırlanmasında etkili olan unsurlar arasında yer almaktadır. Faizsiz finansal rapor kullanıcılarının bilgi ihtiyaçlarının belirlenmesi ve bu ihtiyaçlara uygun çözümlerin geliştirilmesi de Kamu Gözetim Kurumu tarafından hazırlanan kavramsal çerçevede ele alınmaktadır (Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve, 2019).

3. Türkiye Finansal Raporlama Standartları

Türkiye Finansal Raporlama Standartları, genel anlamda ülkede gerçekleştirilen muhasebe işlemlerinin standart bir yöntem ve biçimle uygulanmasını sağlamak amacıyla oluşturulmuştur denilebilir. Burada hem ülkedeki uygulamaların uluslar arası uygulamalarla uyumu hem de ülke içindeki muhasebe uygulamalarının birbiriyle uyumu ve ortak bir dil oluşturulması gerekliliği ön plana çıkmaktadır. Standart metninden yola çıkılarak bir açıklama yapmak gerekirse; Türkiye Finansal Raporlama Standartlarının amacı, finansal tabloların ve bu tabloların kapsadığı ara dönemlere ait finansal raporların kullanıcılar açısından şeffaf ve tüm dönemler bakımından karşılaştırılabilir olmasını sağlamaktır. Burada kullanıcıları bakımından şeffaf olan ve sunulan tüm dönemlerin karşılaştırılabildiği verileri üretmek, bu standartlara göre yapılacak olan muhasebe işlemleri açısından uygun bir altyapı sağlamak, finansal tablo kullanıcılarına, verilerin yol açtığı faydayı aşmayan bir maliyetle hizmet verebilmek gibi amaçlar ön plana çıkmaktadır. Sonuç olarak genel amacın kullanıcılar açısından yüksek kalitede bilgiler üretmek olduğu söylenebilir.

3.1. Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve

Türkiye Finansal Raporlama Standartlarını (TFRS) ortaya koyan Kamu Gözetim Kurumu, kavramsal çerçevenin statüsünü ve amacını yayımlamış olduğu “Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve” belgesiyle açıklamıştır (Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve, 2018).

Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve belgesinde genel amaçlı finansal raporlama işlemlerinin amacıyla konuyla ilgili kavramların genel çerçevesi çizilmektedir. Belgede, kavramsal çerçevenin hazırlanmasının amaçları şöyle açıklanmaktadır (Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve, 2018: 4):

- Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kuruluna tutarlı bulunan kavramlara dayalı olan standartların geliştirilmesinde yardımcı olabilmek,
- Finansal tabloların hazırlanması işlemlerini yürütenlerin, herhangi bir standart bulunmadığında tutarlı muhasebe yöntem ve politikalarının geliştirebilmesine yardımcı olmak,

- Konuyla ilgili tarafların tamamının standartları anlamasına ve yorum yapabilmesine yardımcı olmak şeklinde sıralanmaktadır.

Amacın belirtilmesinin ardından dikkate alınması gereken önemli konulardan bir tanesi Kavramsal Çerçeve'nin bir standart olmadığı bilinmesidir. Kavramsal Çerçeve'de yazılanların, herhangi bir standardın ya da standartlardaki hükümlerin yerine geçemeyeceği açıkça belirtilmektedir.

Kavramsal Çerçeve, Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulunun görev ve sorumluluklarını yerine getirmesine katkıda bulunma amacını taşımaktadır. Kurul, finans piyasalarına hesap verilebilirlik, verimlilik ve şeffaflık gibi unsurların oluşmasını sağlayan standartlar geliştirmeyi hedeflemektedir. Kurul, çalışmalarıyla ekonomi alanında güveni, büyümeyle uzun vadeli finansal istikrarı geliştirmeyi ve bu yolla kamu yararına hizmet etmeyi hedeflemektedir. Kurul çalışmaları ve Kavramsal Çerçeve, yatırımcılar ve piyasanın diğer katılımcılarının ekonomik kararlarla ilgili bilgilendirilmesine imkan sağlamakta ve bu yolla finansal bilgilerin uluslar arası düzeyde karşılaştırılabilirliğini ve kalitesini artırmayı temel almaktadır. Kurul ve Kavramsal Çerçeve, bu yolla şeffaflığa katkıda bulunmaktadır. Sermaye sağlayan kesimlerle ve onlara paralarını emanet edenler arasında oluşan bilgi yetersizliğini azaltmak ve hesap verebilirliği artırmak konusunda da üzerine düşeni yapmaktadır. Standartlar ve Kavramsal Çerçeve, bu anlamda istenilen bilgileri sağlamaktadır. Kavramsal Çerçeve aynı zamanda dünya genelindeki risk ve fırsat faktörlerini belirlemek konusunda yatırımcılara yardımcı olmakta ve bu yolla ekonomik verimliliğe yardımcı olmaktadır. Bu nedenle, sermaye tahsisi de kolaylaşmaktadır. Kavramsal Çerçeve'ye dayanmış standartlara göre üretilen muhasebe dilinin tüm dünyada kullanılması sermaye ve uluslar arası raporlama işlemleriyle ilgili maliyeti de düşürmektedir (Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve, 2018: 4).

Kavramsal Çerçeve genel amaçlı finansal raporlama kavramını; mevcut yatırımcılar, yatırım yapmak isteyenler, borç veren kesimler ve kredi veren diğer unsurlara, raporu hazırlayan işletmeye kaynak sağlarken, karar vermeye yetecek faydalı bilgileri sağlamak olarak açıklanmaktadır. Bu bağlamda özkaynak ve borçlanma araçlarının satışı ve elde tutulmasıyla ilgili işlemler, kredi vb sağlanması, ödenmesi, yönetimin işletmenin ekonomik kaynaklarıyla ilgili faaliyetlerini oylama

veya değişik şekillerde etkileme haklarını kullanması gibi konular, yukarıda sözü edilen kararlar arasında yer almaktadır.

Kavramsal Çerçeve, amaca uygun olan faydalı finansal bilgiyi tanımlamakta ve faydalı finansal bilginin niteliksel özelliklerini açıklamaktadır. Buna göre finansal bilgilerin faydalı sayılabilmesi için, öncelikle ihtiyaca uygun olması gerekmektedir. Bir finansal bilginin faydalı sayılabilmesi için kavramsal çerçevede anılan diğer önemli unsur, finansal bilginin sunmayı hedeflediği konuyu gerçeğe uygun olarak ele almasıdır. Kavramsal çerçeve, finansal bilginin faydasının artırılması için, söz konusu bilginin karşılaştırılabilir ve doğrulanabilir olması, zamanında sunulmuş olması ve anlaşılabilir olmasını gerekli görmektedir (Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve, 2019).

Kavramsal çerçeve, yukarıda belirtilen unsurlar ışığında faydalı finansal bilginin temel niteliksel özelliklerini şöyle sıralamaktadır (Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve, 2019):

- İhtiyaca uygun olmak
- Gerçeğe uygun olmak
- Tahmin ve doğrulama değeri taşımak
- Tarafsızlık ve ihtiyatlı davranmak

Kavramsal çerçeve, faydalı finansal bilginin niteliklerini açıklarken, burada temel ölçütün, karar alma sürecine yaptığı katkı olduğunu ortaya koymaktadır (Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve, 2018: 10).

Kavramsal Çerçeve 2018 sürümüne göre, bilginin hem ihtiyaca uygunluğu hem de içeriğinin gerçeğe uygun şekilde sunulması gerekmektedir. Bu iki unsuru içinde barındırmayan finansal bilgi, tarafların karar almasına yardımcı olmamaktadır. Kavramsal çerçeve, temel niteliklerin uygulanması için en etkili ve verimli sürecin nasıl işleyeceğini de açıklamaktadır. Buna göre, ilk olarak raporlayan işletmenin konu alınan olaya ilişkin bilgileri belirlenmektedir. Ardından ihtiyaca en uygun bilgi türü belirlenmektedir. Son olarak da bu bilginin var olup olmadığı ve söz konusu ekonomik olayın gerçeğe uygun şekilde sunumu sürecinde işe yarayıp yaramayacağı belirlenmektedir (Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve, 2018: 10).

Faydalı finansal bilginin niteliksel özelliklerinin yanı sıra destekleyici niteliksel özellikleri de bulunmaktadır. Bunlardan ilki karşılaştırılabilirliktir. Bu nitelik, raporlayan işletmeyle ilgili bilgilerin başka işletmelerle ya da bir dönemin başka dönemlerle karşılaştırılabilmesine olanak sağlayacak şekilde hazırlanmasını gerektirmektedir. Destekleyici niteliksel özelliklerden bir diğeri de tutarlılıktır. Tutarlılık, kavramsal çerçevede raporlayan işletmenin farklı döneme ait ve aynı kalemler için aynı yöntemin kullanılması olarak ifade edilmektedir. Tutarlılık, karşılaştırmanın yapılabilmesini sağlamak için gereklidir. Doğrulanabilirlik ise taraflar ve bağımsız gözlemcilerin faydalı bilgi açıklamasıyla ilgili tarafların bilginin doğruluğu konusunda anlaşmaya sunmasını içermektedir. Zamanında sunum ilkesi de bilgilerin verilen kararları etkileyecek bir zaman diliminde sunulması gerektiğini ifade etmektedir. Anlaşılabilirlik de destekleyici nitelikler arasında yer almaktadır. Karmaşık olayların açık ve anlaşılabilir şekilde sunulması anlaşılabilirlik olarak açıklanmaktadır. Kavramsal çerçeve, raporlayan işletmenin faydalı finansal bilgi hazırlanırken destekleyici niteliklerin de azami ölçüde kullanılması gerektiği bilgisini vermektedir (Gözlüklü, 2010; Khan, 2003).

3.2. Finansal Tabloların Sunuluşu

Kavramsal çerçeve 2018 sürümüne göre, finansal tablolar raporlayan işletmelerin ekonomik kaynaklarıyla birlikte, işletmeye yöneltilmiş bulunan talep hakları, kaynaklar ve talep haklarında olası değişmeler hakkında finansal tablo unsurlarının tanımını karşılayan bilgiler sağlamaktadır (Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve, 2018: 16).

Finansal tabloların hazırlanmasındaki amaç raporlamayı yapan işletmelerin varlıklarını yükümlülüklerini, özkaynaklarını, gelir ve giderlerini kullanıcılara raporlayan işletmenin; gelecekte beklenen net nakit girişleriyle ekonomik kaynaklarını yönetme sorumluluğunu değerlendirme sürecinde fayda sağlayacak finansal bilgileri üretmektir (Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve, 2018: 16).

Kavramsal çerçevede finansal tablolarda kullanılacak bilgilerin sağlanması yöntemleri de anlatılmaktadır. Buna göre varlıklar, yükümlülükler ve özkaynak finansal durum tablosuna alınmaktadır. Gelir ve giderler finansal performans

tablosuna alınmaktadır. Dipnot ve diğer tablolarda ise şu bilgiler aktarılmaktadır (Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve, 2018: 16):

- Tablolara alınan varlıklar ve yükümlülüklerin niteliğiyle bu faktörlerden kaynaklanan riskler de katılmak üzere, söz konusu tablolara alınan varlık, yükümlülük, özkaynak gelir ve gider unsurları,

- Tablolara alınmayan varlık ve yükümlülüklerin nitelikleri ile bunlardan kaynaklanan riskler de dahil olmak üzere finansal tablolara alınmayan varlıklar, yükümlülükler, özkaynak, gelir ve giderler

- Firmaya ait nakit akışları,

- Özkaynak üzerinde talep hakkı bulunanların katkılarıyla onlara yapılan dağıtımlar,

- Finansal tabloda sunulan ya da açıklanan tutarların tahmininde kullanılmış yöntemler, varsayımlar ve yargılarla bunlarda oluşan değişimler.

Raporlama dönemi de önem taşımaktadır. Kavramsal çerçeve 2018 sürümüne göre raporlama dönemi sonu ve raporlama dönemi sırasındaki varlıklar ve yükümlülüklerle özkaynak, raporlama dönemindeki gelir ve giderler ele alınır. Finansal tabloların, tablo kullanıcılarının değişiklik ve eğilimler hakkında bilgi sahibi olmasına ve değerlendirmelerde bulunmasına yardımcı olmak için önceki dönemlerden en az birine ait karşılaştırmalı bilginin sağlanması gerekmektedir. Ayrıca gelecekte yapılması muhtemel işlemler ve diğer olaylar hakkındaki bilgiler de bazı durumlarda finansal tablolara dahil edilmektedir. Bu durumların, raporlama döneminde mevcut olan varlık ve yükümlülükler, (finansal tablolara yansıtılmış veya yansıtılmamış varlık ve yükümlülükler de dahil olmak üzere – Y.N.), özkaynakla veya dönem içi gelir ve giderlerle ilişkili olması gerekmektedir. Gelecek dönem işletmeler ve diğer olayların finansal tablolara konulmasında bir diğer ölçüt de finansal tablo kullanıcıları için faydalı olmasıdır denilebilir. Finansal tablolarda, ihtiyacı karşılaması şartıyla raporlama döneminden sonra meydana gelen işlemler ve diğer olaylar hakkında da bilgiler verilebilir. Kavramsal çerçeve 2018 sürümü, finansal tabloların hazırlanmasında benimsenen bakış açısı hakkında da açıklamalara yer vermektedir. Buna göre finansal tabloların konuyla ilgili belli bir grubun bakış açısıyla değil, işletmenin bütününe yansıtan bir bakış açısıyla görülmekte olan işlem ve diğer olaylarla ilgili bilgi sağlamalıdır. Tabloların hazırlanmasında işletmenin

sürekliliği durumu varsayılmalıdır. Bu yolla işletmenin tasfiyeye girmek ya da faaliyetlerine son vermek niyetinin olmadığı varsayımı egemen olmaktadır. Eğer böyle bir niyet varsa finansal tablolar farklı gerekçeyle hazırlanmalıdır (Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve, 2018: 16).

Finansal tabloların unsurları da Kavramsal çerçevede yer almaktadır. Buna göre finansal tabloların unsurları; işletmenin finansal durumuyla ilgili varlık, yükümlük ve özkaynak, işletmenin finans performansı ile ilgili gelir ve giderler, finansal tabloların unsurlarını oluşturmaktadır.

Tablo 3.1. Finansal Tabloların Sunuluşu Kaynak: Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve, 2018 Sayfa 16

1. Bölümde ele alınan kalem	Unsur	Tanım veya Açıklama
Ekonomik kaynak	Varlık	Geçmişteki olayların bir sonucu olarak işletme tarafından kontrol edilen mevcut bir ekonomik kaynak. Ekonomik kaynak, ekonomik fayda üretme potansiyeline sahip bir haktır.
Talep hakkı	Yükümlülük	İşletmenin geçmişteki olayların bir sonucu olarak bir ekonomik kaynağı devretme konusundaki mevcut mükellefiyeti.
	Özkaynak	İşletmenin tüm yükümlülükleri düşüldükten sonra varlıklar üzerinde kalan hak.
Finansal performansı yansıtan, ekonomik kaynaklarda ve talep haklarındaki değişiklikler	Gelir	Özkaynak üzerindeki talep hakkı sahiplerinin yaptığı katkılar haricinde, özkaynakta artışlara yol açan varlıklardaki artışlar veya yükümlülüklerdeki azalışlar.
	Gider	Özkaynak üzerindeki talep hakkı sahiplerine yapılan dağıtımlar haricinde, özkaynaklarda azalışlara yol açan varlıklardaki azalışlar veya yükümlülüklerdeki artışlar.
Ekonomik kaynaklarda ve talep haklarındaki diğer değişiklikler	–	Özkaynak üzerindeki talep hakkı sahiplerinin katkıları ve onlara yapılan dağıtımlar.
	–	Özkaynakta artış veya azalışa yol açmayan varlıklardaki veya yükümlülüklerdeki değişiklikler.

3.3. Türkiye Finansal Raporlama Standartlarının Kapsamı

Finansal raporlama uygulamasının kapsamı, Yeni Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve'nin temelini oluşturmaktadır. Çerçeve'de değerlendirmeye alınan diğer konu başlıkları ise bu temeli mantıklı bir şekilde takip etmektedir.

Finansal raporlama uygulamasının amacı; mevcut yatırımcılar ve potansiyel yatırımcılara, borç verenler ve kredi vermekte olan diğer kurumlara, söz konusu işletmeye kaynak sağlama kararını verirken faydalı olabilecek finansal bilgileri sağlamak olarak ifade edilmektedir. Yukarıda ifade edilen kararlar, sermaye araçları ve borçlanma araçlarının satın alınması ya da elde tutulması kararları, kredi ve benzeri kaynakların sağlanması, ödenmesi ya da yönetim kurulunun işletmenin ekonomik kaynaklarının kullanımını etkileyecek faaliyetleri oylama veya etkileme gibi haklarını kullanması olarak ifade edilmektedir. Bu kararlar; yatırımcıların, borç verenlerin ve kredi veren diğer tarafların beklediği getirilere veya piyasa fiyatlarında oluşan artışa bağlı bulunmaktadır (Odabaşı, 2011). Bu getirilerin, işletmelerin gelecekteki net nakit girişlerinin tutarına, zamanlamasına ve belirsizliğine, ayrıca bunların, işletmenin ekonomik kaynaklarını yönetimin idare etme sorumluluğunu değerlendirmesine bağlı bulunmaktadır. Yukarıda sayılan yatırımcı, borç veya kredi verenler, söz konusu değerlendirmeleri sağlıklı şekilde yapabilmek için bilgilere ihtiyaç duymaktadırlar. Bu bilgiler, işletmeye ait olan ekonomik kaynakların yanı sıra, işletmeye karşı iddia edilebilecek talep hakları ile kaynaklar ve talep haklarında oluşan değişimler ve yönetim kurullarının işletmelerin ekonomik kaynaklarını kullanırkenki sorumluluk durumlarını ne derecede etkin şekilde ve verimli olarak yerine getirdiğine dair bilgiler olarak sıralanmaktadır (Küçük, 2012).

Yatırımcılar, borç ve kredi verenlerin bir çoğu, raporlama yapan işletmelerden doğrudan bilgi sağlanmasını talep etme imkanına sahip bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu taraflar, genel amaçlı finansal raporlara güvenerek hareket etmek zorundadırlar. Buradan yola çıkılarak, mevcut ve potansiyel yatırımcılar, borç veren kesimler ve kredi vermekte olan diğer tarafların, genel amaçlı finansal raporları kullanan asıl kesim olduğunu söylemek mümkündür. Burada, genel amaçlı finansal raporların, bu kesimlerin ihtiyaç duydukları tüm bilgileri sağlamasının mümkün olmadığını da belirtmek gerekmektedir. Yatırımcılar, borç ve kredi veren kesimlerin, genel ekonomik durum ve beklentilerle, güncel siyasi ortam ve olaylar, sektördeki gelişmeler ve şirketlerin görünümleri gibi açık kaynaklardan elde edilebilecek bilgi ve yorumları göz önüne alarak karar vermesi gerekmektedir (Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve, 2018: 16) .

Genel amaçlı finansal raporların, söz konusu işletmelerin değerini göstermek üzere hazırlanmadığını da ifade etmek gerekmektedir. Ancak bu raporlar;

yatırımcılarla borç ve kredi verenlere, işletmenin değeri hakkında yapacakları tahminde oldukça önemli bilgiler sağlamaktadır. Kullanıcılar olarak tanımlanan yukarıdaki kesimlerin birbirinden farklı ve çoğunlukla birbiriyle örtüşmeyen bilgi ihtiyaçları ve isteklerinin bulunduğu bilinmektedir. Bu nedenle standartlar geliştirilirken, en fazla sayıda asli kullanıcının ihtiyaç duyabileceği bilgileri karşılayabilecek bir kaynağın sağlanması amaçlanmaktadır. Bu ortak bilgi ihtiyacının temel alınması, raporlamayı yapan işletmelerinin kendi asli kullanıcılarından oluşan hedef kitlelerine faydalı olabileceğini düşündüğü ek bilgileri finansal raporlarına eklemelerine engel olmamaktadır.

Kamu kurumlarıyla düzenleyici kuruluşları kapsayan diğer tarafların da genel amaçlı finansal raporları faydalı bulabilmesi söz konusu olabilmektedir. Ancak, bu raporların öncelikli olarak bu kamu kurumlarını ve düzenleyici kuruluşları hedef almadığını belirtmek gerekmektedir.

Finansal rapordarda, esas olarak kesin tanımlamalar kullanılmamaktadır. Kesin ifadeler yerine tahminler, yargılar ve modellemelere dayanılmaktadır. Kavramsal Çerçeve ise belirtilen tahmin, yargı ve modellerin temelini oluşturacak olan kavramları belirlemektedir. Bu kavramlar, kurul ve raporları hazırlayanların hedefini oluşturmaktadır. Bu bağlamda, Kavramsal Çerçeve, ideal kabul edilen finansal raporlama sistemini ifade etmektedir. Açıklanan bu vizyona tam olarak ulaşılması, modellerin anlaşılması, kabul edilmesi ve uygulanması zaman alacağı için, hazırlayanlar tarafından Kavramsal Çerçeve'ye kısa vadede ulaşılması düşük ihtimal olarak değerlendirilmektedir. Ancak finansal raporlamada amaçlanan faydanın sağlanması ve artırılması için yapılacak çalışmalar için bir hedef olması açısından Kavramsal Çerçeve büyük önem taşımaktadır.

Finansal raporlar, işletmenin finansal durumunun bilinmesi açısından fayda sağlamaktadır. İşletmenin ekonomik kaynaklarıyla işletmeden talep edilebilen haklara dair bilgi raporların kapsamını oluşturmaktadır. Finansal raporlar, işletmenin ekonomik kaynakları ve işletmeye karşı ileri sürülen haklarda değişiklik sağlayabilecek işlemlerle diğer olayların etkilerine dair bilgi sağlamaktadır. Bu bilgiler, işletmenin finansal açıdan güçlü ve zayıf yönlerinin kullanıcılar tarafından belirlenmesine yardımcı olmaktadır. Bu bilgiler, kullanıcıların, rapora konu işletmelerin likiditesi, ödeme gücü, ek finansman ihtiyacı ve bu finansmanın elde edilmesinde ne derece başarılı olacağını değerlendirilmesinde fayda sağlamaktadır.

Raporda verilen bilgiler, aynı zamanda yönetimin işletmenin ekonomik kaynaklarını yönetimin idare etmedeki sorumluluğunu, kullanıcıların değerlendirmesine de yardımcı olmaktadır. Talep haklarının öncelikleri, ödeme koşullarına dair bilgiler, işletmelerin gelecek dönemdeki nakit akışları, rapora konu işletmeye karşı ileri sürülebilen talep hakları arasında nasıl dağıtılacağına ilişkin öngörüle bulunulmasında kullanıcılara yardımcı olmaktadır.

İşletmenin finansal yapısı ve başarısı hakkındaki bilginin raporda yer alması, kullanıcıların işletmenin kendi ekonomik kaynakları aracılığıyla sağlamış olduğu kazancı anlamalarına yardımcı olmaktadır. İşletmenin sağladığı kazançla dair bilginin ise kullanıcılar tarafından yönetimin ekonomik kaynakları idare etme sorumluluğunu ne derece yerine getirdiğini yorumlamasına olanak sağlamaktadır. Sağlanan kazancın değişmesine dair bilgilerle bileşenlerine dair bilgiler gelecekteki nakit akışında oluşabilecek belirsizliğin kullanıcılar tarafından değerlendirilmesini sağlamakta önem taşımaktadır. Raporlayan işletmelerin geçmiş dönemdeki finans performanslarına ve yönetimlerin idare sorumluluğunun yerine getirilmesine dair bilgiler, ekonomik kaynaklardan işletmenin gelecekte elde etmesi beklenen getirilerin tahmini noktasında yarar sağlamaktadır.

Raporlarda yer alan işletmenin sınırlı dönemde yer alan finansal performansına dair ek kaynak elde edilmesi dışında yarattığı getirilerle ilgili bilgiler, işletmenin geçmiş ve gelecekte sağladığı ve sağlayacağı net nakit girişlerini yaratma gücünün de değerlendirilmesini sağlamaktadır. Bu bilgiler, raporlayan işletmelerin kendi faaliyetleri ile net nakit girişi oluşturma kapasite ve yeteneğini ortaya koymaktadır. Söz konusu bilgi ayrıca raporu hazırlayan işletmenin, piyasa fiyatlarındaki değişimler veya faiz oranlarında görülen değişiklikler gibi belirsizliklerin işletmenin ekonomik kaynaklarını nasıl etkilediğini ve buradan hareketle işletmenin net nakit girişi yaratmadaki durumunu ortaya koymasından önem taşımaktadır. İşletmeye ilişkin rapora yansıyan net nakit girişleri, söz konusu işletmenin borçlanma politikası, borçlarını ödemesi, nakit temettü ödemeleriyle, yatırımcılarına yaptığı diğer nakit dağıtımları gibi nakdin nasıl elde edildiğini ve harcadığını gösterir önemli bilgileri kapsamaktadır.

3.4. Türkiye Muhasebe Standartları

Ülkemizde muhasebe standartları kapsamında yaşanan gelişmeler incelendiğinde; muhasebe standartlarının gelişmesinin kamu kurumlarının yönlendirmesi aracılığıyla gerçekleştiği görülmektedir. İlk düzenlemeler, genellikle ekonomik ve siyasi açılardan ilişkilerimizin daha yoğun olduğu ülkelerdeki uygulamaların örnek alınması yoluyla, yasalar aktararak uygulamaların söz konusu ülke uygulamalarının yarattığı etkiyle gerçekleştiği ifade edilmektedir (TMSK, 2007: 29).

Türkiye'deki muhasebecilik uygulamalarında, ilk olarak Fransız kanunları ve yayınları, sonraki dönemlerde de Alman kanun ve yayınlarının etkili olduğu gözlemlenmektedir. 1950 yılından itibaren Amerika Birleşik Devletleri ile ilişkilerin gelişmesiyle birlikte Türk muhasebe sisteminin Amerikan sisteminin etkisinde kaldığı görülmektedir. 1987 yılından itibaren Avrupa Birliği'ne tam üyelik başvurusunda bulunulması ve üyelik süreci ile birlikte Avrupa Birliği'ndeki düzenlemelerin ve son yıllarda Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarının etkisinde kalınmıştır (Başpınar, 2005: 46).

Türkiye'deki muhasebe çalışmalarında ilk standartlaştırma çalışması, kamu alanında görülmüştür. 1972 yılında uygulamaya konulan Kamu İktisadi Teşekkülleri Tekdüzen Muhasebe Sistemi bu alanda ilk çalışma olarak kabul edilmektedir. Bu sistem, 1993 yılına kadar uygulanmıştır (Erdoğan ve Dinç, 2009: 156).

Ülkemizde, genel anlamdaki muhasebe standartları alanındaki ilk ciddi girişim ise Türkiye Muhasebe Uzmanları Derneği'nin (TMUD), Uluslararası Muhasebe Standartları metnini Türkçe'ye çevirerek yayınlaması sonrasında başlamıştır. Bu girişim önemli olmakla birlikte, yaptırım gücü olmaması nedeniyle, alandaki bilimsel bir yapının ötesine geçememiştir. Ancak derneğin bu girişiminin, Türkiye'de bir çok kişinin bu alandaki uluslararası standartlardan haberdar olmasını sağlaması önemli bulunmaktadır (Elitaş vd., 2011: 4)

1994 yılında ise TÜRMOB tarafından önemli bir girişimde bulunularak, Türkiye'de uluslararası muhasebe standartları ile uyumlu standartların geliştirilmesi ve muhasebe bilgileri ile ilgili olan tüm kesimlerin temsil edildiği özerk bir yapı olan Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu (TMUDESK) kurulmuştur.

Yetkilerinin devredildiği 2001 yılına kadar kurul bünyesinde 19 adet Türkiye Muhasebe Standardı'nın geliştirildiğini belirtmek gerekmektedir. Kurulun amacı, muhasebe ilkeleri açısından ortak noktayı sağlamak ve dünyadaki standartlarla uyumlu hale getirmektir (Bayazıtlı vd., 2006: 56). Ancak yapılan bu iyi niyetli girişime rağmen, kurulun oluşturduğu standartlar kamuoyu tarafından yeterince benimsenmemiş ve uygulamada kullanılmamıştır. Bunun en önemli sebebi, kurulun yaptırım gücüne sahip olmamasıdır denilebilir.

Türkiye'de, yukarıda belirtilen yıllar içinde muhasebe standartları konusuyla ilgilenen birçok kurum olması, karışıklığa da yol açmıştır. Türkiye Bankalar Birliği, Türk Standartları Enstitüsü, Sigorta Murakabe Kurulu, Sermaye Piyasası Kurulu, Maliye Bakanlığı, Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu gibi kurulların çalışmalarıyla Türkiye'de muhasebe standartları kültürünün yerleşmesi noktasında önemli katkılarda buldukları ifade edilmektedir. Ancak, fazla sayıda kurumun muhasebe standartları konusuyla ilgilenmesinin olumsuz sonuçları da olmuştur. Kurum fazlalığı nedeniyle standartlarda yaşanan karmaşaya son vermek ve ülke genelinde geçerli olacak muhasebe standartları yayınlamak amacıyla, 2002 yılında Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu oluşturulmuştur (Erdoğan ve Dinç, 2009: 156).

Meslek odalarının ve derneklerin bu girişimlerinin ardından, 2499 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'na 15.12.1999 tarih ve 4487 Sayılı Kanun ile eklenen ek 1. madde ile ulusal muhasebe standartlarının oluşturulması için yetkilendirilen Türkiye Muhasebe Standartları Kurulunun (TMSK) kurulması, yaptırım gücü sorununu ortadan kaldırmıştır. TMSK, 7 Mart 2002 tarihinde faaliyete geçmiştir. Kurul, faaliyete geçtiği tarihten itibaren TMUDESK'in görevleriyle o güne kadar yaptığı çalışmaları devralmıştır. Kurul; Uluslararası Finansal Raporlama Standartları'nın aynen uygulanması hakkında bir ilke kararı olarak uygulamaya başlamıştır. IASB ile 2005'te imzalanan telif hakkı sözleşmesi bağlamında uluslararası muhasebe standartları Türkçe'ye çevrilmiş ve bu çeviriler, Türk Muhasebe Standartları olarak Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Bu standartlar, özellikle borsaya kote olan şirketlerle bankalar, sigorta şirketleri ve belli büyüklüğe sahip olan şirketler için zorunlu olarak uygulanmıştır. 31 Aralık 2006 raporlama tarihi olarak uygulanması gerekmektedir (Akdoğan, 2006: 4). TMSK, KOBİ'lerin

uygulaması için de Yeni Türk Ticaret Konunu hükümlerini göz önüne alarak KOBİ TFRS adıyla ayrı bir tebliğ hazırlamıştır (Gözlüklü, 2010).

Türkiye’de muhasebe standartlarının hazırlanması alanında Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu’nun (BDDK) da önemli çalışmaları bulunmaktadır. SPK tarafından geliştirilen ulusal muhasebe standartları, bu kurula tabi ortaklıklar için uygulanması zorunlu olan standartlar haline getirilmiştir. BDDK’nın geliştirdiği standartlar da bankacılık sektöründeki firmalar açısından uygulanması zorunlu olan standartlardır (Çelik, 2005: 112).

Ülkemizde 2005 yılında çıkartılan 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrolü Kanunu ile Devlet Muhasebe Standartları Kurulu kurulmuştur. Bu kurul ise Maliye Bakanlığı bünyesinde faaliyet göstermeye başlamıştır. Kurul tarafından oluşturulan standartlar; nitelik açısından güvenilir, anlaşılabilir, tutarlı, ilgililerin bilgi ihtiyaçlarına uygun ve ilgili oldukları konunun özünü açıklayan, alternatif uygulamaları boşluk bırakmadan en aza indiren, sorunları çözümleyici ve uluslararası gelişmelere uygun olmalıdır. Kurul bu bağlamda, devlet muhasebe standartlarını yayınlamıştır (Elitaş vd. 2011: 5).

Türkiye Muhasebe Standartlarını sıralamak gerekirse, bunlar; TMS 1 Finansal Tabloların Sunuluşu, TMS 2 Stoklar, TMS 7 Nakit Akış Tablosu, TMS 8 Muhasebe Politikaları, Muhasebe Tahminlerinde Değişiklikler ve Hatalar Standardı, TMS 10 Raporlama Döneminden Sonraki Olaylar, TMS 12 Gelir Vergileri, TMS 16 Maddi Duran Varlıklar, TMS 17 Kiralama İşlemleri, TMS 19 Çalışanlara Sağlanan Faydalar, TMS 20 Devlet Teşviklerinin Muhasebeleştirilmesi ve Devlet Yardımlarının Açıklanması, TMS 21 Kur Değişiminin Etkileri, TMS 23 Borçlanma Maliyetleri, TMS 24 İlişkili Taraf Açıklamaları, TMS 26 Emeklilik Fayda Planlarında Muhasebeleştirme ve Raporlama, TMS 27 Bireysel Finansal Tablolar, TMS 28 İştiraklerdeki ve İş Ortaklıklarındaki Yatırımlar, TMS 29 Yüksek Enflasyonlu Ekonomilerde Finansal Raporlama, TMS 32 Finansal Araçlar: Sunum, TMS 33 Hisse Başına Kazanç, TMS 34 Ara Dönem Finansal Raporlama, TMS 36 Varlıklarda Değer Düşüklüğü, TMS 37 Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Varlıklar, TMS 38 Maddi Olmayan Duran Varlıklar, TMS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme, TMS 40 Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller ve TMS 41 Tarımsal Faaliyetler olarak sıralanmaktadır (Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve, 2018: 16).

3.4.1. TMS 1 Finansal Tabloların Sunuluşu

Türkiye Muhasebe Standardı 1 (TMS 1) Finansal Tabloların Sunuluşu standardının amacı, işletmelerin genel amaçlı finans tablolarının, önceki döneme ait finansal tablolarıyla ve başka işletmelere ait finansal tablolarla karşılaştırılmasını sağlayacak biçimde oluşturulması ve sunulmasında gerekli olan temel unsurları belirlemek olarak açıklanmaktadır. İşletmeleri TMS 1’i Türkiye Finansal Raporlama Standartlarına göre hazırlanan ve sunulan finansal amaçlı tablolarda uygulamaktadır. Standart, kamu iktisadi teşebbüsleri ve diğer kâr amaçlı işletmelere uygun şekilde hazırlanmıştır (TMS 1, 2018: 3)

TMS 1’de finansal tablolar, işletmelerin finansal durumu ve performansının biçimlendirmiş sunumu olarak tanımlanmaktadır. Finansal tabloların amacı, kullanıcı kitlesinin ekonomik kararlar almalarına yardımcı olan bilgileri sağlamak olarak ifade edilmektedir. Bu bilgiler yukarıdaki bölümde ayrıntılı olarak verildiği için bu bölümde tekrar açıklanmamıştır. Tablolarda varlıklar, borçlar, özkaynaklar, kar ve zararlar dahil gelir ve giderler, ortakların ortaklıkları nedeniyle sağladıkları katkılar, ortaklara yapılan dağıtımlar ve nakit akışlarına dair bilgiler sunulmalıdır. TMS 1’e göre tam anlamıyla hazırlanmış bir finansal tablolar setinin aşağıdaki unsurları içermesi gerekmektedir (TMS 1, 2018: 5):

- Dönem sonuna ait finansal durum tablosu,
- Döneme dair kâr - zarar ve diğer kapsamlı gelir tablosu,
- Döneme ait özkaynak değişim tablosu,
- Döneme ait nakit akış tablosu,
- Önemli muhasebe politikalarını ve diğer açıklayıcı bilgileri içeren dipnotlar,
- Bir önceki döneme ait karşılaştırmalı bilgi ve

- İşletme bir muhasebe politikasını geriye dönük olarak uyguladığında, finansal tablo kalemlerini geriye dönük olarak düzelttiğinde ya da finansal tablo kalemlerini yeniden sınıflandırdığında bir önceki dönemin başındaki finansal durum tablosu. Ancak, işletmeler bu standartta belirtilenlerden farklı başlıkta tablolar kullanmakta da serbest bırakılmıştır. Standarda göre işletmeler, tam bir finansal tablolar setindeki tüm finansal tabloları eşit önemde sunmalıdır.

Uygulamada birçok işletmenin finansal tablolar dışında; yönetime ait işletmenin finansal performansı, durumu ve karşılaştığı temel belirsizliklerin ana başlıklarını açıklayan finansal değerlendirmeler sunduğu da görülmektedir. TMS 1'e göre, işletmelerin sunduğu finansal değerlendirme raporları, şu unsurları içermelidir:

- İşletmenin faaliyette bulunduğu çevredeki değişiklikler de dahil olmak üzere, finansal

performansı belirleyen temel unsurlar ve etkiler, işletmenin tepkisi ve bunların etkisi ve temettü politikası da dahil finansal performansın sürdürülmesi ve iyileştirilmesi için işletmenin yatırım politikası;

- İşletmenin fon kaynakları ve hedeflenen borç özkaynak oranı ve

- İşletmenin TFRS'lere göre finansal durum tablosunda muhasebeleştirilmeyen kaynakları.

TMS 1'e göre finansal tabloların sunuluşunda bazı genel konular bulunmaktadır. Bunlar arasında, Finansal Tabloların Gerçeğe Uygun Sunuluşu ve TFRS'lerle Uyumu, İşletmenin Sürekliliği, Muhasebenin Tahakkuk Esası, Önemlilik ve Birleştirme, Netleştirme (Mahsup Etme), Raporlama Sıklığı, Karşılaştırmalı Bilgi, Sunuluşun Tutarlılığı gibi hususları yerine getirmelidir. (TMS 1, 2018: 10).

3.4.2. TMS 7 Nakit Akış Tabloları

Türkiye Muhasebe Standardı 7 (TMS 7) Nakit Akış Tabloları standardının amacı, işletmenin nakit akışlarına dair bilgilerin, kullanıcılara işletmenin nakit ve nakit benzeri yaratma durumunu ve raporlayan işletmenin söz konusu nakit akışlarının kullanmaya dair ihtiyaçlarını değerlendirebilmelerine yarayacak bilgiler üretmektir. Finansal rapor kullanıcıları, ekonomik kararlar alırken, raporlayan işletmenin nakit ve benzerlerini yaratma yeteneğine ve bunların yaratılmasının zamanlama ve kesinliğinin değerlendirmesine ihtiyaç duymaktadır. İşte TMS 7, bu ihtiyacın giderilmesine yardımcı olabilmek için hazırlanmaktadır. İşletmenin yatırımları ve finansman faaliyetleri aracılığıyla dönem boyunca kaydettiği nakit akışlarını sınıflandırmakta olan nakit akış tablosuyla bu alandaki tarihi değişikliklere ilişkin bilgi sağlanması bu standartla düzenlenmektedir. İşletmeler TMS 7'ye göre

nakit akış tablosu hazırlayarak, finansal tablo hazırladıkları her dönem için bu tablolarla birlikte sunmalıdır. Tüm işletmelerin nakit akış tablosu hazırlamaları zorunlu olmaktadır. Nakit akış tabloları, kullanıcıların işletmeye ait net aktiflerdeki değişimi, finansal yapıyı, nakit akışlarının tutar ve zamanlamasını, koşul ve fırsatlara uyum sağlamak amaçlı etkileme yeteneğini değerlendirebilmesi için ihtiyaç duyulan bilgileri sağlamaktadır. Nakit akış tablosuyla kullanıcılara verilen bilgiler, kullanıcının işletmeye ait nakit vb yaratma yeteneğinin değerlendirilmesini, gelecekteki nakit akışlarının ölçülebilmesini ve bu bilgilerin diğer işletmelerle karşılaştırılabilmesini sağlaması açısından önemlidir. Nakit akış tabloları, işletmelere ait aynı işlemler ve olaylar hakkında farklı muhasebe uygulamaları kullanılmasından kaynaklı etkileri ortadan kaldırarak, karşılaştırma yapılabilmesini sağlamaktadır. Tarihi nakit akış bilgisinin bilinmesi, işletmenin gelecek dönem nakit akışlarına ait tutar, zamanlama ve kesinlik bilgilerinin göstergesi olarak da kullanılabilir. Ayrıca bu bilgiler gelecekte tutarlılık ve doğruluk kontrolü yapılabilmesini sağlamaktadır. (TMS 7, 2018: 3)

TMS 7’de göre nakit akış tablosunun sunumuna ilişkin de kriterler belirlenmiştir. Nakit akış tablosu, döneme dair nakit akışları işletme, yatırım ve finansman faaliyetlerine dayalı şekilde tasnifleyerek hazırlanır. İşletmeler, yatırım ve finansman faaliyetleri arasında yer alan nakit akışlarını iş alanına en uygun olacak biçimde göstermektedir. Bu yöntem, nakit akış tablosunun kullanıcılarına, söz konusu faaliyetlerin işletmenin finansal durumuna, nakit ve benzerlerine olan etkisine dair bilgiler vermektedir. Anılan bilgiler, faaliyetler arasında oluşan ilişkilerin değerlendirmesinin yapılabilmesi amacıyla da kullanılmaktadır. Bir işlem içinde farklı biçimde sınıflandırılmış nakit akışları içerebilmektedir.

TMS 7 kapsamında işletme faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışlarına yer verilmektedir. Bunun nedeni, bu tür nakit akışlarının, harici finansman kaynağına ihtiyaç duyulmadan; işletmelerin borç ödeyebilmesi, faaliyet devamını sağlayabilmesi, kâr payı ödemelerini yerine getirebilmesi ve yeni yatırım yapabilmesi konularında bir genel görünüm sunmaktadır. İşletmelerin faaliyetlerinden gelen nakit akışlarının kalem kalem aktarılması, gelecekte oluşacak nakit akışlarına dair tahminlerde kullanılabilir. TMS 7’nin öngördüğü bir diğer husus da yatırım faaliyetlerine ilişkin nakit akışlarıdır. Yatırım faaliyetleri nedeniyle oluşan nakit akışlarının ayrıca gösterilmesi önem taşımaktadır. Bu yolla,

işletmelerin gelecek dönemlerde gelir ve nakit akışı oluşturabilmesi düşünülen kaynaklar için yapılan yatırım ve harcamaların durumu kullanıcılara iletilmektedir. Sadece bilançoda varlık muhasebeleştirilmesi durumuna yol açan türdeki harcamalar yatırım faaliyeti olarak sınıflandırılmaktadır. TMS 7, finansman giderlerinin de nakit akış tablosunda ayrı olarak yazılmasını öngörmektedir. Finansman faaliyetleriyle ilgili olan nakit akışlarının ayrı olarak belirtilmesi önemlidir. Çünkü işletmeye sermaye sağlayanlar, işletmenin gelecekte sağlayacağı nakit akışlarından pay alacaklardır. Bu bakımından nakit akışlarından talep edecekleri bölümün belirlenmesini sağlamak için ayrı olarak finansman faaliyetleri ayrı bir bölümde açıklanmaktadır (TMS 7, 2018: 5).

4. TFRS ile Faizsiz Finansal Muhasebe Standartlarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi

4.1. Faizsiz Finansal Muhasebe Standartlarının Sunuluşu

Faizsiz finans kuruluşları ve katılım bankalarının geleneksel finans sistemine alternatif olarak ortaya çıkması ve İslam coğrafyasının yanı sıra Kıta Avrupa'sı, Kuzey Amerika ve Asya ülkeleri başta olmak üzere tüm dünyada kendine yer bulması, bu kurumların hizmet verme süreçlerinde çeşitli zorluklar ve belirsizliklerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu ihtiyaçtan yola çıkılarak, söz konusu kurumların finansal tablo kullanıcılarına güvenilir düzeyde, yeterli olan ve ihtiyaçlara uygun bilgi sunulmasında bir yöntem sorunu ortaya çıkarmıştır. Geleneksel finans sistemine alternatif olarak ortaya çıkan katılım bankacılığı ve faizsiz finans sisteminin raporlama ve muhasebe yöntemlerinin de elbette farklılıklar göstermesi gerekmektedir. Bu bağlamda, katılım bankaları ve faizsiz finans kuruluşlarının yetkilileri ve muhasebe uzmanları bir araya gelerek en uygun yöntemleri aramaya koyulmuşlar ve bunun sonucunda faizsiz finansal raporlama standartları (FFRS) ortaya çıkmıştır. Yukarıda anılan bilgilerin gelenekselden farklı bir şekilde sunumu faizsiz finans kurumları için büyük önem taşımaktadır. Faizsiz finans hükümlerinin birey ve toplum çıkarlarını dengeleyen yaklaşımın yatırıma dönüşmesinin sağlanması ve bu sürecin aktörlerinin ihtiyaç duyduğu bilgilerin fayda sağlayacak halde derlenip toplanarak sunulması için faizsiz finansal raporlama standartları geliştirilmiştir denilebilir (FFRS 1, 2019: 2)

Geleneksel muhasebe olarak adlandırılabilen Türkiye Finans Raporlama Standartları için geçerli olan temel varsayımlar ve niteliksel özelliklerin büyük oranda Faizsiz Finansal Muhasebe Standartları ya da başka bir deyişle İslami muhasebe yöntemi için de geçerli olduğu söylenebilir. Türkiye'nin de aralarında bulunduğu birçok ülke, geleneksel ve İslami bankacılık sistemleri aynı yasal ve kurumsal düzenlemelere tabi tutulmaktadır. Bu da muhasebe standartlarında benzerliklerin ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Türkiye Finansal Raporlama Standartları ve Faizsiz Finansal Muhasebe Standartları arasındaki uyum ve benzerliklerden bir tanesi de ikisiyle ilgili işlemlerin yasal metinlere dayanması ve zorlayıcı hükümler içermesidir.

Faizsiz Finansal Muhasebe Standartları kavramının henüz çok yeni bir kavram olması nedeniyle dünya ölçeğinde üzerinde anlaşılması net bir tanımı bulunmamaktadır. Yine de FFRS'nin işletmelerin ekonomik amaçları doğrultusunda faaliyet göstermesi sırasında İslam dininin emir ve yasaklarına göre hareket ettiğini söylemek mümkündür. Ancak konuya muhasebe tanımı açısından bakacak olunursa, TFRS ve FFRS arasında bu anlamda bir benzerlik olduğu görülecektir. Bir kurumun kaynaklarının oluşumu, kaynaklarının kullanım şeklini, işlemler sonucunda kaynaklarda oluşan artma ve azalmaları ve kurumun finansal durumunu açıklayan bilgileri üreterek ve ilgili kişi ve kurumlara ileten bilgi sistemi şeklindeki uzun tanım, iki muhasebe sistemi için de geçerlidir (Sevilengül, 2005, s. 9). Amaçlar ve hedefler açısından iki sistem arasında bir farklılık olmadığı ve iki sistemin uyumlu bulunduğunu belirtmek gerekmektedir.

Kavramsal Çerçeve açısından ele alındığında, Faizsiz Finans Muhasebe Standartları, Türkiye Finansal Muhasebe Standartlarıyla bazı benzerlikler göstermektedir. Temel varsayımlar ve niteliksel özellikler bakımından ele alındığında TFRS'nin işletme sürekliliği şeklindeki ana varsayımının, FFRS açısından da geçerli olduğunu belirtmek gerekmektedir. Bu durum, tahakkuk esası açısından geçerli değildir. Faizsiz muhasebe açısından tahakkuk esasının yanı sıra nakit esasının da geçerli olduğunu belirtmek gerekmektedir (Ersoy vd, 2018: 100). Bu bakımdan incelendiğinde, tahakkuk esasına göre işlemlerini yapan geleneksel muhasebe sistemine göre, hem tahakkuk hem de nakit esaslı muhasebe tekniğini kullanan faizsiz muhasebe sisteminin daha avantajlı olduğunu söylemek mümkündür. Bu noktada, örnek olarak faizsiz finans sisteminde kullanılan ve İslam dininin faizi yasaklaması nedeniyle faizsiz tahvil olarak değerlendirilebilecek sukuk kavramına değinilebilir. Sukuk, en basit haliyle, bir varlığa sahip olunmasını ve bundan yararlanma hakkını ortaya koymaktadır. Burada hem nakit akışı hakkı hem de mülkiyet hakkı söz konusudur. Yukarıda tahakkuk ve nakit esaslı muhasebenin kullanılması açısından sukuk, faizsiz finans sisteminin farkını ortaya koyan iyi bir örnek oluşturmaktadır yorumu yapılabilir.

Bono, ihraç edenin belirli tarihlerde faiz ve anaparayı bono alıcısına ödemesini sözleşme ile yükümlülük haline getiren borç yükümlülüğü sözleşmesidir. Buna karşılık sukuta, sukuk alıcısı ilgili varlıkta tam tasarruf hakkı kazanmaktadır. Sonuç olarak sukuk alıcısına sukuk varlıklarının satılmasından oluşacak hâsılatın yanında

sukuk varlıklarından elde edilen gelirlerden de pay alma hakkı verilmektedir. Sukukun ayırt edici diğer bir özelliği de sertifikanın alıcısına borcu göstermesidir (Özcan & Hazıroğlu, 2000; Özsoy, 2011).

Faizsiz Finans Muhasebe Standartlarıyla, Türkiye ve uluslar arası alanda kullanılan geleneksel muhasebe standartları arasında zaman zaman benzerliklere rastlanmaktadır. Burada, İslam dünyasında muhasebe ve denetim standartlarını belirleyen AAOIFI kurumunun İslami değerlere aykırı olmayan geleneksel muhasebe standartlarının kullanılmasına onay verdiği görülmektedir. Örneğin AAOIFI'nin faizsiz bir finans yöntemi olan sukuklara ilişkin özel bir muhasebe standardı yoktur. Dünyada işlem gören sukukların UFRS standartlarına göre muhasebeleştirildiklerini belirtmek gerekmektedir (Özcan ve Elitaş, 2015).

Faizsiz Finans Bankacılığı sisteminin İslam dininin emir ve yasaklarına göre oluşturulması, geleneksel bankacılık sistemindeki birçok yöntem ve sistemi kullanmaması sonucunu doğurmuştur. Bu nedenle iki sistem arasında uyum ve benzerliklerin azlığı dikkat çekmektedir. Bu bağlamda iki finans sisteminin yapısal özellikleri, ürünleri ve standartlarının karşılaştırılması sonucunda uyum ve benzerliklerin değil, farklılık ve çatışmaların geçerli olduğu görülmektedir. İcare ya da finansal kiralama gibi birbirine çok yakın görünen bir çok üründe bile aslında temel yaklaşım farklılıklarının olduğunu belirtmek gerekmektedir.

Dünyada finans sisteminin temelini oluşturan faiz, İslam dinince katı bir şekilde yasaklanmaktadır. Faizin haram kabul edilmiş olması, Müslüman toplumların ayrı ve yeni bir finans sistemini kurmak istemelerine yol açmıştır. İslami finans sistemi, faizsiz finans, İslami finans ve katılım bankacılığı gibi isimlerle geleneksel finans sistemlerinden ayrılmaktadır. Faizsiz ve geleneksel finans uygulamalarının birbirinden farklılık gösteren yanları son derece fazladır. Bunun altında yatan en önemli neden faizsiz finans sisteminin, İslam dininin emir ve yasaklarına göre düzenlenmesidir. Bu nedenle faizsiz muhasebe sisteminin özellikleri, seküler bir yaklaşıma sahip olan Türkiye Finansal Muhasebe Standartları ve Uluslararası Muhasebe Standartlarına uymamaktadır. Sadece kısıtlı bir alanda görülen benzerliklerin, genellikle yerini farklılıklara bıraktığı gözlemlenmektedir. İslami finans sistemi, geleneksel finans sistemine alternatif olarak ortaya konulduğu için, birçok farklı ürün ve uygulamayla karakterize durumdadır. Bu durum kendisini Faizsiz Finans Muhasebe Standartları şeklinde de göstermektedir.

Bu finans kuruluşlarının, geleneksel finansa göre en ayırt edici özelliği faizsiz ve İslami kurallara uygun işlem yapmalarıdır. Dolayısıyla bu yanlarıyla diğer finans kuruluşlarından ayrılmaktadırlar. Faizsiz finans kuruluşları, mevcut sistem içinde İslami kurallara uygun olan yöntemleri ya da kendilerine has olarak geliştirdikleri yöntemler aracılığıyla müşterilerine hizmet vermektedir. Faizsiz finans sisteminin bir diğer önemli özelliği ise ve faizden uzak durmaya çalışan ve bu nedenle atıl kalan fonların ekonomiye kazandırılmasıdır. Faizsiz finans sistemi, bu yanıyla da geleneksel finans sisteminden ayrılmaktadır.

Uluslararası alanda ilan edilmiş bulunan muhasebe standartlarının İslami esaslara uymaması, sukuk gibi bazı işlemlerle ilgili standart yayımlanmamış olması ve İslami finans kapsamında kullanılan bankacılık ürünlerinin uygulamasında birlik sağlanamaması nedenleriyle, bazı İslam ülkeleri kendi bünyelerinde açtıkları kuruluşlarla İslam fihına uygun standartları kabul etmişlerdir. Fakat küreselleşmenin etkisi ile bu standartların yerine daha geniş çaplı bir organizasyon ve standart yapısının oluşturulması gerekmiştir. 1991 yılında İslami finans kuruluşları açısından gerekli olan ve fıkhi hükümler, muhasebe, denetim ve etik değerler ve kurumsal yönetim alanında İslami kurallara uygun standartlar yayınlamak amacıyla Bahreyn'de "Faizsiz Finans Kuruluşları Muhasebe ve Denetleme Kurumu" (AAOIFI) kurulmuştur (Faizsiz Bankacılık Standartları, TBB, 2012:13-20).

İslami muhasebecilik kavramı, çok yeni olması nedeniyle üzerinde görüş birliği sağlanmış bir tanımlamaya sahip değildir. Ancak işletmelerde sosyo-ekonomik amaçlar yerine getirilirken İslam fihına uygun olarak hareket ettiği noktasında gereken bilgileri müşterilerine ikna edici şekilde sağlayan muhasebe süreci olarak tanımlanabilmektedir (Trokić, 2015: 2).

İslami muhasebe kavramına dair bir özet bilgi verilecek olursa; işletmelerin sosyo-ekonomik hedeflerine dair çalışmaları sırasında İslami ilkelere uygun şekilde hareket edip etmediklerini denetlemektedir. Geleneksel muhasebecilikten farklı olarak bir grubun ortak çıkarlarına göre değil, İslam toplumunun tümünün çıkarlarıyla bir bütün halinde ilgilenmektedir. Yine geleneksel muhasebecilikten farklı olarak din temellidir ve toplumsal sorumluluğunun yanı sıra, Allah'a karşı sorumluluk da faaliyetlerde öne çıkmaktadır. Toplumsal refahı artırmak yoluyla Allah'ın lütfunu aramak esas kabul edilmektedir. İslami yaşam tarzı ve ahlaktan beslenmektedir, yöntemleri İslam dinine inananların bilimsel kabul ettiği metotlarla

belirlenmektedir. Geleneksel muhasebeden farklı olarak finansal bilginin yanı sıra finansal olmayan bilgilerle de ilgilenmektedir (Ersoy vd. 2018: 98).

Geleneksel muhasebe sisteminde işlemlere konu bir işletme olmaktadır. Bu bağlamda geleneksel muhasebenin asıl amacı; işletmelerin varlıklarıyla kaynakları üstünde değişim oluşturan mali özellikte veya parayla ifade edilen işlemlere dair bilgileri, üzerinde anlaşma sağlanmış muhasebe ilkelerine göre, sınırları belirli bir zaman aralığında, bu verilerin düzenlemek, kaydetmek, sınıflandırmak, özetlemek, analiz etmek ve raporlamak olmaktadır. Bahsedilen bu sürecin sonunda; değerlendirme, değerlendirme ve yorumların yapılabileceği bilgiler, ilgililere sunulmaktadır. Yukarıdaki açıklamadan yola çıkarak geleneksel muhasebenin fonksiyonlarının FFMS'den farklı ve benzer yanlarıyla şu süreçleri içerdiğini söylemek gerekmektedir: 1. Düzenleme, 2. Kaydetme, 3. Sınıflandırma, 4. Özetleme, 5. Analiz etme, 6. Yorumlama ve 7. Raporlama (Kurtcebe, 2008: 7)

İki muhasebe sistemi arasındaki önemli bir fark, ilgi alanlarında da ortaya çıkmaktadır. Faizsiz muhasebe sistemi, İslam dininin emir ve yasaklarına göre işlemler yapmak ve bileşenlerini bu yönde bilgilendirmekle yükümlüken, geleneksel muhasebe öncelikli olarak maddi varlıkları esas almakta ve değer taşımakta olan birçok olayı ölçüm ve değerlendirme sürecinde devre dışı bırakmaktadır. Burada geleneksel muhasebenin salt yasal işlemler üzerine odaklandığı söylenebilir.

Muhasebecinin sorumluluğu konusunda da İslami muhasebecilik ya da faizsiz finans muhasebeciliği farklılık göstermektedir. Geleneksel muhasebecilikte, muhasebeci yasalara, meslek odasına, şirketine ve bireysel ahlaki sistemine karşı sorumluyken, İslami muhasebecilikte muhasebeci, Allah'a karşı da sorumlu bulunmaktadır. Bu durum, İslami muhasebecilikte etik bir değer olmayıp, yasal bağlayıcılığı olan bir yapıyı ifade etmektedir.

İslam dinine göre ticari hayatta Müslümanların kendilerine yasaklanmış olan şeyleri öğrenme ve bilgi sahibi olma sorumluluğu bulunmaktadır. Bu kapsamda İslami Finans ve muhasebecilik uygulamalarında, geleneksel sistemden farklı olarak bu konu da öne çıkmaktadır. Bu durum, muhasebecinin ve denetçilerin bilgi verme sorumluluğu, işletmelerin de bilgi alma sorumluluğu şeklinde ortaya çıkmaktadır denilebilir.

Yukarıda ifade edilen konular ışığında İslami muhasebe standartlarının kendine özgü tanımlar, ilkeler ve varsayımlara sahip olduğunu belirtmek gerekmektedir. Ki bu tanım, ilke ve varsayımlar AAOIFI tarafından standartlar haline getirilmektedir. Bu standartlara geçen bölümlerde yer verildiği için burada ayrıca ele alınmayacaktır.

İslami muhasebede finansal tablolarda kullanılan unsurlarda da farklılıkların bulunması söz konusu olacaktır. Gelir, gider, varlık, borç ve özkaynaktan oluşan finans tablolarına İslami muhasebecilikte mudaraba sahiplerinden alınmış fonların izlenmesi için altıncı bir unsura da ihtiyaç bulunmaktadır. Bu örnek, içerik açısından değil, biçim açısından da iki türün birbirinden farklılıklar gösterdiğini ortaya koymaktadır.

İslami muhasebe anlamında temel varsayımlara değinilecek olursa; hem tahakkuk hem de nakit esasının geçerli olduğu söylenebilir. İşletmenin sürekliliği açısından geleneksel muhasebeyle benzerlikler bulunmaktadır. İslam fikhındaki istishab kavramı, yani statükonun aksini gösteren bir delil olmadıkça, statükonun gelecekte de geçerli olduğuna hükmetme durumu, işletme sürekliliğini ilgilendirmektedir.

Anlaşılabilirlik açısından İslam muhasebeciliği; Kur'an-ı Kerim'in Arapların kendi dilinde olması ve Peygamber aracılığıyla uygulamalı olarak açıklanması anlaşılabilirlik kavramının İslam dinindeki yeri ve önemini açıkça ortaya koymaktadır. Geleneksel bankacılık sisteminde ise anlaşılabilirlik ilkesine yönelik özel bir yaklaşım yoktur. Uzmanlaşma gerektiren bir alan olan muhasebecilik jargonuna hakim olan meslek mensupları ve uzmanlar tarafından anlaşılması yeterli görülmektedir. Geleneksel muhasebecilikte anlaşılabilirlik ilkesinin karşılığını uluslararası muhasebe standartlarına uygunluk derecesi oluşturmaktadır. Bunların çevirileriyle yapılan işlemlerde ortaya çıkması muhtemel sorunların, anlaşmazlıkların ve öngörülemeyen diğer sorunların çözümü için muhasebe standartlarının yorumlarından yararlanılmaktadır değerlendirmesi yapılabilir.

İhtiyaca uygunluk kavramı öznel bir kavram olduğu için gruptan gruba değişiklik arz edebilmektedir. Güvenilirlik açısından incelendiğinde, İslam fihki kesin kanıt olmadığında ikna edici kanıtların kullanılmasına izin vermektedir. Finans raporlarının çeşitli zaman ve işletmeler bakımından karşılaştırılabilir olmasını ifade eden karşılaştırılabilirlik kavramı İslami muhasebeyle de uyum halindedir.

İslami muhasebede özün önceliği önemli kabul edilmekle birlikte, bir işlemin hukuki boyutu da birinciyle aynı derecede önemlidir. Tarafsızlıkla ilgili Kur'an-ı Kerim ayetlerinden hareketle muhasebe bilgisinin bir grubun zararına ya da bir grubun yararına olduğuna bakılmaksızın kullanıcıların bilgilendirme ihtiyacına hizmet etmesi gerekmektedir (Maide s., 8. Ayet ve Nisa s., 135. Ayet).

4.2. TMS 1 ve FFRS 1'in Karşılaştırmalı İncelenmesi

4.2.1. Amaç ve Kapsam Bakımından

FFRS 1, katılım bankalarına ait finansal tabloların kullanıcılarının ihtiyaç duyduğu ortak bilgi ihtiyacını gidermek amacıyla hazırladıkları finansal tablolar için uygulanmaktadır. Söz konusu standardın, tüm ülkeler ve tüm hukuki biçimlerdeki katılım bankaları için geçerli olduğu ifade edilmektedir. Ancak standart hükümleri, katılım bankasının ana sözleşmesiyle ya da faaliyetlerini yürüttüğü ülkenin yasal metinleriyle uyumsuzluk göstermesi durumunda, uyumsuzluk belirtilmekte ve söz konusu standartların finansal tablolar üzerindeki etkisi açıklanmaktadır.

Kapsam bakımından FFRS 1'in, alternatifi olduğu TMS 1'e göre daha sade ve dar kapsamlı olduğunu söylemek mümkündür. Burada geleneksel raporlama sisteminden yararlanmakla birlikte bazı alanlarda ondan farklı olan FFRS 1'in bu durumunun etkili olduğu savunulabilir. Amaç bakımından bir karşılaştırma yapmak mümkün değildir. Çünkü FFRS 1'de amaç açıklanmadan direkt olarak kapsam ele alınmıştır. FFRS 1, kapsamı ele alırken, geleneksel sisteme alternatif olmasının izlerini taşıyan ifadelerle yer vermektedir. Örneğin, faizsiz finans raporlama sisteminin, faaliyet gösterilen ülkenin yasal metinlerine aykırılık oluşturması durumunda ne yapılacağı sorunu ele alınmaktadır. Buna göre, söz konusu uyumsuzluğun ortaya çıkması halinde, raporlayan işletme uyumsuzluğu ifade edecek ve bunun yanı sıra, yayımlanan faizsiz finans standartlarının finansal tabloların ilgili unsurları üzerindeki etkisini açıklamakla yetinmektedir. İki sistem arasındaki ilk farkın daha kapsamlı bölümünde ortaya çıktığını söylemek mümkündür (FFRS 1, 2019: 4).

4.2.2. Tablolar Setinde Bulunması Gerekenler Açısından

TMS 1 ve FFRS 1’de yazıldığı şekliyle, tam bir finansal tablolar setinde bulunması gerekenler karşılaştırıldığında bazı benzerlikler ve farklılıklar göze çarpmaktadır. TMS 1’e göre tam bir finansal tablolar setinde bulunması gerekenler; dönem sonuna ait finansal durum tablosu, döneme dair kâr - zarar ve diğer kapsamlı gelir tablosu, döneme ait özkaynak değişim tablosu, döneme ait nakit akış tablosu, önemli muhasebe politikalarını ve diğer açıklayıcı bilgileri içeren dipnotlar, bir önceki döneme ait karşılaştırmalı bilgi ve işletme bir muhasebe politikasını geriye dönük olarak uyguladığında, finansal tablo kalemlerini geriye dönük olarak düzelttiğinde ya da finansal tablo kalemlerini yeniden sınıflandırdığında bir önceki dönemin başındaki finansal durum tablosu olarak sıralanmaktadır. (TMS 1, 2018: 5).

FFRS 1’de ise tam bir finansal tablolar setinde bulunması gerekenler, genel hükümler başlığı altında şöyle sıralanmaktadır: finansal durum tablosu, gelir tablosu, nakit akış tablosu, ortaklara düşen özkaynaklar değişim tablosu veya dağıtılmamış kârlar tablosu, kısıtlı yatırımlar değişim tablosu, zekât ve sadaka fonunun kaynakları ve kullanımları tablosu (banka Zekâtı toplama ve dağıtma sorumluluğunu yüklediğinde), karz fonunun kaynakları ve kullanımları tablosu, finansal tablo dipnotları ve Faizsiz Finans Kuruluşlarının Finansal Raporlamasına İlişkin Kavramsal Çerçeve’de belirtildiği şekilde finansal tablo kullanıcılarının ihtiyaç duyduğu bilgilerin sağlanmasına yardımcı olacak her türlü tablo, rapor ve diğer veriler (FFRS 1, 2019: 4).

İki raporlama standardı, finansal durum tablosu, gelir tablosu, nakit akış tablosu, özkaynak değişim tablosu ve dipnotlar açısından benzerlik göstermektedir. TMS 1’de “döneme ait” vurgusu yer alırken, FFRS 1’de bu vurgu bulunmamaktadır. Faizsiz finans kurumlarını ilgilendiren FFRS 1, içinden çıktığı İslam dininin emirleri doğrultusunda geleneksel muhasebeyi temsil eden TMS 1’den önemli farklılıklar göstermektedir. FFRS 1’de tam bir finansal tablolar setinde bulunması gerekenler arasında TMS 1’den farklı olarak “dağıtılmamış kârlar tablosu”, “kısıtlı yatırımlar değişim tablosu”, “zekât ve sadaka fonunun kaynakları ve kullanımları tablosu”, “karz fonunun kaynakları ve kullanımları tablosu”, "Faizsiz Finans Kuruluşlarının Finansal Raporlamasına İlişkin Kavramsal Çerçeve’de belirtildiği şekilde finansal tablo kullanıcılarının ihtiyaç duyduğu bilgilerin sağlanmasına yardımcı olacak her türlü tablo, rapor ve diğer veriler” maddeleri bulunmaktadır. FFRS 1, bu maddeler

bakımından TMS 1'den temel farklılıklar göstermektedir. Ayrıca, FFRS 1'de TMS 1'den farklı olarak, Kavramsal Çerçeve'ye uygun olmak şartıyla her türlü tablo rapor ve diğer verilerin kullanılmasına izin verilmektedir.

FFRS 1'in TMS 1'den farklı olarak biçime ilişkin açıklamalara daha ayrıntılı yer verdiğini söylemek de mümkündür. TMS 1 genel olarak içerikte yer alması gerekenleri içerirken, FFRS 1, içeriğin yanı sıra biçim ile ilgili açıklamalara da yer vermektedir. Bu farklılığın oluşmasında, FFRS 1'in daha sonrada ilkinde alternatif olarak ortaya çıkması ve göreceli olarak daha yeni olması etkili olmuştur yorumu yapılabilir. Tabloların açıklanmasında FFRS 1'de içeriği oluşturması gereken bilgilerin yanı sıra, biçimsel tüm konuların açıklanması, onun TMS 1'de daha da farklı ve ayrıntılı bir standart olmasını sağlamaktadır.

Finansal tabloların sunulmasında karşılaştırılabilir bilgi sunulması ilkesi iki standartta da yer almaktadır. TMS 1, TFRS'lerin aksini zorunlu kıldığı durumlar dışında işletmelerin cari dönemin finansal tablolarında yer verilen tüm tutarlarla ilgili karşılaştırmalı bilgileri sunmaktadır. Standart, ihtiyaç duyulması halinde işletmenin açıklayıcı ve tamamlayıcı bilgileri vermesini de içermektedir. İşletmelerin asgari olarak iki ayrı kâr ve zarar ve diğer kapsamlı gelir tablosu, iki ayrı kâr ve zarar tablosu (sunulması durumunda), iki ayrı nakit akış tablosu ile iki özkaynak değişim tablosu ve ayrıca bu tablolara dair dipnotlar sunar.

Bazı durumlarda, önceki dönem veya dönemlere ait finansal tablolarda sunulan açıklayıcı bilgiler, cari dönemde de ihtiyaca uygun olabilir. Örneğin, işletme bir önceki dönemin sonunda sonucu belirsiz olan ve halen çözüm bekleyen hukuki bir anlaşmazlığa ilişkin detayları cari dönemde açıklar. Finansal tablo kullanıcıları, bir önceki dönemin sonunda bir belirsizliğin bulunduğu ve bu belirsizliği çözmek için cari dönemde atılan adımlara ilişkin bilginin açıklanmasından fayda sağlayabilir (Özsoy & Yabanlı, 2011). Katılım bankaları ise asgari açıdan bir önceki karşılaştırılabilir döneme ait finansal tablolarını içeren karşılaştırmalı finansal tabloları yayımlamaktadır. Söz konusu finansal tablolarda kullanılmakta olan sunum yöntemleri ve açıklamaların; kullanıcılara, raporlayan kuruluşun finansal durumunda, faaliyet sonuçlarında, nakit akışlarında, banka tarafından yönetilen kısıtlı yatırımlarda, zekât ve sadaka ile Karz fonunun kaynaklarında ve kullanımlarında meydana gelen fiili değişiklikleri, finansal tabloların kapsadığı dönemler itibarıyla yapılan muhasebe değişikliklerinden ayırt edebilme imkânını sağlamaktadır. Bu

bölümde faizsiz finans kurumlarının kendi özel çalışma alanlarıyla ilgili tablolara yer verilmesini içerdiğini söylemek mümkündür (Durmuş, 2010).

TMS 1'e göre finansal tablolarda şu veriler yer almaktadır (TMS 1, 2018: 10):

- Maddi duran varlıklar,
- Yatırım amaçlı gayrimenkuller,
- Maddi olmayan duran varlıklar,
- Finansal varlıklar,
- Özkaynak yöntemi kullanılarak muhasebeleştirilen yatırımlar,
- TMS 41 kapsamındaki kapsamındaki canlı varlıklar,
- Stoklar,
- Ticari ve diğer alacaklar,
- Nakit ve nakit benzerleri,
- TFRS 5 Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlıklar ve Durdurulan Faaliyetler uyarınca satış amaçlı elde tutulan olarak sınıflandırılan varlıklar
- Satış amaçlı elde tutulan olarak sınıflandırılan elden çıkarılacak varlık gruplarına dâhil edilen varlıkların toplamı,
- Ticari ve diğer borçlar,
- Karşılıklar,
- Finansal yükümlülükler,
- TMS 12 Gelir Vergileri'nde tanımlanan dönem vergisine ilişkin yükümlülük ve varlıklar,
- TMS 12'de tanımlanan ertelenmiş vergi yükümlülükleri ve ertelenmiş vergi varlıkları,
- TFRS 5 uyarınca satış amaçlı elde tutulan olarak sınıflandırılan varlık gruplarında yer alan yükümlülükler,
- Özkaynak içinde sunulan kontrol gücü olmayan paylar,
- Ana ortaklığın sahiplerine isabet eden sermaye ve yedekler

FFRS 1’de ise finansal durum tablosunda Şu unsurlara ilişkin bilgilerin yer alacağı belirtilmektedir:

- Nakit ve nakit benzerleri.
- Alacaklar (Murabaha, Selem ve İstisna Alacakları)
- Menkul kıymet yatırımları.
- Mudârebe finansmanı.
- Müşâreke finansmanı.
- Diğer işletmelerdeki yatırımlar.
- Stoklar (Murâbaha anlaşmasının tamamlanmasından önce Murâbaha müşterileri için satın alınan mallar dâhil).
- Gayrimenkul yatırımları.
- Kiralama amaçlı edinilen varlıklar.
- Diğer yatırımlar ve bunların türlerine ilişkin açıklama.
- Duran varlıklar ile önemli duran varlık türlerine ve bunların birikmiş amortismanına ilişkin açıklama.
- Diğer varlıklar ve önemli diğer varlık türlerine ilişkin açıklama.

Yukarıdaki bilgiler ışığında faizsiz finans sisteminin kendine özgü tanımlar, ilkeler ve varsayımlara sahip olduğu söylenebilir. TFRS ve geleneksel muhasebe ile paralellik gösteren birçok alan bulunmakla birlikte, özellikle İslam dininin emir ve yasaklarına göre kurgulanmış finansal muhasebe yöntemleri açısından temel farklılıklar gösterdiğini de söylemek gerekmektedir. Örnek vermek gerekirse, satış ve geriye kiralama usulünün kullanıldığı bir sukuk işleminde, birtakım yarar ve riskler, dayanak olan varlığın sahibinden sukuk ihraççısı olan SPV’ye geçmediği gerekçesiyle, geleneksel muhasebe anlayışında özün önceliği kavramı gereği bu işlemi bir borçlanma işlemi olarak görmektedir. Aynı zamanda işleme konu olan varlığın finansal durum tablosunun dışında bırakılmasına izin vermemektedir. Faizsiz finansta ise aynı işlem, sukukun dayandığı sözleşmeye dayandırılarak ticari işlem şeklinde değerlendirmektedir. Bu durumun doğal sonucu olarak söz konusu varlığa SPV bilançosunda yer verilmesine müsaade edilmektedir. Sonuç olarak satış ve

geriye kiralama usulü bir sukuk işleminde, ihraççı mülkiyetinde bulunan varlığı peşin bedelle SPV'ye devrederek, belli bir süre ve ücret karşılığında kiralamaktadır. Belirlenmiş süre sonunda da önceden belirlenmiş fiyat üzerinden aynı varlık geri satın alınmaktadır. Anılan işlem şeklin önceliği gereğince faizsiz finans açısından ticari işlem olarak tanımlanmaktadır. Geleneksel muhasebe sistemi ise özün önceliğine göre bunu bir borç işlemi şeklinde değerlendirmekte, dayanak olan varlığın esas mülkiyet sahibinde kalmasını salık vermektedir (Ersoy vd, 2018: 99).

İslami kuralların egemen olduğu faizsiz finansal sistemde işlemler farklılıklar gösterdiği için finansal tablo unsurları da farklılık arz etmektedir. Örnek vermek gerekirse; gelir, gider, varlık, borç ve özkaynaktan oluşan klasik finansal tablo kalemlerine ek olarak mudarebe sahiplerinden alınmış fonların izlenmesi sürecini içeren altıncı bir unsura ihtiyaç doğmaktadır. Çünkü mudarebe fonlarını gerçek anlamda ne borç ne de özkaynak olarak nitelenmek mümkün değildir. Geleneksel anlayışta finansman araçlarının borç olabilmesi için belirli vade sonunda, anapara ve faizin geri ödemesini içermesi gerekmektedir. Ayrıca borç sisteminde anaparanın korunmasına ilişkin bir garanti de bulunmaktadır. Bu bağlamda mudarebe fonlarının geri ödemesinde aynı garantiden söz edilmesi mümkün değildir. Anapara altında veya üstünde bir ödeme yapılabilmesi söz konusudur (Trokić, 2015: 2).

Temel varsayımlarla niteliksel özellikler bakımından ele alındığında işletmenin sürekliliği esası hem geleneksel hem de faizsiz finans açısından geçerliken, tahakkuk esası için aynı şeyi ifade etmek mümkün olmamaktadır. Faizsiz finans muhasebesinde nakit esasının da geçerli olduğu görülmektedir.

Çalışma kapsamında öncelikle temel varsayımlar üzerinde durulmuş, ardından finansal tabloların niteliksel özellikleri ve güvenilir sunumun alt özellikleri anlatım bulmuştur. Faizsiz finans muhasebe standartlarında hem tahakkuk hem de nakit esası geçerli sayılmaktadır. İşletmenin sürekliliği kavramı, İslam fıkhiinde geçerli olan istishab terimi üzerinden açıklanmakta ve iki sistem örtüşmektedir. Bu kavram, belirli bir zamanda sabit olan durumun sona erdiğini ya da geçersiz olduğunu ortaya koyan herhangi bir belge bulunmadıkça devam ettiğini sonrasında da sürdüğünü kabul etmek mantığını ortaya koymakta, bu durum da işletmenin sürekliliği esasıyla örtüşmektedir. Finansal Tabloların Niteliksel Özellikleri arasında yer alan anlaşılabilirlik ilkesi de iki sistemde geçerliliği bulunan özellikler arasındadır. Anlaşılabilirlik, faizsiz finans sisteminin özünü oluşturan İslam dininin emir ve

yasaklarıyla örtüşmekte ve anlaşılabilirlik ilkesi dinin emir ve yasaklarının toplum açısından anlaşılabilirliği üzerinden finansal muhasebe sisteminde de uygulanmaktadır. İhtiyaca uygunluk ilkesi kabul edilmekle birlikte, özneliği sorgulanmakta, burada da İslam toplumunun ve faizsiz finans sistemi çerçevesinde şekillenen ihtiyaç kavramı esas kabul edilmektedir denilebilir. Güvenilirlik ilkesi de faizsiz finansal muhasebede kendine özgü şekilde uygulanabilmektedir. İslam fıkhı kesin kanıtların olmaması durumunda, ikna edici kanıtların kullanılmasına müsaade etmektedir. Bu nedenle ihtiyaca uygun olması şartıyla FFRS 1’de ihtiyaca uygun olan tüm bilgi, yorum ve tahminlere yer verileceği hükmü bulunmaktadır. Karşılaştırılabilirlik ilkesi bakımından da yukarıda belirtildiği şekliyle iki sistem benzerlik göstermektedir ve karşılaştırılabilirliği onaylamaktadır. Faizsiz finansal muhasebe sisteminde, gelenekselden farklı olarak özün önceliği ve hukuki anlamda geçerliliği aynı derecede geçerli önemli kabul edilmektedir. Tarafsızlık açısından ele alındığında Kur’an-ı Kerim’deki emir ve yasaklardan yola çıkılarak, bir bilginin dolayısıyla muhasebe bilgisinin de yansız ve adaletli olarak bilgi sunulması ilkesinin kabul edildiğini belirtmek gerekir (MASB, 2009)

TMS 1 ile FFRS’nin karşılaştırmasına Tablo 4.1’de yer verilmiştir.

TMS 1	FFRS
<ul style="list-style-type: none"> • Dönem sonuna ait tablosu, • Döneme dair kâr - zarar ve diğer kapsamlı gelir tablosu, döneme ait özkaynak değişim tablosu, • Döneme ait nakit akış tablosu, • Önemli muhasebe politikalarını ve diğer açıklayıcı bilgileri içeren dipnotlar, • Bir önceki döneme ait karşılaştırmalı bilgi ve işletme bir muhasebe politikasını geriye dönük olarak uyguladığında, finansal tablo kalemlerini geriye dönük olarak düzelttiğinde ya da finansal tablo kalemlerini yeniden sınıflandırdığında bir önceki dönemin başındaki finansal durum tablosufinansal durum 	<ul style="list-style-type: none"> • Finansal durum tablosu • Gelir tablosu • Nakit akış tablosu • Ortaklara düşen özkaynaklar değişim tablosu • Dağıtılmamış kârlar tablosu • Kısıtlı yatırımlar değişim tablosu • Zekât ve sadaka fonunun kaynakları ve kullanımları tablosu • Karz fonunun kaynakları ve kullanımları tablosu • Finansal tablo dipnotları • Faizsiz Finans Kuruluşlarının Finansal Raporlamasına İlişkin Kavramsal Çerçeve’de belirtildiği şekilde finansal tablo kullanıcılarının ihtiyaç duyduğu bilgilerin sağlanmasına yardımcı olacak her türlü tablo, rapor ve diğer veriler <p>Not: Koyu ile işaretli olanlar FFRS’de olup TMS’de olmayan verilerdir.</p>

Tablo 4.1. TMS 1-FFRS Karşılaştırması

4.3. Faizsiz Finansal Sisteme Özel Yatırım Araçları

Faizsiz finansal raporlama ile geleneksel finansal raporlamayı karşılaştırırken, yalnızca faizsiz sistemde bulunan bazı yatırım araçlarına dair standartları da açıklamaya ihtiyaç bulunmaktadır. Bunlar arasında mudarebe, müşareke, selem ve

paralel selem, zekat, istisna ve paralel istisna ve murabaha ve diğ er vadeli satışı lar olarak sıralanmaktadır. Faizsiz Finansal Muhasebe Standartları açısından bakıldı ğında bu işlemlerin sırasıyla FFRS 3: Mudârebe, FFRS 4: Müşâreke Finansmanı, FFRS 7: Selem ve Paralel Selem, FFRS 9: Zekât, FFRS 10: İstisna’ ve Paralel İstisna’ ve FFRS 28: Murâbaha ve Diğ er Vadeli Satışı lar şeklinde adlandırıldı ğını belirtmek gerekmektedir.

4.3.1. FFRS 3 Mudârebe

Bu standart, katılım bankalarıyla faizsiz finans kuruluş larınca yapılan mudârebe finansmanı işlemlerinin finansal tablolara alınması, ölçülmesi ve açıklanmasına dair muhasebe kurallarını ortaya koymaktadır. FFRS 3, katılım bankaları ve faizsiz finans kuruluş larının fon sağlayıcı olarak gerçekleştirdiğ i mudarebe işlemlerinde, başlangıçtan bitiş e kadar olan süreçlerde kullanılmaktadır. Standart, katılım bankası ve finans kuruluş larının mudarebe işlemindeki kar ve zararındaki payla ilgili işlemlere de uygulanmaktadır. Standart hükümlerinin, mudarebenin gerçekleştirildiğ i ülke yasalarıyla uyumsuzluk doğurması halinde, bu durumun açıklanması istenmektedir. Standarda göre mudarebe finansmanının muhasebeleştirilmesi işlemleri mudarebe finansmanı sermayesi aynı ya da nakdi olarak mudaribe ödendiğ inde ya da hesabına yazıldı ğında finansal tablolara alınmaktadır. Sermayenin taksitler halinde ödenmesi kararlaştırılırsa, her taksit ödemesi, ödeme zamanındaki finansal tablolara alınmaktadır. Mudarebe sözleşmesinin sona ermesi, gelecekte bir iş in ya da olayın meydana gelmesine bağı lıysa, sermaye mudaribe ödendiğ inde finansal tablolara alınmaktadır (FFRS 3, 2018: 3-5.)

FFRS 3, kapsam bakımından TFRS 11 ile benzerlik göstermektedir denilebilir. FFRS 3 Mudarebe Standardı, bir katılım bankasının fon sağlayıcı olarak yaptı ğı mudarebe finansmanı işlemlerine ve bankanın bu amaçla kullanılmak için sağladığı sermayeyle ilgili işlemlere uygulanır. Süresi ise işlemlerin başlangıç ve bitiş sürecidir. TFRS 11 ise müşterek anlaşmanın taraflarını, anlaşma kapsamı ve süresi boyunca kapsamaktadır. Bu bakımdan iş ve süreyle sınırlılıklar yönünden FFRS 3 ve TFRS 11’in benzerliğ i bulunduğu ifade edilebilir.

Yöntem açısından mudarebe finansmanı, finansal tablolara “Mudarebe Finansmanı” başlığının altında işlenmektedir. Aynı varlıklar şeklinde sağlanan

sermaye ise, “Parasal Olmayan Mudarebe Varlıkları” adlı finansal tablolarda sunulmalıdır. Sermaye, sözleşme tarihinde ödenen tutar ya da mudaribin hesabına yazılan tutar üzerinden ölçülmektedir. Aynı sermayeler ise gerçeğe uygun değeri üzerinden ölçülerek iki tarafın mutabık olmasının ardından tablolara alınmaktadır. Varlıkların değerinin değişmesi halinde gerçek değer ile defter değeri farkı, kuruluşun kâr veya zararı olarak tablolara alınmaktadır. Sözleşmeye ait giderler, fizibilite çalışmasının giderleri ya da diğer giderler, sözleşmenin tarafları tarafından aksi üzerinde anlaşılmadığı sürece sermayenin bir parçası olarak kabul edilmemektedir. Eğer mudarebe sermayesinin bir kısmı işe başlanmadan önce mudaribin kasıt ve/veya kusuru olmadan kaybedilirse, söz konusu zarar mudarebe sermayesinden düşülmekte ve katılım bankasının zararı olarak işlenmektedir. Zarar iş başlangıcından sonra oluşursa, sermayenin ölçümü etkilenmemektedir. Sermayenin tamamının mudarip kasıt ve/veya kusuru olmaksızın kaybedilmesi halinde mudarebe feshedilerek, hesap kapatılır ve oluşan zarar katılım bankasının zararı olarak dikkate alınmaktadır. Eğer mudarebe feshedilir ya da tasfiye edilirse, hesap kapatıldıktan sonra sermaye bankaya ödenmezse, finansal tablolara alacak olarak kaydedilmektedir. Raporlama dönemi içerisinde başlayarak tamamlanan mudarebe finansmanı işlerinde bankanın kâr ve zararı tasfiye anında finansal tablolara alınmaktadır. Birden fazla raporlama dönemine denk gelen mudarebe finansmanı işlemlerinde, banka ile mudarip arasında kısmi veya nihai tamamlamanın sonunda bankanın kardan alacağı pay, kâr dağıtımını yapılması şartıyla anılan dönemin finansal tablolarına alınmalıdır. Katılım bankasına ait herhangi bir dönem zararları, söz konusu zararların mudarebe sermayesinden düşülmesinin ardından bankanın o döneme ait hesaplarında tablolara alınmaktadır. Mudaripler, kendilerine ait kasıt ya da kusurlar nedeniyle kaynaklanmış zararları üstlenmektedir. Bu durumda zararlar mudaripten alacak şeklinde tablolara aktarılmaktadır.

FFRS 3, katılım bankalarının fon sağlayıcı olarak yaptığı mudârebe finansmanı işlemlerine ve katılım bankasının bu nedenle sağladığı sermayeye ilişkin işlemlere uygulanır. İşlemin başlamasından tamamlanmasına kadar geçen sürede uygulanmaktadır. Bu standart, müşterinin defterleri ve mudarebe defterleriyle bu işlemlerin muhasebeleştirilmesini kapsamamaktadır. FFRS 3, katılım bankasının mudarebe olarak tanımlanan kısıtlanmamış yatırım hesapları fonlarını alması durumunda uygulanmaz. Katılım bankasının mudârib ya da vekil olarak kısıtlı

yatırım hesabı fonlarını alması durumunda da uygulanmaz. Ayrıca mudarebe fonunun zekâtında FFRS 3 uygulanmamaktadır. TFRS 11 ise müşterek anlaşma tarafı olan tüm işletmeler tarafından uygulanabilmektedir. Arada kapsam bakımından önemli farklılıklar bulunmaktadır.

FFRS 3, muhasebeleştirme açısından TFRS 2 ile benzerlik göstermektedir. Mudarebe sermayesi, müşteriye ödendiği ya da hesabına yazıldığı zaman finansal tablolara alınmaktadır. TFRS 2'ye göre muhasebeleştirme hisse bazlı ödeme işlemleri nedeniyle elde edilen ya da devralınan mal ve hizmetleri malların teslim alınması veya hizmetlerin sağlanması noktasında muhasebeleştirilmektedir. FFRS 3'ün, TFRS 2'ye göre oldukça ayrıntılı olduğunu belirtmek gerekmektedir. Konvansiyonel bankalar mevduata vermiş olduğu faiz gideri olarak muhasebeleştirirken faizsiz bankacılıkta mudarebeden alınan pay katılma hesabı olarak hesaplanır ve kar payı gideri olarak muhasebeleştirilir.

4.3.2. FFRS 4 Müşareke Finansmanı

FFRS 4 katılım bankaları ve faizsiz finans kuruluşlarının gerçekleştirdiği müşareke finansmanı işlemlerinin finansal tablolara alınmasını, ölçümünü ve açıklanmasını sağlayacak muhasebe kurallarını oluşturmaktadır. Standart, sabit veya azalan müşareke yollarıyla katılım bankaları tarafından yapılan müşareke finansmanı işlemlerinde kullanılmaktadır. Standart hükümleriyle yasaların uyuşmazlığı bulunan durumlarda, uyuşmazlığın finansal tablolarda belirtilmesi istenilmektedir. Katılım bankasının aynı ya da nakdi olarak müşareke sermayesindeki payının ortağa ödeme yapıldığında ya da müşareke hesabında ortağın kullanımına hazır hale geldiğinde finansal tablolara geçirilmektedir. Bu işlemler müşterinin adıyla birlikte müşareke finansmanı başlığı altında tablolarda gösterilmektedir. Bankanın müşareke sermayesine koyduğu nakit pay, ödenen ya da müşareke hesabı üzerinde ortağın kullanımına hazır hale gelen miktar üzerinden ölçülür. Bankanın aynı olarak koyduğu pay ise söz konusu varlıkların ortakla mutabık kalınan gerçeğe uygun değeri üzerinden ölçülmektedir. Gerçek değerle defter değeri arasındaki fark, tablolara bankanın kâr veya zararı olarak yansıtılır. Tarafların bir ya da her ikisince sözleşme için katılan giderlerin aksi kararlaştırılmadıkça müşareke sermayesinin parçası olarak dikkate alınmaması gerekmektedir. Bankanın sermayedeki payı,

finansal dönem sonunda ödenen tutar ya da sözleşme tarihinde tespit edilen değer üzerinden ölçülmektedir. Katılım bankasının azalan müşarekedeki payı ise finansal dönemin sonunda ortağa gerçeğe uygun değer üzerinden yapılan satışın tarihi maliyetinin düşülmesinden sonra geriye kalan tarihi maliyet aracılığıyla ölçülmektedir. Fark kâr ya da zarar olarak yansıtılır. Payların tamamının devri yapılmadan azalan müşareke tasfiye edilirse, bankanın kalan payı nedeniyle kazandığı tutar karşılığı, müşareke finansmanı hesabı alacaklandırılır ve ortaya çıkan kâr ya da zarar gelir tablosuna yazılır. Müşareke'nin feshi, tasfiyesi gibi durumlarda hesap sonlandırma yapıldığı bankanın sermayede oluşan payı ödenmemiş durumdaysa, banka payı ortaktan alacak şeklinde tablolara aktarılır. Bankanın finansal dönemde başlayarak ve sona eren müşareke finansmanı işlemlerindeki payıyla ilgili kâr ve zararları, tasfiye anında finansal tablolara alınır. Bir finansal dönemden daha fazla devam eden sabit müşareke işlemlerinde, bankayla ortak arasında kısmen ya da nihai olarak yapılan sonlandırmanın sonucunda ortaya çıkan banka payı, bundan kâr dağıtımı yapıldığı oranda bankanın o dönem hesaplarında finansal tablolara alınır. Ortağın ihmali ya da kusuru nedeniyle zarar oluşması durumunda, bankanın zarardaki payı ortak tarafından karşılanmaktadır. Söz konusu zararlar, ortaktan alacak şeklinde tabloya aktarılır. Bankanın tahsilatlardaki ödenmemiş payı, müşareke alacakları hesabına kaydedilmektedir. Eğer bu tür alacakların tahsili kesin değilse, alacaklar için karşılık ayrılmaktadır (FFRS 4, 2018: 3-5)

FFRS 4, mudarebe işlemlerinde, müşareke fonlarının zekatında, ortağın ve müşârekenin kayıtlarında müşâreke işlemlerine yönelik muhasebe uygulamalarında kullanılmamaktadır. Bu bakımdan, müşterek her türlü anlaşmayı kapsayan TFRS 11 ile farklılık bulunduğu söylenebilir. Ancak kapsamı bakımından incelendiğinde benzerlikler görülmektedir.

Muhasebeleştirme açısından incelendiğinde FFRS 4, katılım bankasının müşareke sermayesindeki payı, ortağa ödeme yapıldığında ya da hesapta ortak tarafından kullanıma hazır hale geldiğinde finansal tablolara alınmaktadır. TFRS 2'de muhasebeleştirme, hisse temelli işlemlerden elde edilmiş veya devralınmış malların teslim alınması veya hizmetlerin sağlanması noktasında uygulanmaktadır.

4.3.3. FFRS 7: Selem ve Paralel Selem

Standart Selem finansmanı ile paralel Selem işlemlerine dair muhasebe kurallarını içermektedir. Katılım bankalarının selem işleminde ödediği veya paralel Selemde aldığı Resülmal hakkındaki muhasebe uygulamalarını ve Selemde Müsellem Fih'in alımı veya satımı ya da benzerinin bir paralel Selem işleminde teslim edilmesi işlemlerini içermektedir. Selem finansmanı, sermaye Müsellem İleyh'e (borçlanan tarafa) aynı, nakdi ya da fayda şeklinde ödendiği zaman tablolara alınmaktadır. Paralel Selem işlemlerinde banka tarafından sermaye alındığında finansal tablolara alınmaktadır. Sözleşme tarihinde, sermaye ödenen tutarla ya da aynı ya da fayda olarak sağlanan sermayenin gerçeğe uygun değeri üzerinden ölçülmektedir. Finansal dönem sonunda sermaye yukarıda belirtildiği gibi ölçülmektedir. Fakat, Müsellem İleyh'in Müsellem Fih'in tamamını ya da bir bölümünü teslim etmemesi olasıysa ya da Müsellem Fih'in değerinin düşmesi ihtimali varsa banka, tahmini zarar tutarı kadar karşılık ayırmaktadır. Selem finansmanı ile ilgili işlemler bankanın finansal tablolarında Selem Finansmanı başlığıyla sunulmaktadır. Paralel Selem işlemleri ise bankanın finansal tablolarında Paralel Selem başlığı altında ve bir yükümlülük şeklinde sunulmaktadır. Banka Müsellem Fih'in tamamı ya da bir bölümünü teslim tarihinde alamazsa ve teslim süresi uzatılırsa, defter değeri aynı kalmaktadır. Selem finansmanı sözleşmesinin tamamen ya da bir bölümünün iptal edildiği ve müşterinin sermayesini ödeyemediği durumlarda tutar, müşteriden alacak şeklinde tablolara alınmaktadır. Banka, Müsellem Fih'i müşterinin kusur ya da kastı nedeniyle alamazsa; tutar müşteriden alacak olarak finansal tablolara aktarılır. Bankanın Müsellem Fih'e karşılık teminat gösterilen menkul kıymetlerin satışından elde edilen geliri defter değerinden az olursa, aradaki fark, müşteriden alacak olarak tablolara yansıtılır. Fark müşterinin lehine fazlaysa, müşteriyle ilgili hesap alacaklandırılmaktadır. Bankanın lehine olan her tür ek miktarla ilgili müşteriyle ilgili hesap borçlandırılmaktadır. Bir finansal dönem sonunda, Selem finansmanı ile elde edilen varlıklar tarihi maliyeti ve nakit benzeri değerinden düşük olanı üzerinden ölçülmektedir. Nakit benzeri değer daha düşükse, arada oluşan fark zarar şeklinde gelir tablosuna alınmaktadır (FFRS 7, 2018: 3-5)

FFRS 7'ye göre selem finansmanı, nakdi, aynı ya da hizmet yoluyla ödendiğinde finansal tablolara alınmaktadır. Paralel selem işlemi katılım bankası

selem sermayesini aldığıında tablolara alınır. Sermaye sözleşme tarihinde ödenen tutarla ölçülür. Aynı veya fayda şeklinde temin edilen sermaye ise varlık ya da faydanın, banka ve müşteri tarafından mutabakata varılan gerçek değeri üzerinden ölçülür. Dönem sonunda da sermaye mutabakata varılmış gerçek değer üzerinden ölçülmektedir. Ancak Müsellem Fih'in tam ya da kısmen teslim edilememesi ya da değerinin düşmesi durumunda katılım bankasının tahmini zarar tutarı nispetinde karşılık ayırması gerekmektedir. Selem işlemleri finansal tablolarda selem finansmanı, paralel selem işlemleri de paralel selem finansmanı başlığıyla sunulmaktadır.

TFRS 37'ye göre ise karşılık, geçmiş bir olaydan kaynaklanan mevcut bir yükümlülüğün (hukuki veya zımni) bulunması; yükümlülüğün yerine getirilmesi için ekonomik fayda içeren kaynakların işletmeden çıkmalarının muhtemel olması ve yükümlülük tutarının güvenli bir biçimde tahmin edilebiliyor olması durumlarında muhasebeleştirilir. Burada selem ile karşılık arasında temel bir farklılık bulunmaktadır. Selemde, miktarı tarihi ya da içeriği belli olan geleceğe ilişkin bir işlem bulunmaktadır. Karşılığın ise miktarı belli olmakla birlikte zamanı ve şekli belli olmamaktadır. Karşılık bu yönden, TFRS'deki tahakkuk veya ticari borçlardan ayrılmaktadır. Görüldüğü gibi yapılan muhasebe işlemleri açısından benzerlikler bulunmakla birlikte, karşılık selem ve paralel selem birbirine taban tabana zıttır. Ancak muhasebeleşme açısından konuyu ele alacak olursak geçmiş bir olaydan meydana gelmesi, yükümlülüğün yerine getirilmesi için ekonomik fayda içeren kaynakların işletmeden çıkarılmasının muhtemel olması durumunda karşılıklar finansal tablolara alınır noktasında faizsiz ve faizli bankacılığın birebir örtüştüğü görülmektedir.

FFRS 7 ve TMS 37 karşılaştırmasına Tablo 4.2'de yer verilmiştir.

FFRS 7	TMS 37
<ul style="list-style-type: none"> • Selem’de, alıcı ve satıcı arasında miktarı, tarihi ya da içeriği ve karşılığı belli olan geleceğe ilişkin bir işlem bulunmaktadır. Ayrılması muhtemel karşılık da bellidir. • Selem’de geçmiş bir olaydan kaynaklanan tahmin edilebilen mevcut bir yükümlülük için karşılık ayrılmaktadır. 	<ul style="list-style-type: none"> • TFRS 37’deki karşılığın ise miktarı belli olmakla birlikte zamanı ve şekli belli değildir. TMS 37’ye göre karşılık, gerçekleşme zamanı ve tutarı belli olmayan bir yükümlülüktür. • TMS 37’de ise aynı hükümlere yer vermiştir, ayrıca yükümlülüğün yerine getirilmesi için <u>ekonomik fayda içeren</u> kaynakların işletmeden çıkmasının muhtemel olmaması durumunda herhangi bir karşılık finansal tablolara yansıtılmaz ibaresi vardır. Ayrıca karşılığın finansal tablolara alınırken güvenli bir biçimde <u>tahmin edilebilir</u> olması ön koşulu vardır.

Tablo 4.2 FFRS 7-TMS 37 Karşılaştırması

4.3.4. FFRS 9: Zekât

Standart Zekât matrahının belirlenmesine, Zekât matrahına dâhil kalemlerin ölçülmesine ve finansal tablolarda Zekâtın açıklanmasına dair muhasebe kurallarını belirlemektedir. Zekât matrahının belirlenmesinde net varlıklarla yaratılmış net fonlar yöntemlerinden biri esas alınır. Hicri takvim yılı için yüzde 2,5 oranı, güneş takvimi yılı için ise yüzde 2,5775 oranı kullanılarak belirlenmektedir. İlgili kalemler farklı değerlendirme kuralları kullanılarak tutarlı olacak şekilde değerlendirilerek sınıflandırılmaktadır. İki yöntem de finansal durum tablosunda birbirine tam olarak eş değerde olarak kabul edilmektedir. Zekat matrahı, net varlıklar yöntemiyle zekat

matrahı=zekata tabi varlıklar – (tablo tarihi itibarıyla sona ermiş yılda vadesi gelen yükümlülükler + kısıtlanmamış yatırım hesabı sahiplerine düşen özkaynaklar + azınlık payları + devletin sahip olduğu özkaynaklar + vakıfların sahip olduğu özkaynaklar + hayır kurumlarının sahip olduğu özkaynaklar + bireylerin sahip oldukları hariç, kâr amacı gütmeyen işletmelerin özkaynakları). Zekâta tabi varlıklar kavramı nakit ve nakit benzerleriyle, şüpheli borçlara ilişkin karşılıkların düşülmesinden sonraki alacakları, ticari amaçlarla edinilen stok, menkul kıymetler, gayrimenkul vs. varlıkları ve mudarebe müşareke, selem, istisna gibi finansman varlıklarını içermektedir. Finansman varlıklarından anlaşılması gereken, değer düşüklükleri veya tahsil edilmeme sorunuyla ilgili karşılıkların düşülmesinden sonraki net tutar olarak kabul edilmektedir. Ticari amaçlı varlıklar zekatın vade tarihindeki nakit karşılığı değerinden ölçülmektedir. Net Yatırılmış Fonlar Yöntemi açısından ise şu formül uygulanır: Ödenmiş sermaye + yedekler + varlıklardan indirilmemiş karşılıklar + dağıtılmamış kârlar + net gelir + finansal durum tablosu tarihi itibarıyla sona eren yılda vadesi gelmemiş yükümlülükler - (net duran varlıklar + ticari amaçla edinilmemiş yatırımlar, örneğin, kiralama amaçlı gayrimenkul + birikmiş zararlar). Katılım bankasının zekat ödeme yükümlülüğü doğduğunda ilgili değer faaliyet dışı gider olarak finansal tablolara yazılır. Bu durum, yasaların katılım bankasının zekat yükümlülüğünü yerine getirmesini öngördüğü durumlarda, banka ana sözleşmesinin zekat yükümlülüğünü yerine getirmesini içerdiği durumlarda ve ortaklar genel kurulunun bu doğrultuda karar verdiği durumlarda uygulanır. Ödenmemiş zekat, yükümlülük şeklinde muhasebeleştirilerek, bankanın finansal tablolarında yükümlülükler bölümünde yer almaktadır (FFRS 9, 2018: 3-5).

Zekat işleminin tam olarak faizli bankacılıkta bir karşılığı bulunmamaktadır.

4.3.5. FFRS 10: İstisna' ve Paralel İstisna'

FFRS 10, İstisna' ve paralel İstisna'dan kaynaklanan maliyetler ile kazanç ve kayıpların ölçülmesi ve finansal tablolara alınması ve açıklanmasına ilişkin İstisna' ve paralel İstisna' sözleşmelerine ilişkin muhasebe kurallarını belirlemektedir. Katılım bankasının satıcı olduğu durumda muhasebe uygulaması farklıdır. İstisna' maliyetleri, üretim ya da direkt maliyetler ile sözleşmeden kaynaklanan endirekt maliyetleri içerir. Gerek FFRS 10, gerek ise TMS 2'de stokların kapsamı üretim

sürecinde kullanılacak ilk madde ve malzeme olarak belirlenmesi bakımından bire bir örtüştüğü görülmektedir. FFRS 10'da Sözleşme öncesindeki maliyetler ise bunlara katlandığı zaman ertelenmiş maliyet olarak finansal tablolara alınmakta ve sözleşmenin imzalanmasıyla devam eden istisna hesabına devredilmektedir. Sözleşme imzalanmazsa ve imzalanması mümkün gözüküyorsa, ertelenmiş maliyetlerin cari finansal dönemde gider olarak kaydedilmesi yolu kullanılmaktadır. Paralel İstisna'daki sözleşme maliyetleri ise varsa istisna maliyetleri, sözleşmedeki sabit fiyatı ve her türlü sözleşme öncesi maliyetleri kapsayan endirekt maliyetleri içermektedir. İstisna' hasılatı, bankanın sâni' ve müşterinin müstasni olarak üzerinde anlaşığı toplam bedeli ifade etmektedir. Söz konusu bedele bankanın sözleşmede yer verilen kâr marjı da dâhil olmaktadır. Tamamlanma yüzdesi yönteminde sözleşmenin hayata geçirildiği her dönemde yapılan işle orantılı halde sözleşme bedelinin ilgili bölümü hasılat olarak finansal tablolara alınır. Tamamlanmış sözleşme yöntemi ise tamamlama yüzdesi ve maliyetinin dönem sonunda kesin olarak hesaplanamaması gibi olağan dışı durumlarda uygulanmaktadır. Bu durumda sözleşme tamamlandığı tarihe kadar hiçbir sözleşme hasılatı finansal tablolara alınmamaktadır. Biriken sözleşme maliyetleri devam eden istisna hesabıyla ileri taşınır. Bu durumda herhangi bir kar unsuru finansal tablolara alınmamaktadır. Sözleşme bedelinin işteki ilerlemeye göre sözleşme süresinde müstasni' tarafından taksit şeklinde tamamen ödenebileceği gibi bedelin tamamı ya da bir bölümü sözleşmenin tamamlanmasından sonra da ödenebilmektedir. Ertelenmiş kârlar iki yöntemden biri kullanılarak finansal tablolara eklenmektedir. Bunlardan birincisi her finansal döneme ait kârın o dönemde kalması ve ertelenmiş kârların gelecek finansal dönemde alacak olarak orantılı biçimde dağıtılması. Çoğunlukla bu yöntem tercih edilmektedir. İkinci yöntem ise taksit ödemeleri alındıkça finansal tablolara alınması şeklindedir. Müstasni'nin vade öncesinde ödeme yapması halinde, banka bu ödemenin finansal tablolara alınması nedeniyle kârının bir kısmından feragat edebilmektedir. Bu durumda, feragat edilen kâr tutarı İstisna' alacak hesaplarından ve ertelenmiş kâr hesaplarından düşülmektedir (FFRS 10, 2018: 3-9).

Genellikle, mal veya hizmetlerin tüketilmeleri sonucunda gider meydana gelir. Örneğin hizmetler, genellikle hemen tüketilirler ve karşı taraf hizmet verdikçe gider olarak muhasebeleştirilirler. Mallar ise belli bir süre sonra tüketilir veya stoklanmaları durumunda, daha sonraki bir tarihte satılırlar. Her iki durumda da

mallar, tüketildikleri veya satıldıkları durumlarda gider olarak muhasebeleştirilirler. Fakat, bazen mal veya hizmetlerin varlık olarak muhasebeleştirilmeleri uygun görülmediğinden, bunların, henüz tüketilmeden veya satılmadan önce gider olarak muhasebeleştirilmeleri gerekir. Örneğin, bir işletme, yeni bir ürünün geliştirilmesi işlemine yönelik bir projenin araştırma safhasının bir parçası olarak çeşitli mallar devralabilir. Bu mallar, henüz tüketilmemiş olmalarına rağmen ilgili TFRS hükümleri çerçevesinde varlık olarak muhasebeleştirilmeleri uygun görülmeyebilir (MASB, 2009; Odabaşı, 2011)

Faizsiz bankacılıkta istisna işlemlerinden olan alacaklar istisna alacakları olarak gösterilirken, benzer işlemin olduğu konvansiyonel bankacılıkta söz konusu alacaklar ticari ve diğer alacaklar olarak hesabında gösterilmektedir.

4.3.6. FFRS 28: Murâbaha ve Diğer Vadeli Satışlar

FFRS 28, murabaha ve vadeli satış işlemleri ile bunlara dair muhasebe ve raporlama ilkeleriyle hükümlerini belirlemektedir. Standart teverruk ve emtia murabahası işlemleri dışındaki murabaha ve diğer vadeli satışların muhasebeleştirilmesinde uygulanmaktadır. Satıcının finansal tablolarında murabaha ve diğer vadeli satışlarda stok ve alacaklar konuları ele alınmaktadır. İlk kez finansal tablolara alınan stoklar, stokların mülkiyetinden kaynaklanan risk ve getirileri edindiğinde finansal tablolara alınır. Stokların ilk olarak maliyeti üzerinden tablolara alınması esas kabul edilmektedir. Stok maliyetinin satın almayla ilgili tüm maliyetleri ve stokların mevcut durumuna getirilmesi için katlanılan tüm maliyetleri içermektedir. Ticari iskonto, indirim vb kalemler maliyetlerden indirilmektedir. Stoklar parçalar halinde ediniliyorsa, alınan her kısım mülkiyeti edinilince tablolara alınmaktadır. Stokların satılması halinde alacak ve hasılat tablolarına eklemektedir. Alacak, brüt tutar üzerinden finansal tablolara eklenmelidir. Murabaha veya vadeli satış sözleşmesi imzalandığında stok satılmış kabul edilmektedir.

Sonraki ölçüm işlemlerinde stoklar maliyet değeri ile net gerçekleşebilecek değerden hangisi düşükse onun üzerinden ölçülmektedir. Kredibilitesi yeterli olan bir müşteri stokları alma vaadinde bulunmuşsa, satıcı stokları maliyet değeri üzerinden izlemektedir. Böyle bir vadin bulunmadığı durumlarda ise, net gerçekleşebilir olan değere indirgenmek üzere stokların defter değerinde düzeltmeler yapılarak ve

indirgenmenin etkisi, aynı dönemde finansal tablolara alınmaktadır. Her türlü ek maliyet, ortaya çıktığı dönemde gelir tablosuna alınmaktadır. Sonraki ölçüm alacaklar işleminde ise brüt alacakların ödenmiş tutarlardan, eğer kredi zarar karşılıkları varsa düşülerek kalan tutarlar üzerinden izlenmektedir. Kredi zararlarının karşılıkları ilgili FFRS uyarınca muhasebeleştirilmektedir. Stok ya da alacak şeklindeki varlık ancak, kriterlere uygun olması halinde finansal tablo dışı bırakılır. Stoklar; satışla kontrolün alıcıya devredilmesi, fiziksel kayıp ya da hırsızlık gibi bir etken sonucunda stok üzerindeki kontrolünü kaybetmesi, teknolojik eskime, alıcının olmaması, yasal kısıtlamalar gibi nedenlerden biri ya da birkaçıyla tablo dışı bırakılması mümkündür.

Alacaklar ise müşterinin tüm borcunu ödemesi, alacağın defter değerinin müşterinin ödeme gücünü kaybetmesi nedeniyle tahsil edilemez hale gelmesi ya da kuruluşun alacağını silmek ya da hibe etmek yoluyla hakkından vazgeçme kararı gibi durumlarda finansal tablolar dışında bırakılmaktadır (FFRS 28 2018: 3-12)

FFRS 28, TMS 2 Stoklar ile karşılaştırıldığında, maliyet tanımları bakımından benzerlik taşıdığı görülmektedir. TMS 2’de stok maliyeti; tüm satın alma, dönüştürme, mevcut durumuna ve konumuna getirilmesi için katlanılan diğer maliyetleri içermektedir. KGK tarafından yayımlanan FFRS 28’de de stokların maliyetinin “genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri” kapsamında tanımlandığı ifade edilmektedir. Burada iki sistem açısından benzerlikler bulunduğu söylenebilir.

İki sistem arasında stokların değerlendirilmesi açısından da benzerlik bulunmaktadır. TMS 2’ye göre stoklar; maliyet ile net gerçekleştirilebilir değerin düşük olmasıyla değerlendirilmektedir. FFRS 28’e göre de stokların ölçümü, ilk kez finansal tablolara alındıktan sonra, maliyet değeri ile net gerçekleştirilebilir değerinden düşük olanı üzerinden yapılmaktadır.

TMS 2’ye göre; finansal tablo dipnotlarında stok değerlemesinde benimsenen muhasebe politikaları ve maliyet hesaplama usulleri, stokların kayıtlı toplam değerleri, işletmeye uygun şekilde sınıflandırılan tek tek tutarları, gerçeğe uygun değer üzerinden satış için katlanılan maliyetlerin düşülmesinin ardından ortaya çıkan değerle izlenmekte olan stokların finansal tablolara yansıtılan tutarı, dönem içerisinde gider olarak kaydedilen stok tutarı, satış durumunda gider kaydedilerek kayıttan düşürülen stoklar, satış nedeniyle kayıttan düşülen stokların iptaline neden

olan olay ve şartlar ile yükümlülüklerde teminat gösterilen stokların kayıtlı değerinin yazılması gerekmektedir. FFRS 28'e göre ise stoklar, kuruluşun defterlerinde ilgili stok üzerinde kontrole sahip olduğunda finansal tablolara alınmaktadır. Stoklar, başlangıçta maliyeti üzerinden finansal tablolara alınır. Stok maliyeti, tüm satın alma maliyetlerini ve stokun mevcut konumuna ve durumuna getirilmesi için katlanılan diğer maliyetleri içerir. Stok maliyeti, her türlü vergi (sonradan iade alınabilecekler hariç), ilgili Tekâfül maliyetleri dâhil nakliye ve yükleme-boşaltma maliyetleri ile müşterinin vekil sıfatıyla katlandığı maliyetler ve vekile ödenen her türlü ücret dâhil varlığın mevcut konumuna ve durumuna getirilmesiyle doğrudan ilişkilendirilebilen diğer tüm maliyetleri kapsar. Ticari iskontolar, indirimler ve diğer benzer kalemler maliyetlerden indirilir. Stokların parçalar hâlinde ya da kısım kısım edinildiği durumlarda, alınan her kısım, 5'inci paragrafta yer alan koşullar karşılandığında finansal tablolara alınır. Stoklar, ilk kez finansal tablolara alındıktan sonra, maliyet değeri ile net gerçekleştirilebilir değerinden düşük olanı üzerinden ölçülmektedir. Eğer kredibilitesi yeterli bir müşterinin bağlayıcı bir vaadi bulunmuyorsa, net gerçekleştirilebilir değere indirgemek üzere stokların defter değerinde düzeltmeler yapılmakta ve indirgemenin karşılık gelen etkisi, bu tür bir durumun belirlendiği dönemde finansal tablolara alınmaktadır. Ek olarak gerçekleşen her türlü yükleme – boşaltma ve elde tutma maliyetleri, ortaya çıktığı dönemde gelir tablosuna alınmaktadır.

TMS 2'ye göre tablo dışı bırakma, stoklar satıldığında ve kayıtlı değer, stoklarla ilgili hasılatın finansal tablolara alındığı dönemde gider olarak muhasebeleştirilmektedir. Stok değer düşüklüğü karşılık tutarlarıyla, ilgili kayıplar; indirgeme ve kayıp oluşan dönemlerde gider olarak muhasebeleştirilmektedir. FFRS 28'e göre ise stokların finansal tablo dışı bırakılması, stok konusu varlığın kuruluşta gelecekte ekonomik faydasının beklenmemesi durumunda tablo dışı bırakılmaktadır. FFRS 28'de, TMS 2'den farklı olarak satış dışında fiziksel kayıp, hırsızlık gibi nedenlerle stok üzerindeki kontrolünü kaybetmesi ve teknolojik eskime, yasal kısıtlamalar veya alıcı bulunmaması nedeniyle gelecekte ekonomik fayda sağlama olanağının kalkması nedenleri de tablo dışı bırakma nedeni olarak ele alınmaktadır.

TMS 2 ve FFRS 28 karşılaştırmasına Tablo 4.3'te yer verilmiştir.

TMS 2	FFRS 28
<ul style="list-style-type: none"> • Stoklar; ilk kayıt maliyet bedeli (normal maliyet), sonraki değerlemede maliyet ile net gerçekleşebilir değerden düşük olanıyla değerlendirilir. • Stoklar satıldığında, stok değer düşüklüğü karşılıkları oluştuğunda finansal tablo dışı bırakılmış olur. Net gerçekleştirilebilir değer ile değerlendirildiğinde karşılık ayrılmış olur. • Stok maliyeti; tüm satın alma, dönüştürme, mevcut duruma ve konuma dönüştürmek için katlanılan maliyetleri kapsar. 	<ul style="list-style-type: none"> • Stokların ölçümü, ilk kez finansal tablolara alındıktan sonra, maliyet bedeli ile net gerçekleşebilir değerinden düşük olanı ile değerlendirilir. • Stok konusu varlığın kuruluşa gelecekte ekonomik faydasının beklenmemesi durumunda tablo dışı bırakılır. • Stokların maliyetinin ölçülmesi «genel kabul görmüş tüm muhasebe ilkeleri» kapsamında tanımlanır.

Tablo 4.3. TMS 2-FFRS 28 Karşılaştırması

5. Sonuç

Günümüz finans sisteminde uzun yıllardır kullanılmakta olan geleneksel yöntemin yanı sıra son yıllarda yayılan ve ekonomik değeri gittikçe artan faizsiz finans ve muhasebenin önemi tartışmaya yer olmayacak şekilde görülmektedir. Özellikle dini sebeplerle geleneksel muhasebe ve finans sistemine alternatif olarak geliştirilen faizsiz sistemin, Müslüman halkın yaşadığı ülkelerin yanı sıra Avrupa ve Amerika ülkelerinde de giderek yayılması, artık finans sisteminin iki ayaklı bir yapıya doğru evirildiğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, yakın zamanda ortaya çıkan ve kavramlaştırma çalışmaları hala devam eden faizsiz finans ve muhasebe uygulamalarının her geçen gün daha da temellendirildiğini ve çeşitli kural ve standartlarla güçlendiğini söylemek mümkündür.

Türkiye’de 1980’li yılların ortalarında kurulan katılım bankalarıyla başlayarak, özellikle 2000 sonrası dönemde hızla artan faizsiz bankacılık faaliyetleri, bu konuda yasal düzenlemelerin oluşturulması ve uygulanması ihtiyacını ortaya çıkartmış, böylelikle finansal muhasebe ve denetim alanı, faizsiz muhasebe ve finans alanını da açıklamak durumunda kalmıştır. Söz konusu süreç, kuralların ülkenin kendisine has ihtiyaçları ve uygulama tecrübesiyle belirlenmesi yerine, uluslar arası anlamda söz sahibi olan AAOIFI tarafından hazırlanan standartların dilimize çevrilmesi ve taslakların buna göre hazırlanmasıyla yeni bir boyuta taşınmıştır.

Türkiye Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Kurulu tarafından hazırlanan taslak metinler, kurulun internet sitesi aracılığıyla sektör bileşenleri ve kamuoyunun değerlendirmesine açılmıştır. Elbette ki sektör bileşenlerinin alanlarıyla ilgili bu düzenleme konusunda söyleyecekleri önemlidir. Elinizdeki bu çalışmada ise, faizsiz finansal muhasebe standartları ile Türkiye Finansal Muhasebe Standartları, eldeki veriler ışığında karşılaştırılarak değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Dünyada, bölgemizde ve ülkemizde son yıllarda hızlı şekilde büyüyen faizsiz finans sisteminin daha iyi anlaşılabilmesi için, akademik anlamda spesifik araştırmaların yapılması, karşılaştırmalara yer verilmesi, literatürde daha çok dini ve siyasi yatkınlıkla yapılan değerlendirmelerin, objektif bilimsel kriterler ışığında ele alınarak irdelenmesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Geline aşamada, dünyada olduğu gibi Türkiye’de de finansal muhasebe sisteminde faizsiz finans muhasebe standartlarının

faydaları olduğu kadar, ikiliğe ve karmaşaya yol ağması gibi risklerinin de bilimsel çalışmalarda ele alınmasının faydası bulunmaktadır. Bu tür çalışmaların artışı konunun ülkeye ve topluma faydalı şekilde değerlendirmesini olanaklı kılacaktır.

Dünyada, bölgemizde ve ülkemizde son yıllarda hızlı şekilde büyüyen faizsiz finans sistemi ve raporlama standartlarının daha iyi anlaşılabilmesi için bu tarz bilimsel çalışmaların daha fazla yapılması ve raporlama standartlarının daha açık ve belirgin bir şekilde ihtiyaca uygun düzenlenmesi gerekmektedir.

Türkiye’de de finansal muhasebe sisteminde faizsiz finans muhasebe standartlarının yararları olduğu kadar, ikiliğe ve karmaşaya yol ağması gibi risklerinin de bilimsel çalışmalarda ele alınması faydalı olacaktır.

2018 yılında yayınlanan faizsiz finans muhasebe standartları kavramsal çerçevesine ve bu çerçevenin TFRS/TMS ile karşılaştırılmasına yönelik henüz yapılmış ciddi bir akademik çalışma mevcut değildir. Söz konusu kavramsal çerçevenin **henüz yeni ve taslak halinde** yayınlanmış olması bunda en önemli etkindir.

Bununla birlikte, yakın zamanda ortaya çıkan ve kavramlaştırma çalışmaları hala devam eden faizsiz finans ve muhasebe uygulamalarının her geçen gün daha da temellendirildiğini ve **eşitli kural ve standartlarla güçlendiğini** söylemek mümkündür. Söz konusu kavramlaştırma çalışmalarının bir sonucu olarak ilgili alanda daha fazla akademik çalışmanın gerçekleşeceği öngörülmektedir.

Faizsiz sistem ile faizli bankacılık arasında faiz kullanımı haricinde birçok benzerlik mevcut olduğu, finansal tabloların kapsamı ve muhasebeleştirme açısından **benzer bir mantığın** bulunduğunu gözlemlemiştir. Söz konusu durumda FFRS’nin sonradan ortaya çıkması sebebiyle TFRS/TMS’den etkilenmesinin önemli bir etkisi olduğu düşünülmektedir.

Gerçekleştirmiş olduğumuz çalışmada görüldüğü üzere FFRS’nin en son yayınlanan finansal raporlama standartları olması sebebiyle **daha kapsamlı ve detaylı** bir çalışma olduğu görülmektedir.

Ancak TFRS ve FFRS’nin temel muhasebe mantığı açısından birbirine benzemesi sebebiyle **ikilik ve karmaşıklığa yol amaması** için bundan sonraki süreçte daha fazla akademik çalışmanın yapılması ve ortak muhasebe ilkelerine yer verilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

Bununla birlikte; iki sistemin faiz ve finansal araçlar bakımından anlatım farkının bulunması sebebiyle (ticari alacaklar-murabaha alacakları veya faiz gelirleri-kâr payı) bazı farklılıkların oluşması doğal karşılanabilecek bir süreçtir. Çalışmamızda her iki finans sisteminin **benzer finansal araçlarının farklı isimler** ile anlatıldığı görülmektedir.

Kaynaklar

2983 sayılı Tasarrufların Teşviki ve Kamu Yatırımlarının Hızlandırılması Hakkında Kanun, No: 2983, Kabul Tarihi: 29/2/1984, Yayımlandığı R.G. Tarihi ve No: 17/3/1984-18344, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2983.pdf> (20 Mart 2016 tarihinde erişilmiştir)

Akdoğan, N. (2006). Türkiye Muhasebe Standartları'nın İlk Uygulamasında Uyulacak Esaslar ve TFRS'ye Geçiş Bilançosunun Düzenlenmesi. Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, 8(1), 1-28.

Akgüç, Ö. (1987). 100 soruda bankacılık. İstanbul: Gerçek Yayınevi.

Akın, C. (1986). Faizsiz bankacılık ve kalkınma. İstanbul: Kayıhan Yayınları.

Aktepe, İ.E. (2014). Sorularla Katılım Bankacılığı, Türkiye Katılım Bankaları Birliği, İstanbul.

Altaş, G. (2008). İslami Finans Sistemi, Sermaye Piyasasında Gündem Raporu, Sayı 69, Mayıs 2008, s. 18-29. s. 19.

Armaoğlu, F. H. (1989). Filistin meselesi ve Arap-İsrail savaşları, 1948-1988 (No. 299). Türkiye İş Bankası Kültür yayınları.

Aslan, H. (2012). Alternatif Bir Yatırım ve Finansman Aracı Olarak Sukuk: Yapısı, İşleyişi Ve Türkiye Piyasası İçin Öneriler, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi

Aslan, H.(2015) ‘‘ Türkiye’de Tekafül (İslami Sigorta) Uygulamaları: Problemler ve Çözüm Önerileri’’, Uluslararası İslam Ekonomisi ve Finansı Araştırmaları Dergisi,Cilt:1, Sayı:1

Babuşcu, Ş., Hazar, A. (2016). ‘‘Genel Bankacılık Bilgileri’’, Bankacılık Akademisi Yayınları.

Bahru, J. (2013). The Economist. <http://www.economist.com/news/finance-and-economics/21569050-malaysia-leads-charge-İslamİfinance-banking-ummah> (15.06, 2016 tarihinde erişilmiştir).

Bakara Suresi, 275. Ayet, Kuran-ı Kerim.

Başpınar, A. (2005). “Türkiye’de ve Dünyada Muhasebe Standartlarının Oluşumuna Genel Bir Bakış”, Maliye Dergisi, S.148, Ocak-Nisan, 42-57.

Battal, A. (2009). Katılım bankacılığında kırmızı çizgiler; kalkıyor mu, kalkmalı mı? Active Bankacılık ve Finans Dergisi, 62, 6-17.

Bayazıtlı, E., Çelik, O. ve Üstündağ, S., (2006). Türkiye Muhasebe Standartları 1, TÜRMOB Yayınları.

Bayındır, A. (2008), Faizsiz Sistemde Ödemeyi Geciktiren Borçluya Uygulanacak Maddi Ceza, İstanbul.

Bayındır, S. (2005). İslam hukuku penceresinden faizsiz bankacılık. İstanbul: Rağbet Yayınları. S. 185.

Borsa İstanbul Araştırma Bölümü Bülteni, (30 Nisan 2014). (27 Mart 2016 tarihinde [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Tum_Yonleriyle_Turkiyede_Sukuk/\\$FILE/Sukuk%202014.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Tum_Yonleriyle_Turkiyede_Sukuk/$FILE/Sukuk%202014.pdf) adresinden erişilmiştir).

Büyükakın, F., Önyılmaz O. (2012), Faizsiz Finansman Bonusu Sukuk ve Türkiye Uygulamaları, Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Yüksekokulu, Sayı 7, ss.1-16.

Chowdhury, M. A. (2010). The growth of Islamic banking, UCCB.

Çanakçı, M. (2014). Çok Kutuplu Dünyada İslami Finans Piyasalarının Gelişimi ve Sukuk İhraçları. *Türkiye İslam İktisadı Dergisi*, 1(2), 43-58.

Çelik, O. (2005). Avrupa Birliği’nde Sermaye Piyasalarının Entegrasyonu ve Muhasebe Uygulamalarının Uyumlaştırılması Süreci: Türkiye’nin Uyumlaştırma Sürecindeki Konumu, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 60-1, 89-119.

Derigs, U. & Marzban, S. (2008). “Review and Analysis of Current Shariah Compliant Equity Screening Practices” International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management, Vol. 1, No. 4, pp.285- 303. s.289.

Durmuş, A. (2010), Modern Bir Finansal Araç Olarak Sukuk ve Fıkhi Açından Tahlili, İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi. Sayı: 16, s.141-156.

Economic Desk. Tehran Times. 17 03 2013. <http://tehrantimes.com/economy-andbusiness/106521-iran-holds-427-of-total-global-islamic-banking-assets>.

Elitaş, C., Karakoç, M., & Özdemir, S. (2011). Muhasebe Meslek Mensupları Perspektifinden Türkiye Muhasebe Standartları. World Of IFRS Ekim 2011.

Erdoğan, M., & Dinç, E. (2009). Türkiye muhasebe standartları ve muhasebe meslek mensuplarının bilgi düzeylerinin incelenmesi. Muhasebe ve Finansman Dergisi, (43), 154-169.

Ernst & Young (2013). Turkey News, [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/TurKEYnews/\\$FILE/Approved%20EYmagazin mayis_11.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/TurKEYnews/$FILE/Approved%20EYmagazin mayis_11.pdf).

Ersoy, M., Çatıkkaş, Ö., & Yatbaz, A. (2018). İslami Muhasebenin Geleneksel Muhasebe ile Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi. Uluslararası İslam Ekonomisi ve Finansı Araştırmaları Dergisi, 4(1), 96-109.

Ersoy vd.,(2018). <http://www.javstudies.com/Makaleler>. S. 96

Ez-zerka ve En-Neccar, İsla (2019). Düşüncesinde Ekonomi, Banka ve Sigorta.

Eskicioğlu, O. (1999). İslam ve Ekonomi, 1. Baskı, İzmir. S. 100

Faizsiz Finans Muhasebe Standardı 1 Katılım Bankaları ve Faizsiz Finans Kuruluşlarının Finansal Tablolarında Genel Sunum ve Açıklama, 2019 [http://kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/FFRS/FFRS%201%20-%20Finansal%20Tablolarda%20Genel%20Sunum%20ve%20A%C3%A7%C4%B1klama\(1\).pdf](http://kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/FFRS/FFRS%201%20-%20Finansal%20Tablolarda%20Genel%20Sunum%20ve%20A%C3%A7%C4%B1klama(1).pdf)

Faizsiz Finans Muhasebe Standardı 28 Murâbaha ve Diğer Vadeli Satışlar, (2018). <http://kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/FFRS/FFRS%2028%20-%20Mur%C3%A2baha%20ve%20di%C4%9Fer%20vadeli%20sat%C4%B1%C5%9Flar.pdf>

Faizsiz Finans Muhasebe Standardı 3 Mudârebe Finansmanı, 2018. <http://kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/FFRS/FFRS%203%20-%20Mud%C3%A2rebe%20Finansman%C4%B1.pdf>

Faizsiz Finans Muhasebe Standardı 7 Selem ve Paralel Selem, (2018).
<http://kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/FFRS/FFRS%207-Selem%20ve%20Paralel%20Selem.pdf>

Faizsiz Finansal Muhasebe Standardı 4 Müşareke Finansmanı, 2018.
<http://kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/FFRS/FFRS%204-M%C3%BC%C5%9F%C3%A2reke%20Finansman%C4%B1.pdf>

Faizsiz Finansal Muhasebe Standardı 9, (2018).
<http://kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/FFRS/FFRS%209%20-%20Zek%C3%A2t.pdf>

Faizsiz Finansal Muhasebe Standardı No. (10): İstisna' ve Paralel İstisna', (2018).
<http://kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/FFRS/FFRS%2010%20-%20%C4%B0stisna've%20Paralel%20%C4%B0stisna'.pdf>

Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve, (2019). Erişim tarihi: 13.01.2019,
<http://kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TFRS/Finansal%20Raporlamaya%20%C4%B0li%C5%9Fkin%20Kavramsal%20%C3%87er%C3%A7eve%20.pdf>

Florence, Y. & Tsang, A., (2013). Hong Kong: One step forward in developing Islamic finance, Bloomberg BNA, 22.02.2013, <http://www.bna.com/hong-kong-one-n17179872506/> (07.02.2016 tarihinde erişilmiştir).

Gözlüklü, B., (2010). (TMSK Genel Sekreteri Burçin GÖZLÜKLÜ'nün "Muhasebe ve Denetimde Uluslararası Gelişmeler" konferansında yaptığı konuşma)
http://www.tmsk.org.tr/dosyalar/yoneticiozetleri/konu%C5%9Fma_tr.pdf, Erişim Tarihi: 30.12.2018.

Güngören, Muaz (2011), Katılım Bankalarında Menkul Kıymet İhracının (Seküritizasyon) Yapısal Farklılık Gösteren Finansal Piyasalarda Uyum Modellemesi: Sukuk Örneği. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. s. 98.

<http://www.basarmevzuat.com/dustur/teblig/5/2499/a/spk2-15.htm> , (20 Mart 2016 tarihinde erişilmiştir.)

<http://www.tkbb.org.tr/images/Documents/ALBARAKATURK-30.06.2018-TR-SOLO.pdf>.

<http://www.tkbb.org.tr/images/Documents/KuveytTurk-BDDK-Solo-30.06.2018-Final.pdf>).

http://www.tkbb.org.tr/images/Documents/Vakif_Katilim_Bankasi_AS_30062018_TR_Solo_BDR.pdf

İslam Kalkınma Bankası resmi internet sitesi
<http://www.isdb.org/irj/portal/anonymous?NavigationTarget=navurl://24de0d5f10da906da85e96ac356b7af0>

Kalaycı, İ. (2013). Katılım Bankacılığı: Mali Kesimde Nasıl Bir Seçenek?. Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, 9(19), 51-74. s.52.

Katılma İntifa Senetleri İhracına İlişkin Esaslar Tebliği,

katilimfinansdergisi.com.tr, (2018). Dünyada ve Türkiye’de Faizsiz Finans. <http://katilimfinansdergisi.com.tr/dunyada-ve-turkiyede-faizsiz-finans/> . Erişim tarihi: 24.04.2019.

kgk.gov.tr, (2019). Türkiye Muhasebe Standartları Yorumları. <http://kgk.gov.tr/DynamicContentDetail/6538/TMS/TFRS-2017-Seti>, Erişim Tarihi: 13.01.2019.

[kgk.gov.tr](http://www.kgk.gov.tr), (2019). Türkiye Muhasebe Standartları. <http://www.kgk.gov.tr/DynamicContentDetail/7890/TMS/TFRS-2018-Seti>, Erişim Tarihi: 13.01.2019.

kgk.gov.tr, (2019b), Türkiye Muhasebe Standartları Yorumlar <http://kgk.gov.tr/DynamicContentDetail/6538/TMS/TFRS-2017-Seti>, Erişim Tarihi: 13.01.2019.

Khan, M. A., (2003). Islamic Economics and Finance: Glossary. 2.Edition. London: Routledge. s. 147.

Konca A. (2011), Kira Sertifikaları (Kira Sukuku) ve Vergisel Boyutu, Yaklaşım Dergisi, Mart 2011 sayısı. (23 Mart 2016 tarihinde http://www.vergidegundem.com/tr_TR/publicationPaper?categoryName=Vergide&publicationNumber=4&publicationYear=2011&publicationId=666661772 adresinden erişilmiştir).

Kur'an-ı Kerim, Maide s., 8. Ayet ve Nisa s., 135. Ayet.

Kureşi, E. İ. (1972). Faiz Nazariyesi ve İslam. (çev: Salih Tuğ). İstanbul: İrfan Yayınları.

Kurtcebe, E. (2008). 21. yüzyılda muhasebe mesleğinin vizyonu. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Küçük, E. (2012). İslami finans rotasını Avrupa'ya çevirdi. Dünya Gazetesi İnternet Sitesi, 13.10.2012, <http://www.dunya.com/dunya/global-ekonomi/islami-finans-rotasini-avrupaya-cevirdi-168461h.htm> (15.02.2016 tarihinde erişilmiştir).

Küçükçolak, N. (2008), "Faizsiz Finansman Sertifikası Sukuk'un Türk Sermaye Piyasası Açısından Değerlendirilmesi", Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar Dergisi, Sayı 520, s.23-37. s. 35

MASB, 2009. Financial Reporting from an Islamic Perspective.

Nathif J.A. & Abdulkader T., (2004). Islamic Bonds, 1st Edition, London: Euromoney Books.

Odabaşı, M. (2011). Faizsiz Bankacılık Eğitim Notları. İstanbul. S: 6-7.

Özcan, M. E. ve Hazıroğlu, T. (2000). "Bankacılıkta Yeni Bir Boyut: Katılım Bankacılığı". Bereket Dergisi, Yıl: 3, Sayı: 9.

Özcan, S., & Elitaş, C. (2015). Finansman Aracı Olarak Sukuk ve Muhasebeleştirilmesi. World Of Accounting Science, 17(3).

Özsoy, İ. (1994). Kredi faizi: Kurân'a göre bir değerlendirme. İslâmî Sosyal Bilimler Dergisi, Güz, 2(3), 31-41. S: 39.

Özsoy, İ. (2011). Türkiye'de Katılım Bankacılığı. İstanbul: TKBB.

Özsoy, İ., Yabancı, A. (2011). Yeni Gelişmeler Işığında Türkiye'de Faizsiz Finans ve Katılım Bankacılığı, Turcomoney Dergisi, Şubat 2011 sayısı.

Pasha, S., (2010) Turkey's first Islamic bond sale over subscribed, Reuters (25.08.2010), <http://www.reuters.com/article/2010/08/25/kuveytturk-sukuk-idUSLDE67N0JX20100825> (23 Mart 2016 tarihinde erişilmiştir).

- SERPAM, (2013). İslami Finans, Araştırma Notları, http://serpam.istanbul.edu.tr/wpcontent/uploads/2012/09/Islami_Finans.pdf.
- Sevilengül, O. (2005). Genel Muhasebe (12. b.). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, İstanbul. s. 56.
- Sümer, G., & Onan, F. (2016). Dünyada Faizsiz Bankacılığın Doğuşu, Türkiye'deki Katılım Bankacılığının Gelişme Süreci Ve Konvansiyonel Bankacılıktan Farkları. Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 17(3), 296-308.
- Takan, M., (2001). Bankacılık Teori Uygulama ve Yönetim, Nobel Kitapevi, Adana.
- TCMB, (2011). Finansal İstikrar Raporu – Mayıs 2011. http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/62ac6176-cecc-462b-b728-f80c718098eb/Fir_TamMetin12.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE62ac6176-cecc-462b-b728-f80c718098eb (26 Mart 2016 tarihinde erişilmiştir.)
- TKBB, (2011), Global Faizsiz Finans Verileri, www.tkbb.org.tr.
- tkbb.org.tr, (2015). Katılım Bankaları 2015. http://www.tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/KATILIM_2015_TR_final.pdf . Erişim tarihi: 18.04.2019.
- tkbb.org.tr, (2019). Katılım bankalarının sektördeki payı. <http://www.tkbb.org.tr/mukayeseli-tablolar> . Erişim tarihi: 18.04.2019.
- TMSK Faaliyet Raporu, 2007.
- Tok, A. (2009), İslami Finans Çerçevesinde Sukuk (İslami Tahvil) Uygulamaları, Katılım Bankaları ve Türkiye Açısından Değerlendirme, Sermaye Piyasası Kurulu Yeterlik Etüdü. S, 14.
- Trokic, A. (2015). Islamic Accounting; History, Development and Prospects. EJIF – European Journal of Islamic Finance, 1-5.
- Turkey's Tax Change Paves Way for Sukuk Sales: Islamic Finance, Bloomberg, (02.11.2011), <http://www.businessweek.com/news/2011-11-02/turkey-s-tax-change-paves-way-for-sukuk-sales-islamicfinance.html>

Türker, H. (2010), İslami Finans Sisteminde Finansal Aracılık (Yeterlilik Etüdü), Sermaye Piyasası Kurulu Aracılık Faaliyetleri Dairesi, Ankara. s. 9.

Türkiye Muhasebe Standardı 1, (2018)
<http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/T%C3%BCrkiye%20Muhasebe%20Standartlar%C4%B1/TMSTFRS2016Seti/TMS1.pdf>

TÜYİD, (2018). Borsa Trendleri Raporu Ocak-Eylül 2018. Sayı 26.
http://www.tuyid.org/files/yayinlar/Borsa_Trendleri_Raporu_XXVI_TR.pdf . Erişim tarihi: 18.04.2019

Uçar, M. (1993), Türkiye’de Dünyada Faizsiz Bankacılık ve Hesap Sistemleri, İstanbul, Faisal Eğitim ve Yardımlaşma Vakfı Yayını. s. 129.

Uslucan, E. (2013), Katılım Bankalarında Bireysel Pazarlama Faaliyetleri ve Tüketicilerin Katılım Bankaları Tarihinde Etkili Olan Faktörler, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Yönetimi Anabilim Dalı, Ankara,

Uzmanlar İslami finansı tartışıyor, www.finansgundem.com, 09.10.2014,
<http://www.finansgundem.com/foto-haber/uzmanlar-islami-finansi-tartisiyor/425508> (20.02.2016 tarihinde erişilmiştir).

Wilson, R. (2004), “Overview of the Sukuk Market”, Adam, N. ve Thomas, A. (eds), Islamicbonds: Your Guide to Issuing, Structuring and Investing in Sukuk, (3-17), Londra, Euromoney Books.

Yazıcıoğlu İ, Kazak H. (2019). İslami Finansal Enstürümanlarından birisi olarak Sukuk

Yıldırım, M. (2011). Küresel Finans Krizi Sürecinde Farklı Finans Uygulamalarının Analizi: Konvansiyonel ve Faizsiz Finans Sistemlerinin Karşılaştırması, Bütçe Dünyası Dergisi, Cilt 1, Sayı 35, 105 – 120. s.110.

Yılmaz, E. (2014). Yeni Bir Finansal Araç Olarak Sukuk: Çeşitleri, Türkiye Uygulaması ve Vergilendirilmesi, Muhasebe ve Finansman Dergisi, Ocak 2014 sayısı, s.81-100.

Yılmaz, O.N. (2010), Faizsiz Bankacılık İlkeleri ve Katılım Bankacılığı, Türkiye Katılım Bankaları Birliği, Eğitim No: 2009/2010-51.

Yücel, E., Özdemir, K. Önal, Y. B., (2015). Türkiye Katılım Bankaları ile Malezya İslami Bankalarında Etkinlik ve Performans İlişkisinin Veri Zarflama Yöntemiyle Analizi, Bankacılar Dergisi, Sayı 94, 95-111.

Zaim, S. (2000). İktisadi ve sosyal kalkınmada özel finans kurumlarının yeri. Ankara: Kamu İşverenleri Sendikası Yayını 38, 249-6. S. 250.

Özgeçmiş

Eren Büyüktemiz, 7 Mart 1983'de Ankara'da doğdu. 2007 yılında Gazi Üniversitesi İktisat bölümünden mezun oldu. 2016 yılında ise Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Muhasebe ve Denetim Yüksek Lisans bölümüne giriş yaptı. 2019 yılında ilgili bölümden mezun oldu. 2009 yılından bu yana bir kamu bankası Teftiş Kurulu'nda Müfettiş unvanında görevine devam etmektedir.